

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Τμήμα Χρηματοοικονομικής & Τραπεζικής Διοίκησης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

του Μεταπτυχιακού Φοιτητή: **ΠΕΡΙΔΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

Επιβλέπων Καθηγητής: **ΤΣΙΡΙΤΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ**

Ημερομηνία: 27 Ιουνίου 2003

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τη σύντροφο της ζωής μου Έλενα, για την υπομονή της και την αμέριστη συμπαράστασή της στην όλη προσπάθειά μου, για δύο περίπου έτη.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω ένα ακόμη πολυαγαπημένο μου πρόσωπο, τον πατέρα μου Δημοκράτη, για την ηθική και ψυχολογική βοήθεια που μου παρείχε.

Την παρούσα εργασία αφιερώνω στη μνήμη της μητέρας μου Αγγελικής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

➤ Πρόλογος.....	5
 ΜΕΡΟΣ Α': <u>Ανταγωνισμός στο ευρύτερο πλαίσιο του Τραπεζικού Συστήματος</u>	
➤ Κεφάλαιο 1^ο : Η Ιστορία, η Απελευθέρωση και ο Ρόλος του ελληνικού τραπεζικού συστήματος	
A. Ιστορική αναδρομή	
- A.1. Η γέννηση του θεσμού και η εξέλιξή του πριν το Β' παγκόσμιο πόλεμο.....	7
- A.2. Η μεταπολεμική περίοδος.....	9
- A.3. Από τη μεταπολίτευση έως σήμερα.....	10
B. Η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος	
- B.1. Συνθήκες πριν την απελευθέρωση.....	11
- B.2. Το γεγονός της απελευθέρωσης.....	13
Γ. Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος	
- Γ.1. Εισαγωγή.....	15
- Γ.2. Μικροοικονομικός ρόλος.....	16
- Γ.3. Μακροοικονομικός ρόλος.....	17
➤ Κεφάλαιο 2^ο : Ανταγωνιστικότητα Ελληνικών Τραπεζών	
Εισαγωγή.....	22
A. Συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος και Μεγέθη Τραπεζών.....	22
B. Εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων	
- B.1. Εισαγωγή.....	33
- B.2. Η Εποπτεία στην Ελλάδα.....	34
- B.3. Κεφαλαιακή Επάρκεια.....	36
- B.4. Επάρκεια των προβλέψεων	37
Γ. Δίκτυα διανομής τραπεζικών προϊόντων	
- Γ.1. Εισαγωγή.....	39
- Γ.2. Δίκτυα Καταστημάτων.....	39
- Γ.3. Χρηματοοικονομικοί Όμιλοι.....	44
- Γ.4. Λοιπά Δίκτυα.....	45
Δ. Κίνδυνοι και Ανταγωνισμός	
- Δ.1. Είδη Κινδύνων.....	47
- Δ.2. Ανάλυση Κινδύνων.....	47
Σύνοψη – Συμπεράσματα Α' Μέρους	
- Σύνοψη Α' Μέρους.....	51
- Επιτρέπουν οι συνθήκες στην αγορά τον Ελεύθερο Ανταγωνισμό;.....	53

 ΜΕΡΟΣ Β': Ανταγωνισμός στα Προϊόντα Χορηγήσεων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Εισαγωγή.....	56
➤ Κεφάλαιο 1^ο : Χορηγήσεις προς Φυσικά Πρόσωπα	
A. Στεγαστική Πίστη.....	58
B. Καταναλωτική Πίστη.....	76
➤ Κεφάλαιο 2^ο : Χορηγήσεις προς Νομικά Πρόσωπα	
Εισαγωγή.....	91
A. Χορηγήσεις Τραπεζών.....	92
B. Εναλλακτικές Πηγές Χρηματοδότησης	
- Leasing.....	104
- Factoring.....	109
Σύνοψη – Συμπεράσματα Β' Μέρους	
- Σύνοψη Β' Μέρους.....	114
Πηγές Πληροφοριών.....	116

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Έχοντας ξεπεράσει τον έναν αιώνα ζωής στην Ελλάδα, το τραπεζικό σύστημα βρίσκεται στην κορυφή μίας σειράς θεσμών που υποβοηθούν την ανάπτυξη. Μετά την πάροδο αρκετών δεκαετιών ο ρόλος του όχι μόνο εξακολουθεί να είναι σημαντικός αλλά βαίνει συνεχώς αυξανόμενος. Το γεγονός αυτό από μόνο του δίνει το ερέθισμα για περαιτέρω έρευνα και μελέτη τόσο των παραγόντων που συντέλεσαν στη δημιουργία του τραπεζικού συστήματος όπως το γνωρίζουμε σήμερα, καθώς και εκείνων που πιθανότατα θα το καθορίσουν στο μέλλον. Συνεπώς στην παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια για την ανάλυση αρκετών θεμάτων που απασχόλησαν αλλά και απασχολούν το χώρο, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο επίπεδο της ανταγωνιστικότητας.

Τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν, το τραπεζικό σύστημα παρουσιάζεται ως κρίσιμος παράγοντας της επιτυχημένης ή μη εφαρμογής της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Ε. Βενιζέλου το μακρινό 1929, με την οποία παρακινεί τις τράπεζες να αναλάβουν έργο για την καλύτερη οργάνωση και μεγαλύτερη ώθηση της Ελληνικής βιομηχανίας που βρισκόταν τότε κυριολεκτικά στα σπάργανα. Βεβαίως η παροχή πιστώσεων στις ελληνικές ελλειμματικές μονάδες δεν αποτελεί το μόνο μέσο υποβοήθησης της οικονομίας. Είναι σαφές ότι για μια σειρά ετών, το τραπεζικό σύστημα αποτελεί το κύριο μέσο του κράτους για άσκηση νομισματικής πολιτικής, ανάπτυξη των αγορών, εξυπηρέτηση του Δημοσίου χρέους, αλλά και σημαντικό εργαλείο για την επιθυμητή ανακατανομή του πλούτου.

Σημαντική καμπή για την πορεία και την εξέλιξη του συνόλου των τραπεζών ήταν η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, παράγοντας που αποτελεί προϋπόθεση για ανάπτυξη του ανταγωνισμού και προώθηση βέλτιστων τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, προσφερομένων σε φυσικά και νομικά πρόσωπα της χώρας. Θεωρείται ακόμη ως δεδομένη η ύπαρξη υψηλού βαθμού συγκέντρωσης του τραπεζικού συστήματος, γεγονός που απορρέει από την εξάρτηση των τραπεζών από το ελληνικό κράτος ακόμη και σήμερα. Σαφέστατα η πιστωτική απελευθέρωση αποτέλεσε σημαντικό βήμα προς την εξυγίανση και την ανάπτυξη των τραπεζών αλλά χρειάζονται ακόμη περισσότερα για την πραγματική πιστωτική μεταρρύθμιση η οποία πραγματικά θα τονώσει το τραπεζικό σύστημα και συνάμα την οικονομία.

Επιπροσθέτως, θα γίνει αναφορά στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον. Παράγοντες όπως η πιστωτική επέκταση, το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, η επικείμενη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, δημιουργούν συνθήκες ανταγωνισμού και πιθανότατα συγκριτικών πλεονεκτημάτων μεταξύ των τραπεζών. Επιπλέον, παρατίθενται στοιχεία για τις υπάρχουσες μακροοικονομικές συνθήκες (πληθωρισμός, ανεργία, ΟΝΕ, επίπεδο επιτοκίων, πιστωτική επέκταση κ.λπ.), οι οποίες καθορίζουν κατά πολύ τις τρέχουσες εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα.

Απόρροια του έντονου ανταγωνισμού που εμφανίζεται στις μέρες μας, είναι η ανάγκη δημιουργίας χρηματοοικονομικών ομίλων, με κύριο χαρακτηριστικό την διεύρυνση και τον εμπλουτισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών, με σκοπό την μεγιστοποίηση της ωφέλειας, μέσω οικονομιών κλίμακος και ελαχιστοποίησης των κινδύνων. Τα είδη κινδύνων που επηρεάζουν τη λειτουργία των τραπεζών, όπως ο πιστωτικός, ο λειτουργικός και ο κίνδυνος της αγοράς, αντιμετωπίζονταν με αρχέγονους τρόπους μέχρι πρόσφατα, ενώ πλέον γίνεται μεγαλύτερη και περισσότερο οργανωμένη προσπάθεια για την αποφυγή των σοβαρότατων συνεπειών τους. Υπάρχει, ασφαλώς, αρκετός ακόμη δρόμος για την πλήρη και άρτια αντιμετώπισή τους. Παρατηρούμε επίσης ότι στον τομέα τεχνολογικής εξέλιξης - στα πλαίσια του συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού - γίνεται προσπάθεια δημιουργίας νέων δικτύων εξυπηρέτησης και υιοθέτησης μέσων αρκετά διαδεδομένων στο εξωτερικό.

Κατόπιν, θα περιγραφούν τα ιδιαίτερα χρηματοδοτικά προϊόντα που προσφέρουν οι κυριότερες τράπεζες της χώρας μας. Η ευελιξία και η πρωτοτυπία των προϊόντων εμφανίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον τομέα του Retail Banking, όπου το Marketing των τραπεζών υπάρχει και κάνει αισθητή την παρουσία του.

Θα παρατεθούν αναλυτικά στοιχεία που αφορούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χρηματοδοτικών προϊόντων από τράπεζες που αποτελούν τους κύριους "παίχτες" ανά κατηγορία: όροι, επιτόκια, έξοδα, συγκριτικά πλεονεκτήματα, ενώ γίνεται αναφορά στην εξέλιξη των τραπεζικών προϊόντων στην Ελλάδα, στην πιστωτική επέκταση ανά κατηγορία πελατών των τραπεζών καθώς και στα μερίδια αγοράς των ελληνικών εμπορικών τραπεζών.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ανταγωνισμός στο ευρύτερο πλαίσιο του Τραπεζικού Συστήματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η Ιστορία, η Απελευθέρωση και ο Ρόλος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

A. Ιστορική Αναδρομή

A.1. Η γέννηση του θεσμού και η εξέλιξή του πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Μόλις τη δεκαετία του 1920, άρχισαν να δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τη γέννηση του θεσμού που αποκαλούμε σήμερα Τραπεζικό Σύστημα. Μέχρι τότε, τα πλαίσια στα οποία κινούνταν οι Ελληνικές τράπεζες ήταν πλήρως αποκανονικοποιημένα. Στην ουσία δεν υπήρχαν συγκεκριμένοι κανόνες που να διέπουν την τραπεζική αγορά παρά μόνο ο Νόμος 2190/1920, ο οποίος καθόριζε τα πλαίσια ίδρυσης και λειτουργίας μίας ανώνυμης εταιρίας, με μόνο περιορισμό για τη δημιουργία νέας τράπεζας την λειτουργία της ως ανώνυμη εταιρία.

Το 1928 δημιουργούνται για πρώτη φορά οι απαραίτητες βάσεις, με τη δημιουργία και της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών (ΕΕΤ). Εκείνη την περίοδο ο κρατικός παρεμβατισμός δεν υπήρχε σχεδόν σε κανένα επίπεδο, ενώ επικρατούσαν συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού με την ύπαρξη πολλών μικρών εμπορικών τραπεζών. Πληροφοριακά παραθέτουμε μερικές από αυτές:

- Βιομηχανία - Τράπεζα Καραβασίλη
- Τράπεζα Κοσματοπούλου
- Τράπεζα Πειραιώς
- Τράπεζα Ελληνικής Εμπορικής Πίστewς
- Τράπεζα Στρίγκου – Εμπειρικού
- Τράπεζα Ζαρίφη – Ευγενίδη κ.ά.

Δεν υπήρχε βέβαια κανένας κρατικός ή άλλου είδους έλεγχος, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται παράδοξα για τις μέρες μας φαινόμενα, όπως η προσφορά αποταμιευτικών προϊόντων από τράπεζες οι οποίες δεν αρκούσαν μόνο σε

χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες. Παράδειγμα τέτοιας συμπεριφοράς ήταν η Βιομηχανία - Τράπεζα Καραβασίλη όπου δραστηριοποιούνταν παράλληλα σαν βιομηχανική, εμπορική και τραπεζική εταιρία.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1920 είχε πλέον συγκεντρωθεί πλειάδα προβλημάτων (πληθωρισμός, πρόσφυγες Μικράς Ασίας κ.λπ.) για την Ελληνική οικονομία που δημιουργούσε ίσως για πρώτη φορά σοβαρό αντίκτυπο στην πολιτική ζωή του τόπου. Συνεπώς αιτιολογημένη και από τα παραπάνω ήταν η προσπάθεια της τότε κυβέρνησης του Ε. Βενιζέλου για νομισματική σταθεροποίηση που στόχο είχε τόσο την άντληση κεφαλαίων από το εξωτερικό όσο και την αποκατάσταση των προσφύγων από τη μικρασιατική καταστροφή. Σε αυτή την προσπάθεια σημαντικό ρόλο έπαιξε τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή η ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος σε ρόλο αποκλειστικής Κεντρικής τράπεζας της χώρας, απελευθερώνοντας από τα συγκεκριμένα καθήκοντα την Εθνική Τράπεζα, η οποία εκτελούσε έως τότε χρέη κεντρικής τράπεζας, παράλληλα με τις δραστηριότητες της ως εμπορική τράπεζα. Το παραπάνω γεγονός καθιστά την Εθνική πιο ισχυρή και της δίνει τη δυνατότητα για ακόμη μεγαλύτερη εξέλιξη, τη στιγμή μάλιστα που στη χώρα, εκείνη την περίοδο, δραστηριοποιούνταν περισσότερες από 50 τράπεζες.

Στις αρχές της επόμενης δεκαετίας ξέσπασε οικονομική κρίση η οποία συνέπεσε με τη γενικότερη παγκόσμια οικονομική κρίση. Παρατηρητές της εποχής αναφέρουν, ότι η εγχώρια κρίση μάλλον τυχαία έλαβε χώρα τη συγκεκριμένη περίοδο. Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο βαθμός συσχέτισης της τότε ελληνικής με την παγκόσμια οικονομία ήταν ελάχιστος έως ανύπαρκτος. Αποτέλεσμα της κρίσης ήταν και η πτώχευση του ελληνικού κράτους, αφού δεν υπήρχε δυνατότητα εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους. Έτσι, η ισοτιμία της δραχμής με το δολάριο κατέρρευσε (από 78 δρχ. ανά δολάριο η τιμή του εκτοξεύτηκε στις 140 δραχμές ανά δολάριο), διπλασιάζοντας τις υποχρεώσεις των τραπεζών προς τους καταθέτες τους, κυρίως γιατί χαρακτηριστικό της περιόδου ήταν η ύπαρξη σημαντικότερων αποταμιεύσεων σε ξένο νόμισμα και ιδιαίτερα δολαρίων. Συνεπώς ήταν αναμενόμενη και η πτώχευση 14 τραπεζών μόλις μέχρι το 1932. Επιπροσθέτως, άλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τραπεζικού συστήματος της εποχής ήταν οι ακινητοποιήσεις μεγάλου μέρους του ενεργητικού των τραπεζών (δηλαδή καταθέσεων) σε επιχειρήσεις μεγαλομετόχων τους καθώς και η απουσία σχεδόν οποιουδήποτε ελέγχου.

Η αφετηρία λοιπόν και η άνθηση του κρατικού παρεμβατισμού ως αποτέλεσμα της προαναφερόμενης κρίσης, δεν ήταν παράδοξη. Οι πρώτες παρεμβάσεις παρουσιάστηκαν για χάρη της βιομηχανίας, κυρίως λόγω της αναγκαιότητας για άμεσες και “φθηνές” χρηματοδοτήσεις που θα οδηγούσαν σε ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα και παράλληλα της χώρας. Ακολούθησε μία σειρά από άλλες παρεμβάσεις ως μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης και υποβοήθησης της οικονομίας. Επί παραδείγματι, οι υποχρεωτικές καταθέσεις στην Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να αποτελούσαν αναγκαία συνθήκη για τη συνέχιση της πορείας του όλου συστήματος χωρίς κλυδωνισμούς, αλλά το ύψος των ποσοστών ήταν δυσβάσταχτο για αρκετές τράπεζες πολλές των οποίων ασκούσαν δραστηριότητες σε στενά περιφερειακό περιβάλλον. Εν μέρει τα μέτρα αυτά πιθανόν να ήταν αναγκαία, αλλά ο προσωρινός χαρακτήρας τους έδωσε τη θέση του στη μονιμότητα και αυτή η εξέλιξη είναι ίσως η σημαντικότερη μεταξύ αυτών που ευθύνονται για την οπισθοδρόμηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

A.2. Η μεταπολεμική περίοδος

Η αναβίωση της ελληνικής οικονομίας από τις στάχτες του πολέμου ήταν σαφέστατα έργο δύσκολο. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου ήταν ο υπερπληθωρισμός ο οποίος κυριολεκτικά είχε μηδενίσει το ενεργητικό και το παθητικό των τραπεζών. Αποταμιεύσεις δεν υπήρχαν, έτσι ο μόνος τρόπος για να επέλθει ανάπτυξη ήταν μόνο μέσω των πιστώσεων της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία πράγματι παρείχε εκτός αυτών και μια σειρά άλλων διευκολύνσεων στις τράπεζες που απέμειναν. Ουσιαστικά, απόρροια των γεγονότων ήταν να περιέλθει όλος σχεδόν ο πιστωτικός χώρος στη κρατική δικαιοδοσία, με χαρακτηριστικό της περιόδου την εξαγορά τραπεζών του ιδιωτικού τομέα από αντίστοιχες δημοσίου συμφέροντος. Αυτό φυσικά συντέλεσε σε ακόμη μεγαλύτερη κρατική εξάρτηση του τραπεζικού συστήματος και σε απώλεια της ανταγωνιστικότητας.

Μόνο μετά το 1955 όπου παρουσιάστηκε ουσιαστική ανάπτυξη του τόπου, σημειώθηκε πραγματικά μεγάλη αύξηση των καταθέσεων, κάτι που βοήθησε στη μικρή έστω απεξάρτηση του τραπεζικού συστήματος από την Τράπεζα της Ελλάδος. Παρά την παραπάνω εξέλιξη, μακροοικονομικοί και άλλοι παράγοντες εξακολουθούσαν να καθιστούν τις κρατικές παρεμβάσεις αναγκαίο κακό, ενώ το επίπεδο αυτών των παρεμβάσεων γίνεται ολοένα και πιο έντονο.

A.3. Από τη μεταπολίτευση έως σήμερα

Κατά τη διάρκεια των δύο σημαντικών παγκοσμίων οικονομικών κρίσεων (1973 – 1979), το τραπεζικό σύστημα αποτέλεσε για ακόμη μία φορά μέσο άσκησης κρατικής πολιτικής και κύριο μέσο άσκησης νομισματικής πολιτικής. Μετά τη μεταπολίτευση που έλαβε χώρα το 1974, όλο και μεγαλύτερο μέρος των τραπεζικών καταθέσεων δεσμεύεται, με σκοπό τον περιορισμό της πιστωτικής επέκτασης, σε μία προσπάθεια αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού. Η Εμπορική Τράπεζα περνά στα χέρια του δημοσίου, το οποίο βρίσκεται πλέον να διοικεί το 80% περίπου του συνόλου των τραπεζών.

Λίγο αργότερα, το 1978, γίνονται και οι πρώτες δημόσιες συζητήσεις για τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος. Το γεγονός αυτό βέβαια είναι αποτέλεσμα της αναγκαστικής προσαρμογής του, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις τρέχουσες συνθήκες στον παγκόσμιο χάρτη, λόγω της επιτακτικής ανάγκης για εισαγωγή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Επιπλέον σημαντικό κρίνεται το γεγονός ότι το προσωπικό των τραπεζών εξακολουθεί να θεωρείται απλώς διεκπεραιωτής τραπεζικών εργασιών, χαρακτηριστικό γνώρισμα του αναχρονιστικού ακόμη τότε συστήματος. Η πρώτη προσπάθεια απελευθέρωσης μικρού μέρους της αγοράς ήλθε το 1981 αλλά θεωρείται μάλλον αποτυχημένη. Μόνο το 1985 και μετά από την ένταξη της χώρας στην Ε.Ο.Κ. συντελούνται τα πρώτα ουσιαστικά βήματα εκσυγχρονισμού. Συγκεκριμένα με τη Β' κοινοτική οδηγία (Μαδρίτη 1985), αρχίζουν να διαφαίνονται οι κατευθύνσεις προς την απελευθέρωση του συστήματος και την κοινή ευρωπαϊκή τραπεζική πορεία.

Προς αυτή την πορεία, σημαντική ήταν η συγκρότηση από τον τότε υπουργό οικονομικών Κ.Σημίτη της Επιτροπής Καρατζά στις 18 Φεβρουαρίου 1986 για τη εκπόνηση μελέτης που θα αφορούσε την ακολουθητέα πολιτική για την πιστωτική απελευθέρωση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος. Πράγματι, από το 1989 άρχισαν να καταργούνται οι περισσότεροι από τους κρατικούς παρεμβατισμούς με μόνη ίσως εξαίρεση το μεγάλο σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της τότε Ε.Ο.Κ. ποσοστό υποχρεωτικών καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος. Σύμφωνα με τις περισσότερες ενδείξεις, η πιστωτική απελευθέρωση φέρνει τις περισσότερες τράπεζες σε αμηχανία, λόγω των εμποδίων που πρέπει να υπερπηδήσουν, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις νέες συνθήκες ανταγωνισμού.

Δεν πρέπει πλέον να αρκестθούν σε απλή επιβίωση και χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, αλλά να εξελιχθούν, να δημιουργήσουν νέα - ευέλικτα προϊόντα με τη δική τους ανταγωνιστική τιμολόγηση.

Το αίτημα των ελληνικών τραπεζών για απελευθέρωση από τον κρατικό έλεγχο έχει λοιπόν ικανοποιηθεί. Οι θεσμικές αλλαγές οι οποίες είχαν κριθεί ως απαραίτητες είχαν επέλθει. Όμως τα παραπάνω θα πρέπει να θεωρηθούν μόνο η αρχή και η βάση πάνω στην οποία θα χτιστεί το σύγχρονο, απελευθερωμένο και ανταγωνιστικό τραπεζικό σύστημα. Υπάρχουν ακόμη σημαντικά θέματα προς επίλυση, όπως η συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος σε λίγα πιστωτικά ιδρύματα, τα περισσότερα των οποίων εξακολουθούν να βρίσκονται υπό την κρατική εποπτεία. Τώρα που η Ο.Ν.Ε. και το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα είναι πραγματικότητα, νέες συνθήκες έχουν δημιουργηθεί και ο χώρος των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων πρέπει να βρίσκεται σε επαγρύπνηση.

B. Η Απελευθέρωση του Τραπεζικού Συστήματος

B.1. Συνθήκες πριν την Απελευθέρωση

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, ο κρατικός παρεμβατισμός αποτελούσε το κατεξοχήν χαρακτηριστικό γνώρισμα του χρηματοπιστωτικού χώρου από την προπολεμική περίοδο, μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 80'. Η ασφυκτική εποπτεία και οι διοικητικά καθοριζόμενες ρυθμίσεις που διέπουν το τραπεζικό σύστημα, ενίοτε γίνονταν περισσότερο ή λιγότερο έντονες ανάλογα με τις πολιτικοοικονομικές συνθήκες της χώρας. Ο έλεγχος της Τράπεζας της Ελλάδος για την πιστή εφαρμογή των κανόνων που είχαν τεθεί, δεν άφηνε περιθώρια ευελιξίας στις εμπορικές τράπεζες σχεδόν σε κανένα επίπεδο. Στο σημείο αυτό θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε πιο αναλυτικά στο πλέγμα των κυριότερων ρυθμίσεων και περιορισμών που κατά καιρούς πλαισίωναν το συγκεκριμένο χώρο.

- Η τιμολόγηση των παρεχόμενων τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών δεν αποτελούσε απόφαση των τραπεζών. Με λίγα λόγια, ήταν ανώνυμες εταιρίες, οι οποίες δεν είχαν κανένα σχεδόν λόγο για την κύρια πηγή εσόδων τους. Τα

επιτόκια τόσο των καταθέσεων όσο και των πιστώσεων που διέθεταν προς κάθε κατεύθυνση ήταν ήδη προκαθορισμένα από την Τράπεζα της Ελλάδος. Το ίδιο συνέβαινε και με τα λοιπά έσοδα από προμήθειες τα οποία αποτελούσαν εκείνη την περίοδο ίσως και τη σημαντικότερη πηγή εσόδων.

- Σημαντικές παρεμβάσεις λάμβαναν χώρα και σε άλλα επίπεδα, όπως οι υποχρεωτικές τοποθετήσεις σε κρατικούς τίτλους και δεσμεύσεις καταθέσεων των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος. Το μεγαλύτερο μέρος των ενεργητικών στοιχείων τους αποτελούνταν από κρατικούς τίτλους, γεγονός που πολλές φορές έδενε τα χέρια των τραπεζιτών που ήταν κάθετα αντίθετοι με το μέτρο αυτό, το οποίο όμως εξυπηρετούσε το δημόσιο χρέος και την εκάστοτε επιθυμούμενη νομισματική πολιτική. Αξίζει εδώ να σημειώσουμε ότι κατά καιρούς, το μεγαλύτερο μέρος του δημοσίου χρέους, βρισκόταν στο ενεργητικό των τραπεζών.
- Όσον αφορά τις υποχρεωτικές τοποθετήσεις μέρους των καταθέσεων σε λογαριασμούς της Τράπεζας της Ελλάδος, θα ήταν λογικές εάν δεν συνυπολογίζαμε το ποσοστό αυτών των τοποθετήσεων. Ναι μεν αποτελεί μέτρο ασφαλείας κατόχων των παθητικών στοιχείων του τραπεζικού συστήματος, αλλά το μέγεθος των ποσοστών ήταν τις περισσότερες φορές εξοντωτικό.
- Υπήρξε ακόμη εξαναγκασμός παροχής υποχρεωτικών πιστώσεων προς συγκεκριμένους κλάδους της αγοράς, σε μια προσπάθεια τόνωσης της οικονομίας. Συχνές ήταν οι ρυθμίσεις για την ενίσχυση της αγροτικής οικονομίας, ενώ επίσης γνωστή είναι η (μέχρι πρόσφατα) τηρούμενη πολιτική πιστώσεων προς την ελληνική βιοτεχνία, με υποχρεωτικές χορηγήσεις δανείων από το τραπεζικό σύστημα και κύριο χαρακτηριστικό το ιδιαίτερα χαμηλό κόστος και τους ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής αυτών των δανείων.
- Σημαντικός ακόμη ήταν ο περιορισμός στην κίνηση κεφαλαίων και ιδιαίτερα στη διακίνηση συναλλάγματος. Κύριος στόχος ήταν η συναλλαγματική πολιτική να ασκείται από την Κεντρική Τράπεζα, η οποία μέχρι πρόσφατα επενέβαινε στην αγορά συναλλάγματος και επηρέαζε σημαντικά την ισοτιμία της δραχμής και παράλληλα την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι, αντίστοιχες συνθήκες γνώριζαν και τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά συστήματα ανά την Ευρώπη, όμως εκεί η πιστωτική απελευθέρωση ήρθε ταχύτερα, σαν αποτέλεσμα ποικίλων παραγόντων. Σημαντικότερος όλων, ήταν η δημοσιονομική κατάσταση που επικρατούσε στις χώρες αυτές, σε αντίθεση με την Ελλάδα. Στη χώρα μας οι μακροοικονομικές μεταβλητές κρίνονταν ιδιαίτερα δυσχερείς. Ο πληθωρισμός βρισκόταν σε δυσθεώρητα ύψη, η ανεργία εξακολουθούσε για σειρά ετών να βασανίζει τις κυβερνήσεις, ενώ το δημόσιο χρέος ήταν αχαλίνωτο. Κάτω από τέτοιες συνθήκες, η ελληνική πολιτεία προφανώς δεν πίστευε πραγματικά στην πιστωτική απελευθέρωση. Για να το θέσουμε καλύτερα, μάλλον φοβόταν τις συνέπειές της, γνωρίζοντας τον κείριο ρόλο του συστήματος και τι θα μπορούσε να επιφέρει η απώλεια του ελέγχου του.

B.2. Το γεγονός της Απελευθέρωσης

Ουσιαστικά, η απελευθέρωση ήλθε σαν αποτέλεσμα των πιέσεων των υπολοίπων μελών της τότε Ε.Ο.Κ. ακολουθώντας την πορεία των αντίστοιχων Ευρωπαϊκών. Επικράτησε τελικά η αντίληψη ότι, με την απελευθέρωση των αγορών επιτυγχάνεται η καλύτερη δυνατή κατανομή των πόρων και η οικονομική ανάπτυξη. Σκοπός ήταν η δημιουργία νέων θεσμών και η επικράτηση συνθηκών ανταγωνισμού, για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Έτεροι στόχοι αποτελούσαν η σταθερότητα της αγοράς, η διαφάνεια των συναλλαγών και η προστασία των συναλλασσομένων.

Έτσι, οι διοικητικοί περιορισμοί άρχισαν σταδιακά να καταργούνται. Η μία μετά την άλλη, οι ρυθμίσεις που “καταδίωκαν” το τραπεζικό σύστημα αποτελούσαν παρελθόν.

- Τα επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων καθορίζονται πλέον από τις ίδιες τις τράπεζες ενώ περιορίζεται και η επιλεκτική επιδότηση επιτοκίων σε συγκεκριμένες επιχειρηματικές μονάδες.
- Στη συνέχεια, καταργείται η υποχρέωση των τραπεζών να τοποθετούν σημαντικό ποσοστό των διαθεσίμων τους σε κρατικούς τίτλους.

- Επιπροσθέτως, αίρεται το καθεστώς υποχρεωτικής παροχής πιστώσεων σε συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας, δίνοντας την ευχέρεια στις τράπεζες να επιλέγουν την επιθυμητή διάρθρωση των στοιχείων του ενεργητικού τους.
- Τέλος καταργούνται σταδιακά, σχεδόν όλες οι απαγορεύσεις στην αγορά συναλλάγματος.

Βέβαια, οι υποχρεωτικές τοποθετήσεις στην Τράπεζα της Ελλάδος μέρους (ποσοστιαία) των τραπεζικών καταθέσεων συνέχισε να ισχύει για αρκετά έτη, με ποσοστά μέχρι πρότινος δυσβάσταχτα. Συγκεκριμένα, το 1991 το ποσοστό αυξάνεται σε 9%, από 8% που είχε διαμορφωθεί το 1988. Στις αρχές του 1992, στη βάση υπολογισμού προστίθενται και οι υποχρεώσεις των τραπεζών από *repos*, ενώ το 1994, προστίθενται και οι υποχρεώσεις έναντι των δημόσιων επιχειρήσεων. Το 1995 επέρχεται ακόμη μεγαλύτερη ποσοστιαία άνοδος στο 11% και το 1996 το ποσοστό υποχρεωτικών καταθέσεων ανέρχεται στο 12%. Μόλις τον Ιούνιο του 2000, ολοκληρώνεται η εναρμόνιση του συστήματος υποχρεωτικών καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος με εκείνο που ισχύει στο Ευρωσύστημα. Έτσι σταδιακά το ποσοστό μειώνεται από 12% σε μόλις 2%. Σημειώνουμε ότι καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος των υποχρεωτικών τοποθετήσεων, αυτές τοκίζονταν μόνο κατά το ήμισυ και με επιτόκια ιδιαίτερα χαμηλά.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η πιστωτική απελευθέρωση ήταν κυρίως αποτέλεσμα εξωτερικών πιέσεων. Έτσι, ναι μεν καταργήθηκαν οι σημαντικότερες διοικητικές παρεμβάσεις, αλλά αυτό δεν αρκεί προκειμένου να επιτευχθούν τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα στον τραπεζικό χώρο. Σύμφωνα με πολλούς μελετητές και ανθρώπους της αγοράς, η πιστωτική απελευθέρωση βρίσκεται στην σωστή κατεύθυνση, ωστόσο δεν αποτελεί από μόνη της ικανή συνθήκη για την εξυγίανση του συστήματος και την επικράτηση συνθηκών ανταγωνισμού. Αυτό που χρειάζεται είναι η πραγματική πιστωτική μεταρρύθμιση, η οποία θα επέλθει είτε μέσω δημιουργίας, είτε μέσω αλλαγής ήδη υφιστάμενων θεσμών. Σημειώνουμε ότι οι απαιτούμενες θεσμικές και οργανωτικές αλλαγές καταργούν τα εργαλεία άσκησης του νομισματικού ελέγχου, ενώ παράλληλα αυξάνονται και οι κίνδυνοι που παρουσιάζονται σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού.

Ο Ι. Παπαδάκης το 1995, αναφέρει ότι η πιστωτική απελευθέρωση είναι μόνο ένα υποσύνολο της πιστωτικής μεταρρύθμισης. Η πιστωτική απελευθέρωση αφορά την άρση των κανονιστικών εκείνων διατάξεων που εμποδίζουν τον ανταγωνισμό και την ανάπτυξη της αγοράς, ενώ η πιστωτική μεταρρύθμιση περιλαμβάνει εκτός από την πιστωτική απελευθέρωση, την ανάπτυξη αποτελεσματικών αγορών, την ενίσχυση κανόνων διαφάνειας, εποπτείας και ασφάλειας, ενώ τέλος περιλαμβάνει και τη ρύθμιση κανόνων ενδυνάμωσης του ανταγωνισμού και ιδιωτικοποίησης πιστωτικών οργανισμών.

Προς αυτή την κατεύθυνση έχουν αναπτυχθεί αρκετά βήματα για την πραγματική πιστωτική απελευθέρωση. Στις μέρες μας πλέον μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι αρκετές αλλαγές έχουν επέλθει και νέοι θεσμοί γεννήθηκαν, ώστε το σημερινό χρηματοπιστωτικό περιβάλλον να έχει μετατραπεί σε άκρως ανταγωνιστικό.

Υπάρχει όμως πλήθος προβλημάτων που δυσχεραίνει την ακόμη αποτελεσματικότερη λειτουργία του όλου συστήματος. Η συνεχιζόμενη διακράτηση του δημόσιου χρέους στο ενεργητικό των τραπεζών και η κυρίαρχη παρουσία του κράτους στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των τραπεζών, αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα. Ενώ η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος θα έπρεπε να επιφέρει άμεσα αποτελέσματα, τα παραπάνω προβλήματα ήταν εκείνα που συντέλεσαν στην καθυστέρηση της εξυγίανσης των τραπεζών και της επιταχυνόμενης πορείας προς τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

Γ. Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος

Γ.1. Εισαγωγή

Δεν είναι λίγες οι φορές που ακούγονται από πολλές πλευρές παράπονα για τον ιδιοτελή σκοπό της λειτουργίας των τραπεζών. Πολλοί δυσανασχετούν και εκφράζουν τον προβληματισμό τους για το γενικότερο ρόλο που διαδραματίζουν οι τράπεζες, όχι μόνο στη χώρα μας, αλλά και στο εξωτερικό. Πραγματικά, ποιός είναι ο ρόλος των τραπεζών στην οικονομία και πόσο αυτές επηρεάζουν τις συνθήκες

διαβίωσης και την ευημερία των πολιτών; Ποιοί είναι οι λόγοι για τους οποίους όλοι παραδέχονται τη σημαντικότητα του τραπεζικού συστήματος;

Κανείς δεν υποστηρίζει ότι οι τράπεζες αποτελούν κοινωφελή μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, αντιθέτως, κύριος στόχος τους είναι η αποκόμιση κερδών σε ένα περιβάλλον ολοένα και πιο ανταγωνιστικό. Μελετώντας όμως πιο προσεκτικά και αναλυτικά το εν λόγω θέμα, πιθανότατα να εξάγουμε και διαφορετικά συμπεράσματα.

Το τραπεζικό σύστημα διαδραματίζει τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν σημαντικότερο ρόλο στην πορεία, ανάπτυξη και ευημερία όλων. Θα μπορούσαμε για λόγους καλύτερης προσέγγισης, να διαχωρίσουμε τους λόγους που επισημαίνουν τη σπουδαιότητα του θεσμού, σε μικροοικονομικούς και μακροοικονομικούς και να προχωρήσουμε έτσι στην περαιτέρω ανάλυσή τους.

Γ.2. Μικροοικονομικός ρόλος

Είναι σαφές ότι για τα περισσότερα νομικά πρόσωπα (ατομικές επιχειρήσεις, ΟΕ, ΕΕ, Συνεταιρισμοί, ΕΠΕ, ΑΕ), απαραίτητη πηγή χρηματοδότησης είναι οι πιστώσεις του τραπεζικού συστήματος. Οι μορφές χρηματοδότησης ποικίλουν και συνήθως αφορούν την ενίσχυση του κεφαλαίου κινήσεως της εταιρίας ή την αγορά παγίων εγκαταστάσεων. Σε οποιαδήποτε μορφή, αποτελούν “άριστο και μοναδικό” (Ηρ.Βορίδης 1995) χρηματοδοτικό σχήμα. Εδώ είναι σημαντικό να σημειώσουμε τη μεγαλύτερη ανάγκη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων για τραπεζικό δανεισμό, σε σχέση με τις μεγάλες επιχειρήσεις οι οποίες έχουν τη δυνατότητα εξεύρεσης κεφαλαίων και μέσω άλλων οδών. Οι μεγάλες επιχειρήσεις δύνανται να αποκομίσουν κεφάλαια, είτε με την εισαγωγή τους στο χρηματιστήριο αξιών μέσω της πρωτογενούς αγοράς, είτε με την αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου μέσω της δευτερογενούς αγοράς. Οι μικρότερες επιχειρήσεις μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια, προσφέροντας συνήθως μέρος του μετοχικού τους κεφαλαίου, αλλά αρκετά προβλήματα παρουσιάζονται σε μία τέτοια επιλογή, με σημαντικότερο τη μη ύπαρξη αποτιμημένης αξίας των εταιρικών μεριδίων ή των μετοχών τους, εφόσον οι εταιρίες αυτές δεν αποτελούν μέρος της “οργανωμένης” αγοράς.

Ας φανταστούμε το επιχειρησιακό περιβάλλον χωρίς τη δυνατότητα εταιρικής δανειοδότησης ή ακόμη και άλλων διευκολύνσεων - υπηρεσιών που παρέχει το τραπεζικό σύστημα όπως επιταγές, εντολές πληρωμών, πλαστικό χρήμα και πολλά

άλλα. Τότε όλες οι συναλλαγές μας θα γίνονταν με τη χρήση τραπεζογραμματίων με ότι αυτό συνεπάγεται. Ακόμη, λόγω της δυσχέρειας στη μεταφορά κεφαλαίων, η ανάπτυξη των αγορών θα ήταν αδιανόητη, ενώ η παγκοσμιοποίηση την οποία σήμερα όλες οι οργανωμένες αγορές επιθυμούν, θα αποτελούσε ουτοπία. Δεν πρέπει επίσης να ξεχνάμε ότι οι επιχειρήσεις απασχολούν σχεδόν το σύνολο του ενεργού πληθυσμού, συνεπώς και η ευημερία του συνόλου είναι στενά συνδεδεμένη με τη βιωσιμότητα και την πορεία των επιχειρήσεων.

Εκτός όμως από τα νομικά, τα φυσικά πρόσωπα αποτελούν ουσιαστικά οικονομικές μονάδες με κύρια επιδίωξή τους την αύξηση της συνάρτησης χρησιμότητάς τους. Μπορεί κατά το παρελθόν να μην ήταν εφικτή η δανειοδότηση φυσικών προσώπων, τα τελευταία έτη όμως υπήρξε στροφή και προς αυτή τη κατεύθυνση. Απλοί ιδιώτες μπορούν πλέον να καταναλώσουν, εφόσον το επιθυμούν, εισοδήματα που αναμένουν στο μέλλον, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στη μεγιστοποίηση της ωφέλειάς τους.

Γ.3. Μακροοικονομικός ρόλος

Ακόμη μεγαλύτερη μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τη σπουδαιότητα του τραπεζικού συστήματος για την πορεία και την εξέλιξη της ευρύτερης οικονομίας. Η ύπαρξη του έντονου κρατικού παρεμβατισμού αποδεικνύει από μόνη της τη σημασία ελέγχου του πιστωτικού συστήματος από πολιτικούς θεσμούς, για την άσκηση της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής. Προκειμένου να εξηγήσουμε τη στάση αυτή της Ελληνικής πολιτείας η οποία διήρκεσε αρκετές δεκαετίες και (σχεδόν) καταργήθηκε αναγκαστικά κατόπιν των πιέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κρίνουμε σκόπιμο να αναλύσουμε περισσότερο ορισμένους μακροοικονομικούς παράγοντες.

Κύρια συστατικά της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία μετριέται με τους ρυθμούς αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), είναι οι επενδύσεις (Investments) και η κατανάλωση (Consumption). Οι δύο αυτοί παράγοντες αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ σε όλες τις οικονομίες ανά τον κόσμο, ενώ στη χώρα μας αντιπροσωπεύουν ποσοστό περίπου ίσο με το 95% της οικονομίας. Εύλογη συνεπώς είναι η προσπάθεια αύξησης του απόλυτου αριθμού τόσο των επενδύσεων όσο και της κατανάλωσης.

Κατά πρώτο λόγο, οι επενδύσεις, επηρεάζονται άμεσα από το ύψος των επιτοκίων δανεισμού των επιχειρήσεων. Η ύπαρξη στην αγορά “φτηνού” χρήματος, είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει θετικά στη διάθεση των εταιριών για πραγματοποίηση επενδυτικών προγραμμάτων. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός της αύξησης των επενδύσεων με ρυθμούς μεταξύ του 6,2% - 10,6% τα τελευταία έξι χρόνια, κυρίως ως αποτέλεσμα της αποκλιμάκωσης των επιτοκίων.

Κατά δεύτερο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό λόγο, η αύξηση της ζήτησης (κατανάλωση) έχει τη δική της δεσπτόζουσα σημασία στην πορεία της οικονομίας. Η επιτυχημένη προσπάθεια της πολιτείας για ένταξη της χώρας στην ενιαία Ευρώπη, απέφερε την πιστωτική απελευθέρωση και συνάμα τη δυνατότητα πλέον στους πολίτες της χώρας να επωφελούνται του τραπεζικού δανεισμού. Η πιστωτική επέκταση της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης αποτέλεσε χωρίς αμφισβήτηση βασικό παράγοντα της συνεχιζόμενης οικονομικής ανάπτυξης που παρουσιάζεται στη χώρα μας (η οποία κυμάνθηκε μεταξύ 3,4% - 4,1% την τελευταία πενταετία), παρά την ύφεση που υφίσταται η παγκόσμια οικονομία. Η εγχώρια χρηματοπιστηριακή κρίση που λαμβάνει χώρα κατά την τελευταία τριετία, συνέβαλε αποφασιστικά στη συρρίκνωση των αποταμιεύσεων των ιδιωτών αλλά και στη μείωση της ροπής προς κατανάλωση. Είναι βέβαιο ότι χωρίς τη στροφή των φυσικών προσώπων προς τη δανειοδότηση, η ανάπτυξη δεν θα ήταν αυτή που παρατηρούμε σήμερα.

Επί σειρά ετών όπου το τραπεζικό σύστημα ήταν δέσμιο των κρατικών αποφάσεων, χαρακτηριστική ήταν η πρακτική καθορισμού της διαφοράς (spread) μεταξύ των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων. Η εν λόγω διαφορά θεωρείται σημαντική για την επιλογή, από πλευράς των νοικοκυριών, της σχέσης μεταξύ κατανάλωσης και αποταμίευσης. Ακόμη και σήμερα βλέπουμε τη σπουδαιότητα αυτού του παράγοντα μέσω των δηλώσεων του υπουργού οικονομικών κ. Χριστοδουλάκη για μείωση του spread των επιτοκίων από τις τράπεζες. Βέβαια στις μέρες μας είναι πλέον αδύνατος ο καθορισμός του από το κράτος και για το λόγο αυτό γίνονται απλά παραινήσεις και προσπάθειες για κατανόηση από πλευράς τραπεζών, της εκάστοτε κατάστασης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που επισημαίνει τη σπουδαιότητα της διαφοράς των επιτοκίων, είναι η πρόσφατη έκδοση των “Λαϊκών Ομολόγων” από την Τράπεζα της Ελλάδος προς όφελος των μικροκαταθετών. Βέβαια, οι αντιδράσεις ήταν πολλές, με κύριο επιχείρημα την επιβάρυνση του δημόσιου χρέους, το οποίο τελικά θα εξυπηρετηθεί προφανώς και πάλι από τους μικροκαταθέτες. Επιπλέον κάτι που

επίσης συνέβαινε κατά το παρελθόν αλλά όχι και σήμερα (λόγω της απελευθέρωσης του πιστωτικού συστήματος), ήταν η επιβολή υποχρεωτικών πιστώσεων προς συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας σε μία προσπάθεια του κράτους τόσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης όσο και για την επιθυμητή κατανομή του πλούτου.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι ο κομβικός ρόλος του τραπεζικού συστήματος για τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής. Την ευθύνη για την άσκησή της σε κάθε χώρα έχει η Κεντρική Τράπεζα. Βασικός στόχος της Τράπεζας της Ελλάδος είναι η συγκράτηση του πληθωρισμού ενώ έτεροι στόχοι είναι το ΑΕΠ και η ανεργία. Το κυριότερο μέσο επίτευξης των ανωτέρω στόχων είναι η νομισματική πολιτική, η οποία ασκείται με προσπάθεια επηρεασμού συγκεκριμένων παραγόντων που μπορούν να χαρακτηριστούν και ως ενδιάμεσοι στόχοι. Σημαντικότερος από τους εν λόγω παράγοντες ήταν επί σειρά ετών στη χώρα μας (μέχρι περίπου το 1980) η προσφορά χρήματος, η οποία σύμφωνα με έρευνες, αποτυπώνεται καλύτερα με το M3, το οποίο ουσιαστικά αποτυπώνεται στα στοιχεία παθητικού των τραπεζών και αποτελείται από τα M1, M2 αλλά και επιπλέον στοιχεία (για λόγους αρτιότερης πληροφόρησης παραθέτουμε στον **Πίνακα 1.1**, τα στοιχεία που αποτελούν τα νομισματικά μεγέθη M1, M2 και M3).

Το M3 επηρεάζεται έμμεσα με τη μεταβολή της νομισματικής βάσης (High – powered money) από την εκάστοτε Κεντρική Τράπεζα κυρίως μέσω του ύψους των υποχρεωτικών καταθέσεων αλλά και των πράξεων ανοικτής αγοράς (αγοραπωλησίες τίτλων του δημοσίου από το ίδιο το κράτος), με σκοπό τη συγκράτηση ή την επέκταση της νομισματικής κυκλοφορίας. Η πρακτική αυτή αποδεικνυόταν ενίοτε αρκετά δυσχερής, είτε για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων, είτε ακόμη και για την παρακολούθηση των επιθυμητών αποτελεσμάτων, λόγω της δύσκολης παρακολούθησης του πολλαπλασιαστή χρήματος (Προσφορά χρήματος = πολλαπλασιαστής x νομισματική βάση). Αξίζει να σημειώσουμε ότι εμπειρικές έρευνες, έδειξαν πως το M3 επηρεάζει τον πληθωρισμό με χρονική υστέρηση που σε κάποιες περιπτώσεις υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες.

Έτερο ενδιάμεσο συμπληρωματικό στόχο αποτέλεσε η συναλλαγματική ισοτιμία, ενώ μετά την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, εποχή κατά την οποία ο καθορισμός της συναλλαγματικής ισοτιμίας ήταν δυσχερής έως αδύνατος (η ισοτιμία μεταβλήθηκε από σταθερή σε μεταβλητή), κύριο μέσο άσκησης της νομισματικής πολιτικής αποτελούσαν οι παρεμβάσεις στα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς. Η

Τράπεζα της Ελλάδος, μεταβάλλοντας το κόστος δανεισμού των παρεχόμενων από την ίδια πιστώσεων προς τις εμπορικές τράπεζες, ουσιαστικά καθόριζε και το επίπεδο των προσφερόμενων επιτοκίων προς τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1.

Είδος	M1	M2	M3
Νόμισμα σε κυκλοφορία	x	x	x
Ταξιδιωτικές επιταγές	x	x	x
Στις εμπορικές τράπεζες			
Καταθέσεις όψεως	x	x	x
Λογαριασμοί NOW	x	x	x
Λογαριασμοί ATS	x	x	x
Σε άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς			
Καταθέσεις όψεως	x	x	x
Λογαριασμοί NOW	x	x	x
Λογαριασμοί ATS	x	x	x
Διαθέσιμα πιστωτικών ενώσεων	x	x	x
Στις εμπορικές τράπεζες			
Συμφωνίες επαναγοράς ημέρας		x	x
Καταθέσεις προθεσμίας (μικρότερες των 100.000 δολ)		x	x
Καταθέσεις ταμειυτηρίου		x	x
Σε άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς			
Καταθέσεις ταμειυτηρίου		x	x
Καταθέσεις προθεσμίας (μικρότερες των 100.000 δολ)		x	x
Λοιπά			
Καταθέσεις μίας ημέρας		x	x
Αμοιβαία Κεφάλαια		x	x
Στις εμπορικές τράπεζες			
Καταθέσεις προθεσμίας (από 100.000 δολ. και πάνω)			x
Συμφωνίες επαναγοράς προθεσμίας			x
Σε άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς			
Καταθέσεις προθεσμίας (από 100.000 δολ. και πάνω)			x
Συμφωνίες επαναγοράς προθεσμίας			x

Πηγή: "Μακροοικονομική", (Dornbusch - Fischer)

Οι τρέχουσες εξελίξεις όμως, με την Ελλάδα να αποτελεί πλέον μέλος της ΟΝΕ, έχουν αποδυναμώσει πλήρως τη δυνατότητα της Τράπεζας της Ελλάδος για άσκηση της νομισματικής πολιτικής, εφόσον η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ECB) είναι πλέον η μόνη αρμόδια για την κοινή ευρωπαϊκή οικονομία. Επομένως, μπορεί να έχει σχεδόν εξαλειφθεί ο βαθμός επηρεασμού της νομισματικής πολιτικής από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, αλλά η πορεία και οι κατευθύνσεις του αντίστοιχου ευρωπαϊκού στο σύνολό του, υποκαθιστούν επάξια τις παλαιές διαδικασίες και τους

παλαιούς θεσμούς. Έτσι, το μόνο μέσο επηρεασμού πλέον της οικονομίας από το κράτος είναι η δημοσιονομική πολιτική, με κυριότερες μεταβλητές τη φορολογία, τις κυβερνητικές δαπάνες και τα επιδόματα ανεργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Ανταγωνιστικότητα Ελληνικών Τραπεζών

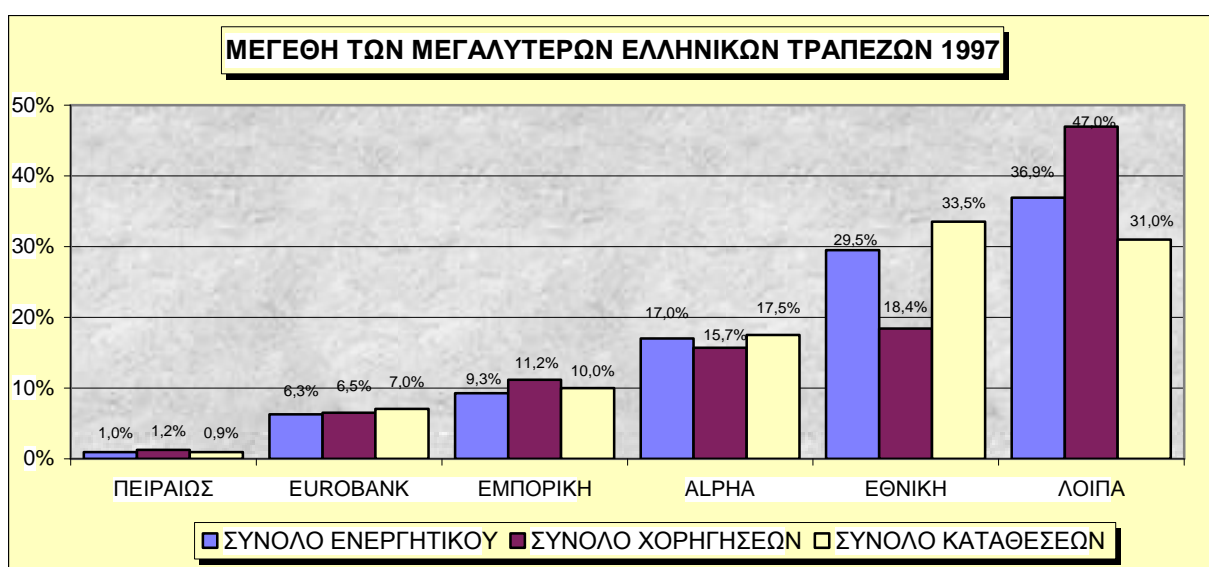
Εισαγωγή

Είδαμε ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέχρι και τη δεκαετία του 1920, λειτουργούσε υπό καθεστώς σχεδόν πλήρους ανταγωνισμού. Λόγω όμως των γενικότερων πολιτικοοικονομικών συνθηκών που ταλάνιζαν τη χώρα αλλά και της χρεοκοπίας του κράτους που ακολούθησε, ο ολοένα εντεινόμενος κρατικός παρεμβατισμός, που συνέτεινε ουσιαστικά στην απώλεια του ανταγωνισμού, ήταν φυσικό επακόλουθο. Από εκείνη την περίοδο μέχρι και μόλις πριν από λίγα χρόνια, το τραπεζικό σύστημα μόνο ανταγωνιστικό δεν μπορεί να χαρακτηριστεί. Όμως μία σειρά από ραγδαίες εξελίξεις που έλαβαν χώρα τα τελευταία έτη, συντέλεσε στην επικράτηση των ιδιαίτερων συνθηκών που παρατηρούμε σήμερα. Οι εξαγορές και συγχωνεύσεις, ο έλεγχος που ασκείται στο τραπεζικό σύστημα, η απελευθέρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, είναι μόλις μερικές από τις εξελίξεις που ουσιαστικά πλαισιώνουν το χώρο που κινούνται οι τράπεζες, οι οποίες πλέον προσπαθούν να εισέλθουν σε μία φάση ωριμότητας. Μόνο έτσι θα δημιουργήσουν εκείνες τις συνθήκες που θα τους επιτρέψουν καταρχήν να επιβιώσουν και έπειτα να ανταγωνιστούν τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα της ενιαίας Ευρώπης.

A. Συγκέντρωση του Τραπεζικού Συστήματος και Μεγέθη Τραπεζών

Τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα σε μία προσπάθεια να εκμεταλλευτούν τις σύγχρονες εξελίξεις που συντελούνται τόσο στο διεθνή όσο και στον εγχώριο χρηματοοικονομικό τομέα, προέβησαν σε μία σειρά από εξαγορές και συγχωνεύσεις, με σκοπό την ενίσχυση της θέσης τους και τη δημιουργία νέων ισχυρών ομίλων που θα τους βοηθήσουν να ανταπεξέλθουν στο ολοένα και πιο ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον. Αυτές οι δραστηριότητες αποτέλεσαν το κύριο μέσο στην προσπάθεια αύξησης του μεγέθους των ελληνικών τραπεζών, εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας καθώς και της περαιτέρω εδραίωσής τους στην αγορά. Βασικός στόχος

καταρχήν, ήταν η αύξηση του μεριδίου αγοράς τόσο στο σύνολο των τραπεζικών εργασιών, όσο και στους επιμέρους τομείς. Εύλογη ήταν επομένως η τάση των εξαγορών και συγχωνεύσεων την οποία ακολούθησαν οι περισσότερες τράπεζες της χώρας. Το μόνο μεγάλο πιστωτικό ίδρυμα που παρέμεινε αμέτοχο σε αντίστοιχες κινήσεις, ήταν η Εμπορική Τράπεζα. Όλες οι υπόλοιπες προχώρησαν κατά τη τελευταία πενταετία σε απορροφήσεις μικρότερων πιστωτικών ιδρυμάτων. Στο **Διάγραμμα 1**, εμφανίζεται ο βαθμός συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος όπως διαμορφώθηκε το 1997, έτος όπου ουσιαστικά προηγείται του πρώτου κύκλου εξαγορών και συγχωνεύσεων στη χώρα μας.

Διάγραμμα 1

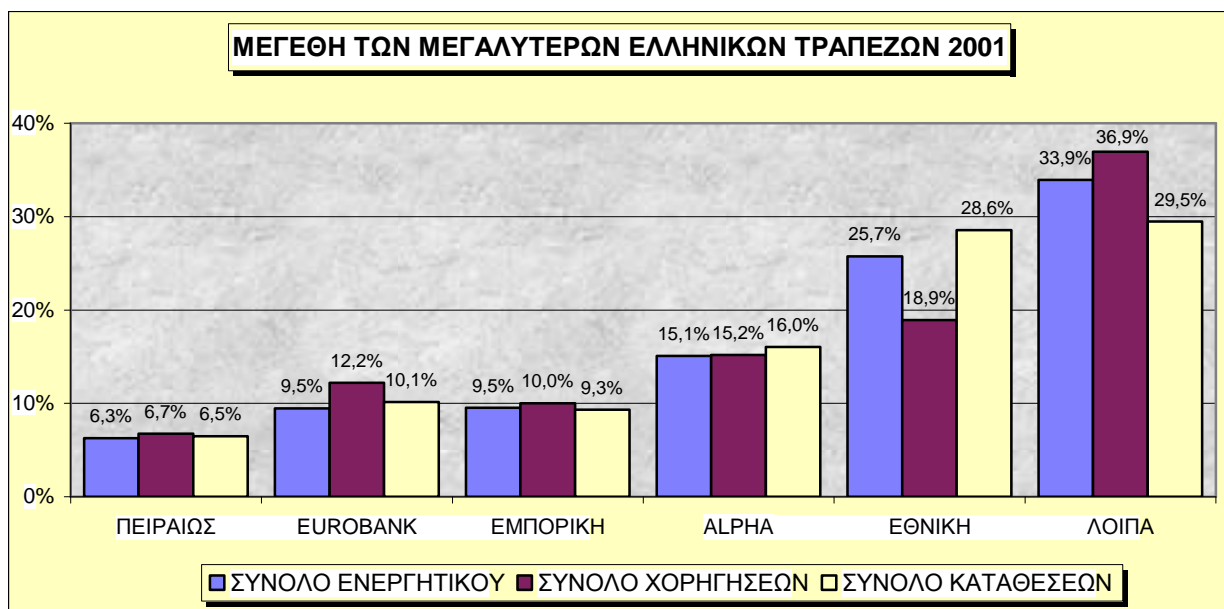
Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 1997 οι Τράπεζες στην Ελλάδα.

Σημείωση: Η Alpha Bank περιλαμβάνει τα μεγέθη της πρώην Ιονικής Τράπεζας και η Eurobank περιλαμβάνει τα μεγέθη της πρώην Τράπεζας Εργασίας.

Στο ανωτέρω διάγραμμα παρουσιάζονται τα μερίδια αγοράς των πέντε μεγαλύτερων ελληνικών εμπορικών τραπεζών, που περιλαμβάνουν το μέγεθος του ενεργητικού, το σύνολο των καταθέσεων και το σύνολο των χορηγήσεων. Ενώ το 1997 η Eurobank (χωρίς την Τράπεζα Εργασίας), συμπεριλαμβάνεται ουσιαστικά στις “Λοιπές τράπεζες”, το 2001 αποτελεί το τρίτο στην τάξη πιστωτικό ίδρυμα της χώρας. Μπορεί η προσπάθεια για αύξηση του μεριδίου αγοράς της να περικλείει και άλλες μεταβλητές, ωστόσο το σημαντικότερο ρόλο διαδραμάτισε μία σειρά από εξαγορές άλλων – μικρότερων ή μεγαλύτερων – τραπεζών. Αρχικά το 1996 εξαγόρασε την Interbank, μία μικρή ιδιωτική τράπεζα εστιασμένη στη λιανική τραπεζική. Συνεχίζει το 1998 με την εξαγορά της Τράπεζας Αθηνών και της Τράπεζας Κρήτης, σε μια προσπάθεια μεγέθυνσης του δικτύου καταστημάτων της. Το επόμενο έτος (1999) ακολούθησε η εξαγορά της Τράπεζας Εργασίας που αποτελούσε μέχρι εκείνη τη στιγμή την πέμπτη μεγαλύτερη τράπεζα στην εγχώρια αγορά, ενώ παράλληλα

προχώρησε και σε επέκταση στο εξωτερικό. Έτσι τελείωσε η συνεχιζόμενη επέκταση της τράπεζας που γνωρίζουμε σήμερα ως EFG-Eurobank Ergasias μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων που της έδωσαν την απαραίτητη βάση και την επιθυμητή τεχνογνωσία για την εδραίωσή της στο χώρο.

Η άλλη μεγάλη ιδιωτική τράπεζα της χώρας, η Alpha Bank, το 1999 προχώρησε στην πρώτη (και μοναδική έως τώρα) μεγάλη εξαγορά τραπεζικού ιδρύματος που μέχρι τότε βρισκόταν υπό το ιδιοκτησιακό καθεστώς του δημοσίου. Πρόκειται για την Ιονική Τράπεζα, η οποία αποτελούσε σε όλη τη διάρκεια ζωής του ελληνικού τραπεζικού συστήματος έναν από τους μεγαλύτερους “παίχτες”. Η απορρόφησή της ήταν άμεση, ενώ ουσιαστικά έκανε την Alpha Bank τη δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα πίσω από το γίγαντα που ονομάζεται Εθνική Τράπεζα. Η Εθνική, η οποία πάντα αποτελούσε το μεγαλύτερο πιστωτικό ίδρυμα για τη χώρα μας, προχώρησε και αυτή στην απορρόφηση μικρότερων - στην ουσία “δημόσιων” - τραπεζών με κυριότερη αυτή της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας, η οποία μέχρι πρότινος μονοπωλούσε την αγορά της στεγαστικής πίστης. Τέλος, μία ακόμη τράπεζα που ακολούθησε την πρακτική των εξαγορών και συγχωνεύσεων ήταν και η Τράπεζα Πειραιώς με την απορρόφηση της Τράπεζας Χίου και της Τράπεζας Μακεδονίας Θράκης, που είχαν στην ιδιοκτησία τους σημαντικό δίκτυο καταστημάτων σε όλη την επικράτεια.

Διάγραμμα 2
 Πηγή: Alpha Bank, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών

Έτσι, μετά το πέρας του α' γύρου των εξαγορών και συγχωνεύσεων που έλαβαν χώρα την πενταετία 1997 – 2001, η συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος διαμορφώθηκε όπως φαίνεται στο **Διάγραμμα 2** ανωτέρω, το οποίο περιλαμβάνει

και πάλι τα μερίδια αγοράς των πέντε μεγαλύτερων ελληνικών εμπορικών τραπεζών, όσον αφορά το μέγεθος του ενεργητικού, το σύνολο των καταθέσεων και το σύνολο των χορηγήσεων.

Χρήσιμη είναι η εξέταση των παρακάτω πινάκων, στους οποίους αναγράφεται η χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών που περιλαμβάνονται στα δύο πρώτα διαγράμματα, καθώς και η σειρά κατάταξής τους, τόσο κατά τα έτη 1997 και 2001, όσο και κατά το έτος 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1. (* ποσά σε εκατ. €)

1997				
	ΤΙΜΗ ΑΝΑ ΜΕΤΟΧΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΤΟΧΩΝ	ΧΡΗΜ/ΚΗ ΑΞΙΑ*	ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ	€ 43,08	25,36 εκατ.	1.093	3
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	€ 32,13	21,76 εκατ.	699	4
ΙΟΝΙΚΗ	€ 14,53	28,00 εκατ.	407	5
ΑΛΦΑ	€ 48,64	39,60 εκατ.	1.926	1
ΕΘΝΙΚΗ	€ 72,18	22,58 εκατ.	1.630	2
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	€ 14,23	14,72 εκατ.	210	6

Πηγή: στοιχεία από www.nafteboriki.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2. (* ποσά σε εκατ. €)

2001				
	ΤΙΜΗ ΑΝΑ ΜΕΤΟΧΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΤΟΧΩΝ	ΧΡΗΜ/ΚΗ ΑΞΙΑ*	ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΕΥΡΟΒΑΝΚ	€ 15,62	293,57 εκατ.	4.586	2
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	€ 37,10	85,45 εκατ.	3.170	4
ΑΛΦΑ	€ 20,02	185,17 εκατ.	3.707	3
ΕΘΝΙΚΗ	€ 26,72	228,08 εκατ.	6.094	1
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	€ 9,98	167,16 εκατ.	1.668	5

Πηγή: στοιχεία από www.nafteboriki.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3. (* ποσά σε εκατ. €)

2002				
	ΤΙΜΗ ΑΝΑ ΜΕΤΟΧΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΤΟΧΩΝ	ΧΡΗΜ/ΚΗ ΑΞΙΑ*	ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΕΥΡΟΒΑΝΚ	€ 11,20	313,50 εκατ.	3.511	1
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	€ 14,5	85,93 εκατ.	1.246	4
ΑΛΦΑ	€ 11,50	185,17 εκατ.	2.129	3
ΕΘΝΙΚΗ	€ 13,50	231,87 εκατ.	3.130	2
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	€ 6,02	167,16 εκατ.	1.006	5

Πηγή: στοιχεία από www.nafteboriki.gr

Διακρίνουμε εύκολα ότι, κατά την τελευταία πενταετία, υπήρξαν πολλές διακυμάνσεις στην κατάταξη των τραπεζών, με βάση την τρέχουσα αξία τους. Συγκρίνοντας τη συνολική τους αξία με τα μερίδια αγοράς που κατείχαν κατά τις εξεταζόμενες περιόδους – όπως αυτά παρατίθενται στα διαγράμματα 1 και 2 - θα εξάγουμε αρκετά χρήσιμα συμπεράσματα για τη σχέση μεταξύ μεριδίων αγοράς και τρέχουσας αξίας.

Καταρχήν η Εθνική Τράπεζα, ενώ συνεχίζει να κατέχει με τεράστια διαφορά το μεγαλύτερο όγκο του συνόλου τόσο των καταθέσεων όσο και των χορηγήσεων, μόνο το 2001 κατόρθωσε να έχει και τη μεγαλύτερη αξία. Αντίθετα μικρότερες σε μέγεθος αγοράς τράπεζες, όπως η Eurobank και η Alpha Bank κατείχαν για τα έτη 2002 και 1997 αντίστοιχα, την πρώτη θέση και σύμφωνα με τη χρηματιστηριακή αξία.

Αξιοσημείωτη είναι η συμπεριφορά της Eurobank, η οποία έχει κατορθώσει να αυξάνει συνεχώς την αξία της και να έχει εδραιωθεί πλέον στην πρώτη θέση μεταξύ των τραπεζών σύμφωνα με τη χρηματιστηριακή τους αξία, έχοντας αρκετά μικρότερο μερίδιο αγοράς σε σχέση με τους κύριους ανταγωνιστές της. Το βασικό ερώτημα που ανακύπτει είναι, το γιατί παρατηρείται αυτό το φαινόμενο.

Οι λόγοι στους οποίους οφείλεται, είναι πιθανότατα η ποιότητα του χαρτοφυλακίου, τα περιθώρια κέρδους ανά κατηγορία προϊόντος, η συνολική κερδοφορία και σαφώς οι προσδοκίες των επενδυτών. Σε περιόδους κρίσεων, όπως αυτή που γνωρίζει σήμερα το τραπεζικό σύστημα, η Eurobank στάθηκε σχεδόν αλώβητη σε επίπεδο κερδοφορίας, έχοντας μειωμένα κέρδη της τάξεως του 10% για το έτος 2002, ενώ Εθνική και Alpha bank, γνώρισαν μείωση των κερδών τους σε ποσοστό περίπου 50% και 28% αντίστοιχα. Επίσης όσον αφορά την ποιότητα του χαρτοφυλακίου της, τα τελευταία στοιχεία δείχνουν ότι περίπου το 40% των χορηγούμενων δανείων της Eurobank, αποτελείται από προϊόντα καθαρά retail banking, δηλαδή στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια, τα οποία είναι δεδομένο ότι έχουν πολύ μεγαλύτερο καθαρό περιθώριο κέρδους (αναλυτικότερα στοιχεία των εν λόγω προϊόντων ανά τράπεζα, θα παρατεθούν στο Β' μέρος της εργασίας). Όσον αφορά τις προσδοκίες των επενδυτών, γνωρίζουμε ότι αυτές διαδραματίζουν σημαντικότατο ρόλο. Σημειώνουμε ότι, στα περισσότερα υποδείγματα αποτίμησης μετοχών, καίριο ρόλο κατέχει η παρούσα αξία των ευκαιριών ανάπτυξης (present value of growth opportunities P.V.G.O.).

Ένας ακόμη σημαντικότερος παράγοντας της πορείας των ελληνικών τραπεζών είναι το ποσοστό χορηγήσεων και το ποσοστό καταθέσεων επί των συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων, όπως εκφράζονται από το σύνολο του ενεργητικού τους. Ακολουθεί ο **Πίνακας 2.4.** με τα εν λόγω ποσοστά για τις πέντε μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες που αφορούν τα έτη 1997 και 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4.

1997		
	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ
ΕΘΝΙΚΗ	83,3%	21,7%
ΑΛΦΑ	75,5%	32,2%
EUROBANK	82,2%	36,1%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	78,9%	42,0%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	72,1%	45,2%
2002		
	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ
ΕΘΝΙΚΗ	83,9%	36,9%
ΑΛΦΑ	77,5%	57,9%
EUROBANK	69,9%	55,4%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	79,0%	61,1%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	75,2%	56,8%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Απολογισμοί Τραπεζών

Τα υψηλά ποσοστά των καταθέσεων επί του ενεργητικού των τραπεζών συνεπάγονται “φθηνό” χρήμα για τα πιστωτικά ιδρύματα, ενώ τα υψηλά ποσοστά χορηγήσεων επί του ενεργητικού συνεπάγονται τοποθετήσεις κεφαλαίων με υψηλά περιθώρια κέρδους. Είναι λογικό να ενδιαφέρει τις τράπεζες η αύξηση των συγκεκριμένων δεικτών, εφόσον πλέον οι - ασφαλείς μεν - αποδόσεις των ομολόγων βρίσκονται σε αρκετά χαμηλά επίπεδα σε σχέση με το παρελθόν. Βάσει των παραπάνω, όλες οι τράπεζες που παρατίθενται στον Πίνακα 2.4. έχουν κατορθώσει τη διατήρηση των υψηλών ποσοστών καταθέσεων στο σύνολο του ενεργητικού τους και επιπλέον έχουν πετύχει τη σημαντική αύξηση του ποσοστού χορηγήσεων τους στο σύνολο του ενεργητικού. Σημειώνουμε ότι ο δείκτης χορηγήσεων προς ενεργητικό της Alpha Bank είναι από τα υψηλότερους και έχει διαμορφωθεί από 32% σε περίπου 58%, σημειώνοντας και την υψηλότερη ποσοστιαία μεταβολή. Την επόμενη μεγαλύτερη ποσοστιαία μεταβολή παρουσίασαν τα στοιχεία της Eurobank (από 36% σε 55%), η οποία όμως ακόμη υπολείπεται των ποσοστών της Alpha Bank. Αξίζει να σημειωθεί επίσης το πολύ χαμηλό επίπεδο των δεικτών της Εθνικής Τράπεζας, η οποία ναι μεν έχει βελτιώσει τους δείκτες της, αλλά αυτοί όμως εξακολουθούν να κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα.

Γίνεται λοιπόν σαφές ότι, τα μερίδια αγοράς των τραπεζών δεν αποτελούν πανάκεια, αλλά ιδιαίτερης σημασίας κρίνονται επιπλέον στοιχεία που αφορούν τους παράγοντες που περιγράψαμε ανωτέρω. Επιπροσθέτως, φαίνεται πως η Eurobank, μπορεί και αξιοποιεί πολύ καλύτερα από τους ανταγωνιστές της το όποιο μερίδιο αγοράς διαθέτει, ενώ και η προσδοκία των επενδυτών και η πίστη που αυτοί δείχνουν στην εταιρία κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική. Τέλος, σημαντικό ρόλο είναι πιθανόν να παίζουν και οι προοπτικές εξαγορών και συγχωνεύσεων άλλων μικρότερων ή μεγαλύτερων τραπεζών. Ας μην ξεχνάμε το σενάριο που δημιουργήθηκε για την Εθνική και την Alpha Bank, το οποίο δεν είχε ευτυχή κατάληξη και ασφαλώς κλόνησε την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Αυτός ίσως να είναι ένας σοβαρός λόγος της σημερινής – ίσως υποτιμημένης – αξίας των δύο τραπεζών.

Επιπλέον θεωρούμε επιτακτική την ανάγκη της παράθεσης του **Πίνακα 2.5**, με την εξέλιξη δύο σημαντικότερων δεικτών για τις τράπεζες. Πιο συγκεκριμένα, το δείκτη Καθαρού εσόδου τόκων προς το σύνολο του ενεργητικού (Net Interest Margin) και του δείκτη εξόδων προς έσοδα (Cost – Income ratio).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5.

Καθαρό Έσοδο Τόκων / Ενεργητικό	1999	2000	2001	2002
Εθνική Τράπεζα	2,2%	1,8%	2,0%	2,0%
Alpha Bank	2,0%	1,8%	2,3%	2,4%
EFG Eurobank	3,0%	3,3%	3,6%	3,3%
Εμπορική Τράπεζα	3,3%	3,1%	2,6%	2,7%
Τράπεζα Πειραιώς	1,9%	2,1%	2,0%	2,2%
Έξοδα * / Έσοδα	1999	2000	2001	2002
Εθνική Τράπεζα	49%	53%	64%	77%
Alpha Bank	36%	68%	66%	76%
EFG Eurobank	42%	63%	65%	69%
Εμπορική Τράπεζα	58%	60%	59%	83%
Τράπεζα Πειραιώς	32%	68%	78%	85%

*Έξοδα μετά προβλέψεων

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί Τραπεζών

Αναλύοντας τον ανωτέρω πίνακα, συνάγουμε το συμπέρασμα ότι καταρχήν τα έσοδα από τόκους διαμορφώνονται κατά μέσο όρο περίπου στο 2,5% για τις πέντε μεγαλύτερες τράπεζες. Είναι σαφές ότι η Eurobank διαθέτει το μεγαλύτερο net interest margin, γεγονός που της προσδίδει σημαντικότατο συγκριτικό πλεονέκτημα.

Επιπροσθέτως, όσον αφορά το δείκτη cost – income ratio, διακρίνουμε τη δεινή θέση στην οποία έχουν περιέλθει οι ελληνικές τράπεζες σε σχέση με το παρελθόν.

Από τα επίπεδα του 43% κατά μέσο όρο το έτος 1999, ο δείκτης έχει ανέλθει κατά μέσο όρο περίπου στο 78% το εννιάμηνο του 2002. Και πάλι η Eurobank έχει το καλύτερο ποσοστό με 70%. Αντίστοιχα στην Ευρώπη, οι “καλές” τράπεζες θεωρείται ότι δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 60% στο συγκεκριμένο δείκτη.

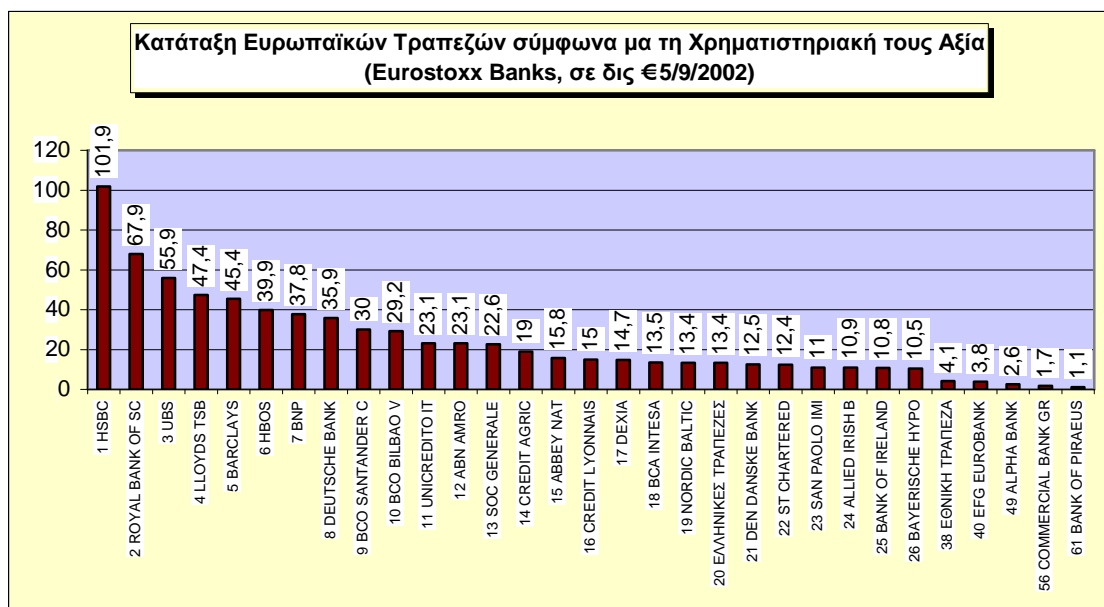
Ένα άλλο σημαντικό θέμα που πρέπει να επισημανθεί, είναι το ύψος της ιδιοκτησίας του τραπεζικού συστήματος το οποίο βρίσκεται υπό τον έλεγχο του δημοσίου.

Μπορεί μεν οι τράπεζες να είναι υποχρεωτικά πλέον Ν.Π.Ι.Δ. αλλά αρκετά τραπεζικά ιδρύματα - που αποτελούν σημαντικότατο μέρος του χρηματοπιστωτικού συστήματος - τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν, ελέγχονται από το κράτος. Συγκεκριμένα, το έτος 1985, η πολιτεία ήλεγχε περίπου το 60% του συνόλου των εμπορικών τραπεζών (σημειώνουμε ότι η Αγροτική Τράπεζα θεωρείται ειδικός πιστωτικός οργανισμός και για το λόγο αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται στις εμπορικές τράπεζες), ενώ δέκα χρόνια αργότερα το ποσοστό έπεσε περίπου στο 50%. Σήμερα το ποσοστό ανέρχεται κάτω του 45%, γεγονός που αποδεικνύει την πτωτική πορεία του βαθμού εξάρτησης, ο οποίος όμως εξακολουθεί να θεωρείται ιδιαίτερα υψηλός. Χρειάζονται σίγουρα πιο δραστικές αποφάσεις καθώς και πραγματοποίηση πρόσθετων ιδιωτικοποιήσεων προκειμένου να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα της τραπεζικής αγοράς.

Αναφερθήκαμε στο πρώτο μέρος των εξαγορών και συγχωνεύσεων, γιατί, όπως εκτιμάται στην τραπεζική αγορά, αναμένεται με σχετική βεβαιότητα και επόμενος γύρος. Γνωστή είναι η προσπάθεια συγχώνευσης των δύο μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζικών ομίλων, Alpha Bank και Εθνικής Τράπεζας, στις αρχές του 2002, η οποία όμως ναυάγησε. Η ευτυχής έκβαση μίας τέτοιας προσπάθειας είναι σίγουρο πως θα κατέληγε στη δημιουργία ενός τραπεζικού κολοσσού για τα ελληνικά δεδομένα, ο οποίος θα ήταν πιθανότατα σε θέση να ανταγωνιστεί τα μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα της ενιαίας Ευρώπης. Βάσει τελευταίων δημοσιεύσεων στον οικονομικό τύπο, είναι πολύ πιθανή η αναβίωση ενός τέτοιου σεναρίου, κάτι που κρίνεται ως επιτακτική ανάγκη για τη βιωσιμότητα του συνόλου των ελληνικών τραπεζών (κυριότερο πρόβλημα, που αναφέρεται επίσης σε δημοσιεύματα, το οποίο δρα ανασταλτικά προς αυτήν την κατεύθυνση είναι το ασφαλιστικό, κυρίως τα επικουρικά ταμεία των τραπεζοϋπαλλήλων). Αρκετοί είναι εκείνοι που αντιτίθενται σε αυτή την προοπτική, με κυριότερο επιχείρημα την εξάλειψη του ανταγωνισμού και την επικράτηση

ολιγοπωλιακού αν όχι μονοπωλιακού καθεστώτος. Συγκεκριμένα, οι επικριτές του εγχειρήματος διατείνονται ότι εάν επικρατήσει ολιγοπωλιακό καθεστώς, λίγες τράπεζες, θα έχουν τη δυνατότητα ελέγχου - αν όχι καθορισμού - των προσφερομένων επιτοκίων καθώς και των χρεούμενων προμηθειών, με στόχο την αύξηση τόσο της κερδοφορίας όσο και της αποδοτικότητάς τους. Αντίθετα πιστεύουμε, ότι ο ανταγωνισμός στο χρηματοπιστωτικό σύστημα τα αμέσως επόμενα έτη, θα πρέπει να λάβει χώρα στα πλαίσια της ενιαίας Ευρώπης και όχι στα στενά όρια της ελληνικής επικράτειας. Θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι οι μικρού μεγέθους ελληνικές τράπεζες αποτελούν εύκολους στόχους εξαγορών ξένων τραπεζικών ομίλων.

Μπορεί, όπως φαίνεται και στο παραπάνω διάγραμμα, να υπάρχει υψηλός βαθμός συγκέντρωσης, όμως αυτό δεν αποτελεί μέτρο απώλειας της ανταγωνιστικότητας. Κινήσεις που θα αυξήσουν πιθανόν ακόμη περισσότερο τη συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος κρίνονται μάλλον αναγκαίες, αφού το μέγεθος της ελληνικής τραπεζικής αγοράς εξακολουθεί να είναι μικρό σε σύγκριση με τις διεθνείς αγορές.

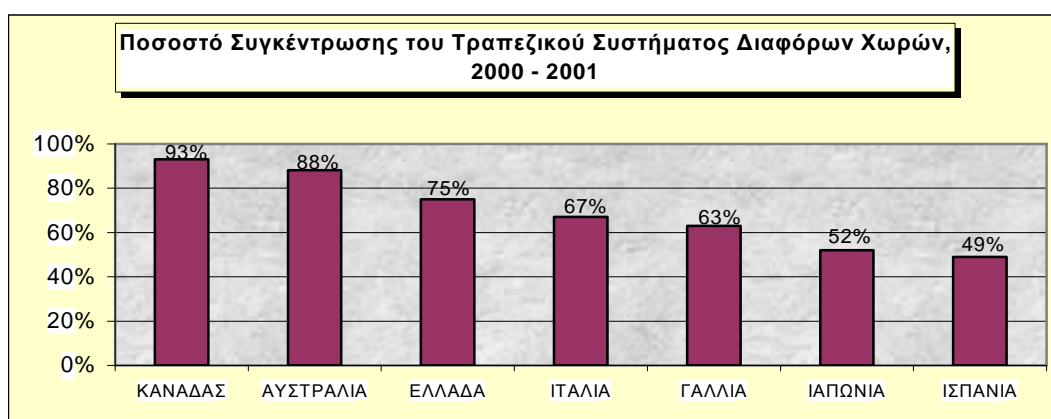

Διάγραμμα 3
Πηγή: Eurex Derivative Market, www.Eurexchange.com

Στο **Διάγραμμα 3**, παραθέτουμε τις μεγαλύτερες τράπεζες – βάση χρηματιστηριακών αξιών – στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, σε αντιστοιχία με τις Ελληνικές. Παρατηρούμε το πολύ μικρό μέγεθος των ελληνικών τραπεζών που ακόμη και ως σύνολο βρίσκονται μόλις στην εικοστή θέση, ενώ εάν παρατηρήσουμε τις ελληνικές τράπεζες σαν

ξεχωριστές οντότητες, η χρηματιστηριακή τους αξία τις κατατάσσει σε ακόμη χαμηλότερη θέση.

Σκόπιμη κρίνουμε την παράθεση ενός ακόμη διαγράμματος (**Διάγραμμα 4**) για τη σύγκριση του βαθμού συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε σχέση με άλλες χώρες (ο βαθμός συγκέντρωσης αφορά τα ποσοστά καταθέσεων των πέντε μεγαλύτερων τραπεζών ανά χώρα). Η Ελλάδα εμφανίζεται με υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, γεγονός που απορρέει από την προσπάθεια επιβίωσης των ελληνικών τραπεζών στα πλαίσια ενός ιδιαίτερα ανταγωνιστικού ευρωπαϊκού περιβάλλοντος αλλά και λόγω της αναδιάρθρωσης που συντελέστηκε τα τελευταία χρόνια. Οι ξένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται πλέον στη χώρα μας είναι 19 και συγκεντρώνουν περίπου το 20% του ενεργητικού του συνόλου του τραπεζικού συστήματος, ενώ επίσης δεν πρέπει να παρακάμπουμε το γεγονός ότι ολοένα και περισσότερα ξένα πιστωτικά ιδρύματα, προσπαθούν να κάνουν αισθητή την παρουσία τους, μέσω συνεργασιών ή ακόμη και εξαγορών ελληνικών τραπεζών, κυρίως λόγω της χρονοβόρας και πολυδάπανης διαδικασίας για τη δημιουργία δικτύων αντίστοιχων με αυτών που διαθέτουν αρκετά εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα. Τέτοιες συμπεριφορές κρίνονται λογικές, εάν αναλογιστούμε τη σημασία ενός εκτεταμένου δικτύου καταστημάτων, που αποτελεί στην ουσία την εικόνα της τράπεζας αλλά και το σημαντικότερο κέντρο πώλησης τραπεζικών προϊόντων.

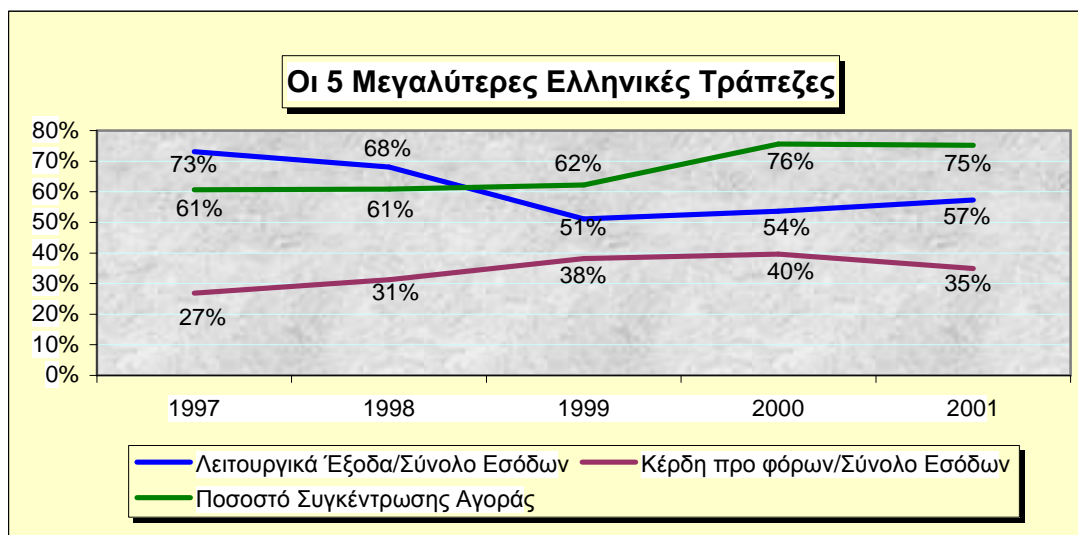

Διάγραμμα 4

Πηγή: Merrill Lynch report, 3/2002, Alpha Bank, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών

Στο **Διάγραμμα 5** εμφανίζεται η διαχρονική εξέλιξη από το 1997 έως το 2001, των μέσων δεικτών κερδών προ φόρων προς το σύνολο εσόδων, καθώς και των

λειτουργικών εξόδων προς το σύνολο εσόδων για τις πέντε μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες.

Διάγραμμα 5

Πηγή: Δημοσιευμένοι Ισολογισμοί Τραπεζών, Alpha Bank, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών

Όπως μπορούμε να διακρίνουμε, η κερδοφορία των τραπεζών αυξάνεται σημαντικά μέχρι το 2000, ενώ την ίδια περίοδο τα έξοδα μειώνονται σημαντικά, από το 73% επί των εσόδων, που ήταν το έτος 1997, σε 51% το 1999, σημειώνοντας όμως και πάλι αύξηση κατά τα έτη 2000 και 2001 φθάνοντας σε ποσοστά 54% και 57% αντίστοιχα. Βέβαια, δεν μπορούμε να εξάγουμε με ασφάλεια το συμπέρασμα ότι αυτή η συμπεριφορά οφείλεται στην περαιτέρω συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος – λόγω εκμετάλλευσης οικονομιών κλίμακας - που συντελέστηκε την αναφερόμενη περίοδο, γιατί υπήρξαν επιπλέον παράγοντες που λειτούργησαν αποφασιστικά προς τη δημιουργία αυτών των αποτελεσμάτων, όπως η ύπαρξη μεγάλων εσόδων έως το 1999 και μεγάλων εξόδων από εκεί και έπειτα λόγω χρηματοοικονομικών πράξεων. Επιπλέον, υπήρξαν έξοδα που αφορούσαν το κόστος εξαγορών μικρότερων τραπεζών, αλλά και επιπρόσθετη αύξηση των εξόδων για λόγους τεχνολογικής αναβάθμισης η οποία κρίνεται αναγκαία.

B. Εποπτεία Πιστωτικών Ιδρυμάτων

B.1. Εισαγωγή

Έχοντας αναφερθεί στη σημασία και τον αυξημένο ρόλο του τραπεζικού συστήματος, ευνόητο είναι το συμπέρασμα ότι οι κανόνες που το διέπουν δεν μπορεί να είναι ίδιοι με εκείνους που ισχύουν για τις υπόλοιπες ανώνυμες εταιρίες. Πράγματι, το τραπεζικό σύστημα, τόσο στη χώρα μας όσο και στις χώρες του εξωτερικού, εποπτεύεται και ελέγχεται από τις αρμόδιες αρχές. Αρκετά χρόνια τώρα, οι κατά τόπους εποπτικές αρχές έχουν καταρτίσει διεθνείς συμφωνίες, με αποτέλεσμα την εναρμόνιση του τρόπου υπολογισμού, αλλά και του βαθμού εκπλήρωσης των κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο βαθμός αλλά και ο τρόπος με τον οποίο λαμβάνει χώρα ο έλεγχος, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος και του επιπέδου ανταγωνισμού του. Επί παραδείγματι, ένα ιδιαίτερα αυστηρό καθεστώς εποπτείας, με την επιβολή μεγάλων ποσοστών διακράτησης ιδίων κεφαλαίων, μπορεί μεν να θωρακίζει το τραπεζικό σύστημα, αλλά συντελεί αποφασιστικά στην απώλεια του ανταγωνισμού του. Συνεπώς η εποπτεία των τραπεζών είναι ένας ιδιαίτερα κρίσιμος παράγοντας, που πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψιν για το παρόν και το μέλλον των τραπεζικών ιδρυμάτων ανά τον κόσμο.

Σημαντικότερη, ήταν η συνεργασία των δεκατριών πιο ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών, οι οποίες σύστησαν την Επιτροπή της Βασιλείας, με σκοπό τη δημιουργία και την υιοθέτηση ενιαίων κανόνων, που αφορούν την αντιμετώπιση των δυνητικών αλλά και των τρέχοντων προβλημάτων του πιστωτικού συστήματος. Σύμφωνα με το πόρισμα της Επιτροπής της Βασιλείας, τα πιστωτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να διακρατούν ίδια κεφάλαια, ικανά να τους επιτρέψουν την κάλυψή τους έναντι του πιστωτικού κινδύνου αλλά και του κινδύνου αγοράς, στους οποίους εκτίθενται με τις δραστηριότητές τους. Με λίγα λόγια, αναφερόμαστε στην κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων, η οποία υιοθετήθηκε και από την Ευρωπαϊκή Ένωση και επομένως και από τη χώρα μας. Θα επεκταθούμε αργότερα στις αποφάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας (στην παράγραφο για την κεφαλαιακή επάρκεια), αλλά

πρώτα πρέπει να προχωρήσουμε σε μία σύντομη ανασκόπηση του γενικότερου ελέγχου και του τρόπου με τον οποίο αυτός συντελείται στο τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας, καθώς και στους ιδιαίτερους εποπτικούς κανόνες που το διέπουν.

B.2. Η Εποπτεία στην Ελλάδα

Σε δέκα από τις δώδεκα χώρες της ζώνης του ευρώ – συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας – τον εποπτικό ρόλο του τραπεζικού συστήματος έχουν αναλάβει οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες. Αυτές έχουν είτε άμεση αρμοδιότητα για την προληπτική εποπτεία, είτε διαδραματίζουν έμμεσα σημαντικότερο ρόλο στην εκτέλεση των εποπτικών καθηκόντων. Στη χώρα μας, σύμφωνα με το Ν.2076/92, το ρόλο αυτό ασκεί η Τράπεζα της Ελλάδος, βάση του άρθρου 55^Α του καταστατικού της, έχοντας αναλάβει, θα λέγαμε, τον ιδιαίτερα αυξημένο ρόλο της αποκλειστικής αρμόδιας εποπτικής αρχής. Ο έλεγχος που ασκεί αφορά τα ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα συμπεριλαμβανομένων και των καταστημάτων τους στο εξωτερικό, ενώ δεν είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο των καταστημάτων ξένων τραπεζών στη χώρα μας. Εξαιρέση αποτελεί ο έλεγχος ρευστότητας των καταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και του ελέγχου οποιουδήποτε τραπεζικού καταστήματος (ανεξαρτήτως έδρας) εφόσον αυτός αφορά την πρόληψη και καταστολή παράνομων δραστηριοτήτων. Σκοπός της Τράπεζας της Ελλάδος είναι η επίβλεψη των συστημάτων και των μέσωων πληρωμών, ο έλεγχος της διαχείρισης και της παροχής υπηρεσιών και γενικότερα η ομαλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με κύριους στόχους*:

- Τη σταθερότητα και την αξιοπιστία των συστημάτων πληρωμών, την έγκαιρη αντιμετώπιση των πιθανών κινδύνων και ιδίως του πιστωτικού, λειτουργικού, συστημικού, αγοράς, καθώς και του κινδύνου ρευστότητας.
- Την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των συστημάτων πληρωμών, καθώς και την ταχύτητα διακανονισμού των πληρωμών αυτών, ώστε το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών να καθορίζεται σε ανάλογο επίπεδο.
- Τη διαφάνεια σχετικά με τους όρους λειτουργίας κάθε συστήματος πληρωμών, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των χρηστών.

(*) Εποπτικοί στόχοι: Πηγή Οικονομικό Δελτίο ΤτΕ (No 20 - 01/2003)

- Τη διαμόρφωση της κατάλληλης διοικητικής, λειτουργικής και τεχνικής δομής των συστημάτων πληρωμών.
- Τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού στα μέσα πληρωμών και στις παρεχόμενες υπηρεσίες, ιδίως ως προς το διακανονισμό των πληρωμών, τη λειτουργική τους αξιοπιστία, τη νομική τους εγκυρότητα και την πρόληψη της απάτης.
- Την προώθηση της αυτοματοποίησης στη χρήση των μέσων πληρωμής καθώς και της λειτουργικότητας των συστημάτων που τα υποστηρίζουν.

Τα μέτρα* που δύναται να λάβει η Τράπεζα της Ελλάδος είναι καταρχήν ο διορισμός επιτρόπου όταν ένα πιστωτικό ίδρυμα δεν μπορεί ή αρνείται να αυξήσει τα ίδια κεφάλαιά του (όπου αυτό επιβάλλεται), όταν παρακωλύει με οποιοδήποτε τρόπο τον έλεγχο και τέλος όταν παραβαίνει διατάξεις νόμων, κανονισμών και αποφάσεων των νομισματικών αρχών. Έπειτα, είναι δυνατόν να παρατείνει το χρόνο εκπλήρωσης ορισμένων ή και του συνόλου των υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος μέχρι διαστήματος το πολύ τριών μηνών, όταν αυτό παρουσιάζει αδυναμία ρευστότητας ή ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων. Σε περίπτωση που δεν είναι εφικτή - κατόπιν των ανωτέρω - η εφαρμογή των αντίστοιχων κανονισμών και διατάξεων, είναι δυνατή η ανάκληση της άδειας του πιστωτικού ιδρύματος.

Κρίνουμε σκόπιμη την αναφορά στις τελευταίες εξελίξεις που αφορούν τη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το ρόλο των Κεντρικών Τραπεζών. Βάσει λοιπόν και της ετήσιας έκθεσης της ΕΚΤ, επισημαίνεται η σημασία του ρόλου των Κεντρικών Τραπεζών στην εποπτεία των κατά τόπους πιστωτικών συστημάτων, αλλά και η επιθυμία της ΕΚΤ για τη συνέχιση και την ενδυνάμωση αυτού του ρόλου. Έτσι αποδυναμώνονται και τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν από αρκετές πλευρές, με σκοπό την ανάθεση των εποπτικών αρμοδιοτήτων σε φορείς και θεσμούς άλλους από τις Κεντρικές Τράπεζες.

(*) Μέτρα ΤτΕ: Πηγή Θεσμικό πλαίσιο ΤτΕ (www.bankofgreece.gr)

B.3. Κεφαλαιακή Επάρκεια

Αποτέλεσμα των διεργασιών που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια της Επιτροπής της Βασιλείας, ήταν η κοινή πεποίθηση ότι, λόγω του σημαντικότερου ρόλου των τραπεζικών συστημάτων σε όλο το φάσμα του κοινωνικοοικονομικού βίου κάθε χώρας, απαιτείται ο εκτενής έλεγχος και η συνεχής εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Έτσι, οι ανά τον κόσμο αρμόδιες νομισματικές και οικονομικές αρχές, υιοθέτησαν τις απόψεις της Επιτροπής της Βασιλείας. Βασικότερη όλων, ήταν η υιοθέτηση των κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας, οι οποίοι αρχικά περιελάμβαναν την κάλυψη των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι του πιστωτικού κινδύνου (από το 1988) και αργότερα επεκτάθηκαν, με σκοπό την κάλυψη και των κινδύνων της αγοράς (από το 1996).

Βάσει των ανωτέρω, καθορίστηκε ως ελάχιστη ποσοστιαία τιμή του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας το 8% για κάθε πιστωτικό ίδρυμα, ο οποίος υπολογίζεται ως ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων του πιστωτικού ιδρύματος προς το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού του.

Ο κ. Χρ.Γκόρτσος (Γενικός Γραμματέας της Ε.Ε.Τ.), με άρθρο του στον Οικονομικό Τύπο (26.10.2002), υποστήριξε πως οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας που αφορούν τον πιστωτικό κίνδυνο - όπως αυτοί ισχύουν από το 1988 - δεν ανταποκρίνονται πλέον στις εξελίξεις που συντελούνται στον τραπεζικό τομέα. Το ίδιο υποστηρίζεται και στον απολογισμό της Ε.Ε.Τ. του έτους 2001, όπου αναφέρεται ότι οι διατάξεις για την κεφαλαιακή επάρκεια έναντι του πιστωτικού κινδύνου είναι ιδιαίτερα αυστηρές, ενώ οι τράπεζες διατηρούν κεφάλαια για εποπτικούς σκοπούς, τα οποία είναι υψηλότερα εκείνων που πραγματικά χρειάζονται, λόγω της έκθεσής τους, τουλάχιστον, στον πιστωτικό κίνδυνο.

Είναι δεδομένο, ότι το σύνολο των τραπεζών έχει αναπτύξει σημαντικά τον τρόπο και τις μεθόδους υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου και συνεπώς μπορεί πιο εύκολα να ανταπεξέλθει στις δυσκολίες που είναι πιθανόν να ανακύψουν. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο έχει αρχίσει ήδη η διαδικασία αναθεώρησης των συγκεκριμένων κανόνων. Αναμένεται έτσι η υιοθέτηση ενός νέου πλαισίου που θα εφαρμοσθεί έως το 2005 δεδομένων των διαβουλεύσεων μεταξύ κεντρικών και εμπορικών τραπεζών, που έχουν ήδη αρχίσει. Αντίθετα, οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας που αφορούν

τον κίνδυνο της αγοράς συνεχίζουν και ισχύουν όπως διαμορφώθηκαν από το 1996, ενώ δεν διαβλέπονται στον άμεσο ορίζοντα διαθέσιμες μεταβολές τους.

Βασικά χαρακτηριστικά του νέου πλαισίου που θα διέπει την κεφαλαιακή επάρκεια, είναι η εισαγωγή της έννοιας του λειτουργικού κινδύνου καθώς και η ανάπτυξη νέας μεθοδολογίας για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας τόσο για τον πιστωτικό όσο και για τον κίνδυνο αγοράς. Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμη η υιοθέτηση ποσοστού κεφαλαιακής επάρκειας, κατά περίπτωση, άνω του 8% που ισχύει μέχρι σήμερα για όλες τις τράπεζες.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι σύμφωνα με τις τελευταίες ανακοινώσεις των διοικήσεων των μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών, δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επίτευξη του επιθυμητού 8%. Η Eurobank δημοσιοποίησε για το 2002, πως ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειάς της ανέρχεται περίπου στο 11,5%, δηλαδή αρκετά υψηλότερος του υποχρεωτικού εάν αναλογιστούμε ότι η διαφορά των 3,5 ποσοστιαίων μονάδων αντανάκλαται σε αρκετές εκατοντάδες εκατομμυρίων ευρώ. Επίσης η Alpha Bank, στις 21/02/2003 με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της για το έτος 2002, εξέδωσε την πληροφορία ότι ο δείκτης της κεφαλαιακής της επάρκειας ανέρχεται περίπου στο 10,4%, ο οποίος είναι σαφέστατα ικανοποιητικός. Βέβαια εδώ πρέπει να σταθούμε στο γεγονός ότι το ποσοστό αυτό επιτεύχθηκε κατόπιν έκδοσης νέου ομολογιακού δανείου από την τράπεζα ύψους 100 εκατ. ευρώ. Συνεπώς, διακρίνουμε με μεγάλη ευκολία τον τρόπο με τον οποίο ο έλεγχος, που ασκείται στα πιστωτικά ιδρύματα, επηρεάζει άμεσα τα αποτελέσματα, την κερδοφορία και συνάμα την ανταγωνιστικότητά τους.

B.4. Επάρκεια των Προβλέψεων

Τον Οκτώβριο του έτους 2002, ο Διοικητής της Τραπέζης Ελλάδος κ. Ν.Γκαργκάνας, χαρακτήρισε ανυπόστατες τις φήμες περί αδυναμίας της βάσης του τραπεζικού συστήματος της χώρας λόγω της ισχυρής πιστωτικής επέκτασης και της αύξησης των επισφαλειών των δανείων που χορηγούν οι τράπεζες. Στις 15.01.03 με το ΠΔ/ΤΕ 2513, έγινε τροποποίηση του προηγούμενου ΠΔ/ΤΕ 2442/29.01.99 που αφορούσε την επάρκεια των προβλέψεων των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι των απαιτήσεών τους από πιστοδοτήσεις. Συγκεκριμένα μεταβλήθηκαν τα εξής:

➤ Συντελεστές Προβλέψεων ανά κατηγορία

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΔ/ΤΕ	ΠΔ/ΤΕ
	2442/29.01.99	2513/15.01.03
Ενήμερες απαιτήσεις με προσωρινή καθυστέρηση έως 3 μήνες	1%	1%
Απαιτήσεις με τμήματα σε προσωρινή καθυστέρηση από 3 έως 6 μήνες	10%	10%
Απαιτήσεις με τμήματα σε προσωρινή καθυστέρηση από 6 έως 12 μήνες	25%	25%
Απαιτήσεις με τμήματα σε προσωρινή καθυστέρηση από 12 μήνες και άνω	40%	50%
Απαιτήσεις σε οριστική καθυστέρηση	40%	50%
Επισφαλείς απαιτήσεις	50%	60%

➤ Ειδικά για τις απαιτήσεις που αφορούν:

- Στεγαστικά δάνεια καλυμμένα από εμπράγματα εξασφαλίσεις, οι απαιτούμενες προβλέψεις συνεχίζουν να ανέρχονται στο ύψος του 70% των ανωτέρω συντελεστών, εφόσον όμως δεν υπερβαίνουν το 70% της εκάστοτε αξίας, που προκύπτει από σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού
- Καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες, όλοι οι συντελεστές προσαυξάνονται κατά 40%.

Γίνεται αντιληπτό ότι, οι ανωτέρω διατάξεις του νέου ΠΔ/ΤΕ, επηρεάζουν άμεσα την ανταγωνιστικότητα και τα επίπεδα κερδοφορίας των τραπεζών. Έρχονται επίσης σε αντιπαράθεση με τις δηλώσεις του Διοικητή της ΤτΕ μόλις λίγους μήνες πριν. Αναφέρουμε επίσης ότι, η μεταβολή του τρόπου υπολογισμού των προβλέψεων από τις τράπεζες, αποτέλεσε και έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για τους οποίους οι έλληνες τραπεζίτες - με πρώτο τον κ. Ι.Κωστόπουλου, πρόεδρο της Alpha Bank - αύξησαν τα επιτόκια χορηγήσεων, διαμορφώνοντας το spread μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων σε ακόμη μεγαλύτερα επίπεδα. Αρκετοί υποστήριξαν ότι η κίνηση της Alpha Bank ήταν μεμονωμένη και ότι αντανάκλα ίσως τα εσωτερικά προβλήματα της τράπεζας. Αντίθετα, πολλοί πιστεύουν ότι και οι

διοικήσεις των υπόλοιπων τραπεζών, αργά ή γρήγορα θα ακολουθήσουν με ανάλογες κινήσεις. Σημαντικός προς αυτή την κατεύθυνση κρίνουμε ότι είναι και ένας ακόμη λόγος, ο οποίος εξηγεί την ανωτέρω συμπεριφορά. Πρόκειται για τις νέες συνθήκες που επικρατούν στην αγορά κυρίως των δανείων προς τους ιδιώτες, οι οποίες αφορούν την εφαρμογή νέων κανόνων στο όνομα της διαφάνειας. Στο Β' μέρος της εργασίας, όπου θα γίνει εκτενέστερη ανάλυση των τραπεζικών προϊόντων, θα δούμε τελικά ότι τα επιτόκια όχι μόνο δεν αυξήθηκαν αλλά αντίθετα μειώθηκαν ως απόρροια του ανταγωνισμού.

Γ. Δίκτυα Διανομής Τραπεζικών Προϊόντων

Γ.1. Εισαγωγή

Αναπτύξαμε σε προηγούμενη παράγραφο ότι, η απόκτηση του ευρύτερου δυνατού μεριδίου αγοράς δεν εξασφαλίζει και τη μέγιστη αξία για το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα. Όμως είναι σίγουρα δεδομένο ότι, η ενίσχυση του μεριδίου αγοράς δίνει τη δυνατότητα μεγαλύτερης ευελιξίας καθώς και τη βάση πάνω στην οποία μία τράπεζα μπορεί, χρησιμοποιώντας τη δική της πολιτική, να εδραιωθεί στον κλάδο και να βελτιστοποιήσει τα οφέλη της. Επομένως η βέλτιστη δυνατή προώθηση των τραπεζικών προϊόντων μέσω των κατάλληλων δικτύων διανομής, είναι λογικό να αποτελεί κύριο μέλημα των διοικήσεων των τραπεζών.

Ποια είναι τα δίκτυα διανομής τραπεζικών προϊόντων; ποιοι οι παράγοντες που τα καθορίζουν; πόσο ρόλο παίζουν στην απόκτηση των μεριδίων αγοράς; ποιο το κόστος τους; Είναι μερικά μόνο από τα ερωτήματα που θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε και να αναλύσουμε στις ακόλουθες παραγράφους.

Γ.2. Δίκτυα Καταστημάτων

Το βασικότερο δίκτυο διάθεσης κάθε είδους τραπεζικού προϊόντος, είναι τα καταστήματα των τραπεζών. Αυτά έχουν επωμιστεί την προώθηση του μεγαλύτερου όγκου πωλήσεων, ενώ παράλληλα είναι υπεύθυνα για την παροχή όλων των υπηρεσιών που δύνανται να παράσχουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Είναι υποχρεωμένα να διαθέτουν ικανό, φιλικό και ως επί το πλείστον έμπειρο, εκπαιδευμένο και εξειδικευμένο προσωπικό, έτοιμο να ανταπεξέλθει στις οποιεσδήποτε απαιτήσεις των

υφιστάμενων ή των δυνατικών πελατών. Τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά των μελών του προσωπικού κάθε τραπεζικού καταστήματος, είναι ένας τομέας στον οποίο διακρίνεται έντονα το στοιχείο του ανταγωνισμού. Το φαινόμενο της έντονης κινητικότητας (μετακίνησης σε άλλα πιστωτικά ιδρύματα) μεγάλου μέρους του προσωπικού των τραπεζών κατά τα τελευταία χρόνια, είναι άμεσα συνδεδεμένο με το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας. Το γεγονός αυτό εξηγείται, κυρίως με τη ίδρυση και μεγέθυνση αρκετών πιστωτικών ιδρυμάτων τα τελευταία έτη στη χώρα μας, όπως η Eurobank, η Τράπεζα Πειραιώς, η Τράπεζα Κύπρου και παλαιότερα η Τράπεζα Χίου, Τράπεζα Αττικής κ.ά. Έντονη υπήρξε η ανάγκη για στελέχωση των θέσεων εργασίας του δικτύου καταστημάτων αυτών των νέων τραπεζών, που λόγω της μικρής διάρκειας ζωής τους, στάθηκε αδύνατη η κάλυψη τους αποκλειστικά από το υφιστάμενο προσωπικό τους.

Σημαντικές είναι οι πληροφορίες που μπορούμε να αντλήσουμε παρατηρώντας τον αριθμό του προσωπικού που απασχολούν, καθώς επίσης και την εξέλιξη του αριθμού των ενεργών τους καταστημάτων στην Ελλάδα. Στον **Πίνακα 2.6.** παραθέτουμε τα στοιχεία αυτά που σχετίζονται με τον αριθμό των καταστημάτων τόσο των ελληνικών όσο και των ξένων τραπεζών που δραστηριοποιούνται στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, για τα έτη από το 1998 έως και το 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6.*

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ				
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	1998	1999	2000	2001
Εθνική	607	602	606	587
Alpha Bank	434	438	414	411
EFG Eurobank	179	302	321	320
Εμπορική	356	362	368	370
Πειραιώς	35	48	183	195
Γενική	89	91	92	95
Εγνατία	24	47	55	62
Αττικής	37	38	49	50
Λαϊκή	13	15	19	28
Nova Bank	-	-	48	71
ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ				
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	1998	1999	2000	2001
Citibank	30	37	43	43
HSBC	-	9	12	22
ABN AMRO	10	13	15	16
Κύπρου	13	17	31	54
Societe G.	4	4	4	4

(*) Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Ο ανωτέρω **Πίνακας 2.6.** σε συνδυασμό με τα **Διαγράμματα 2.1. και 2.2,** μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, οι τράπεζες με τα περισσότερα καταστήματα διαθέτουν και τα υψηλότερα μερίδια αγοράς. Εάν εξαιρέσουμε την Εμπορική

Τράπεζα, η σειρά κατάταξης για τις μεγαλύτερες σε μερίδιο αγοράς τράπεζες με την κατάταξη των ίδιων τραπεζών, όσον αφορά τον αριθμό των καταστημάτων τους, είναι ακριβώς η ίδια. Εύκολα συνεπώς διακρίνουμε το ρόλο ενός σημαντικού δικτύου καταστημάτων. Επιπλέον συμπέρασμα που αφορά την Εμπορική Τράπεζα, είναι ότι τα καταστήματά της είναι σαφώς λιγότερο αποδοτικά, τουλάχιστον σε σχέση με το μερίδιο αγοράς που προσφέρουν στην τράπεζα.

Επιπροσθέτως, παρατηρούμε ότι για τα αναφερόμενα έτη, οι μεγάλες τράπεζες όχι μόνο έχουν διακόψει την επέκταση του δικτύου τους, αλλά αντιθέτως το περιορίζουν συνεχώς, έστω και με αργούς ρυθμούς. Το φαινόμενο αυτό αν και φαίνεται αρχικά - σύμφωνα και με τα ανωτέρω συμπεράσματα - παράδοξο, μπορούμε ωστόσο να το εξηγήσουμε λογικά. Καταρχήν, είναι βέβαιο πως εάν ένα πιστωτικό ίδρυμα συνεχίζει να επεκτείνεται συνεχώς, το γεγονός αυτό δεν συνεπάγεται ότι θα κατορθώσει κάποια στιγμή να αποκτήσει ολόκληρη την αγορά. Υπάρχει επομένως ένα άριστο μέγεθος, διαφορετικό για κάθε τράπεζα ανάλογα με τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αφορούν τη κερδοφορία, τις προοπτικές, τα επίπεδα κόστους και τις οικονομίες κλίμακος που γνωρίζει. Επίσης, μπορούμε να αιτιολογήσουμε αυτήν την συμπεριφορά, παρατηρώντας την αντίστοιχη συμπεριφορά των μικρότερων σε μέγεθος τραπεζών. Η επεκτατική τους πολιτική και κατά τα τελευταία έτη συνεχίζεται έντονη, κάτι που αποτελεί φυσιολογικό αποτέλεσμα του μικρού τους μεγέθους. Το μικρό τους μέγεθος τις κάνει περισσότερο ευέλικτες και λιγότερο ευάλωτες στις διακυμάνσεις της αγοράς. Ενώ οι μεγαλύτερες τράπεζες σε δυσχερείς περιόδους - όπως η υφιστάμενη - προσπαθούν να περικόψουν το κόστος τους και να ανακτήσουν τη χαμένη κερδοφορία τους, αντίθετα τα μικρότερα πιστωτικά ιδρύματα δράττονται την ευκαιρία με στόχο την εδραίωσή τους στον χώρο, έχοντας περιθώρια για ακόμη μεγαλύτερη αύξηση των μεγεθών τους.

Όσον αφορά τις ξένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας, παρουσιάζονται μικτές τάσεις και έντονες διακυμάνσεις στον τομέα της επέκτασης του δικτύου καταστημάτων τους. Ορισμένες αυξάνουν το δίκτυό τους (τράπεζα Κύπρου) και άλλες το διατηρούν σταθερό για μεγάλες χρονικές περιόδους (Societe Generale). Ωστόσο υπάρχουν και τράπεζες οι οποίες επέλεξαν να αποσυρθούν από την ελληνική αγορά, όπως ABN AMRO - από το έτος 2002 - παρόλο που ως τότε αύξανε συνεχώς τόσο τα καταστήματα, όσο και το απασχολούμενο προσωπικό της. Παρόμοια ήταν, κατά καιρούς, η επιλογή και άλλων ξένων τραπεζών, πολλές φορές σαν αποτέλεσμα εξαγορών τους από άλλα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία προφανώς

είχαν άλλα επενδυτικά σχέδια για την επέκτασή τους σε ξένες για αυτές χώρες όπως η Ελλάδα.

Ακολουθεί, ο Πίνακας 2.7. στον οποίο παραθέτουμε αναλυτικά στοιχεία με τον αριθμό του απασχολούμενου προσωπικού για τις τράπεζες που εμφανίζονται και στον Πίνακα 2.6.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7.*

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ				
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	1998	1999	2000	2001
Εθνική	15.984	15.696	15.411	14.580
Alpha Bank	8.566	8.487	8.211	7.885
EFG Eurobank	4.319	6.838	7.099	6.729
Εμπορική	7.671	7.451	7.129	6.890
Πειραιώς	770	1.045	3.584	3.500
Γενική	1.808	1.814	1.960	2.001
Εγνατία	636	1.243	1.252	1.283
Αττικής	798	821	922	1.025
Λαϊκή	245	297	451	560
Nova Bank	-	-	470	676
ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΞΕΝΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ				
Citibank	1.135	1.217	1.163	1.149
HSBC	-	232	319	483
ABN AMRO	223	229	259	293
Κύπρου	543	771	1.103	1.440
Societe G.	150	145	149	156

(*) Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Παρατηρούμε ότι από το 1998 έως και το 2001, Εθνική, Alpha και Εμπορική Τράπεζα, συνεχώς προβαίνουν σε μείωση του απασχολούμενου προσωπικού τους, ενώ το ίδιο συμβαίνει και με τα άλλα δύο μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα, Eurobank και Πειραιώς από το 2001. Αυτό αποτελεί σαφή ένδειξη της αύξησης του ανταγωνισμού, ο οποίος γίνεται συνεχώς εντονότερος. Αντίθετα, οι μικρότερες τράπεζες συνεχίζουν την αύξηση του αριθμού του προσωπικού τους, λίγο πολύ για τους ίδιους λόγους που αναλύσαμε ανωτέρω, σε συνδυασμό πάντα και με την αύξηση των καταστημάτων τους.

Η συμπεριφορά των μεγάλων τραπεζών αντανακλά την προσπάθειά τους για μείωση του κόστους και αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους. Πρόσθετη αιτία αποτελεί η αναβάθμιση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας (ATM's, Internet κ.λπ.), που επιτρέπει κυρίως στα μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα να μειώσουν το κόστος του ανθρώπινου δυναμικού που διαθέτουν. Ενδεικτικά παραθέτουμε τον Πίνακα 2.8. που αναφέρεται στον αριθμό των αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών (ATM's) των κυριότερων πιστωτικών ιδρυμάτων. Διακρίνουμε την τεράστια αύξηση του αριθμού

των εν λόγω αυτόματων μηχανών που αφενός μεν συντελούν στη μείωση του κόστους, αφετέρου δε αυξάνουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Τέλος, θέλοντας να τονίσουμε τη σημασία ύπαρξης ενός αξιόλογου και μεγάλου σε μέγεθος δικτύου Καταστημάτων παραθέτουμε και τον **Πίνακα 2.9.** που αναφέρεται στην επέκταση των ελληνικών τραπεζών και στο εξωτερικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8.*

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΥΤΟΜΑΤΩΝ ΤΑΜΕΙΟΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ (ΑΤΜ) ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ				
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	1998	1999	2000	2001
Εθνική	733	757	800	935
Alpha Bank	681	722	709	724
EFG Eurobank	142	333	431	551
Εμπορική	458	485	529	572
Πειραιώς	5	48	229	285
Γενική	89	108	115	132
Εγνατία	27	26	55	62
Αττικής	-	-	48	50
Λαϊκή	2	8	15	27
Nova Bank	-	-	95	143
ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΞΕΝΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ				
Citibank	53	63	76	163
HSBC	-	4	11	21
ABN AMRO	10	14	16	17
Κύπρου	15	21	38	63
Societe G.	-	-	-	-

(*) Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9.*

Καταστήματα – Προσωπικό Ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό 31/12/2001					
	Εθνική	Alpha	Eurobank	Εμπορική	Πειραιώς
Αλβανία	4 – 61	5 – 42	-	-	-
Βουλγαρία	1 – 31	1 – 20	-	-	3 – 61
Γερμανία	4 – 78	-	-	-	1 – 9
Γιουγκοσλαβία	1 – 20	-	-	-	-
Κύπρος	-	-	-	1 – 5	-
Μ.Βρετανία	3 – 100	1 – 47	1 – 23	1 – 17	1 – 13
Ρουμανία	1 – 39	-	-	-	-
Ολλανδία	1 – 7	-	-	-	-
Αίγυπτος	1 - 31	-	-	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	16 - 367	7 – 109	1 – 23	2 – 22	5 – 83

(*) Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Η Εθνική τράπεζα διατηρεί τη μερίδα του λέοντος σε σχέση με την επέκταση των τραπεζών στο εξωτερικό, με αρκετή διαφορά από τη δεύτερη Alpha Bank. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι τα καταστήματα (ουσιαστικά παραρτήματα) αυτών των τραπεζών, σκοπό έχουν όχι τόσο την διεύρυνση του μεριδίου τους σε άλλες

οικονομίες - αγορές, αλλά περισσότερο τη βελτιστοποίηση της ποιότητας των υπηρεσιών τους σε υφιστάμενους εγχώριους πελάτες (κυρίως εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό).

Γ.3. Χρηματοοικονομικοί Όμιλοι

Τις περισσότερες φορές τα πιστωτικά ιδρύματα δραστηριοποιούνται στα πλαίσια του ευρύτερου χρηματοοικονομικού τομέα, δημιουργώντας συχνά Ομίλους εταιριών των οποίων συνήθως και ηγούνται. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν όλες οι τράπεζες που διαπρέπουν στον ελληνικό χώρο Εθνική Τράπεζα, Alpha Bank, κ.ά. Αυτές ιδρύουν ή εξαγοράζουν επιχειρήσεις οι οποίες προσφέρουν παραπλήσιες ή συμπληρωματικές υπηρεσίες με εκείνες των τραπεζών. Τέτοιου είδους Όμιλοι απαρτίζονται από ασφαλιστικές εταιρίες, χρηματιστηριακές, εταιρίες αστικών ακινήτων, επενδύσεων χαρτοφυλακίου, εταιρίες Leasing, εταιρίες Factoring κ.ά. Στα πλαίσια των ομίλων, μεγάλη προσπάθεια γίνεται για την πραγματοποίηση πωλήσεων τόσο από μέρος των θυγατρικών προς τη μητρική εταιρία όσο και το αντίθετο. Πολύ συχνά παρατηρούμε, κατά τη σύναψη ενός στεγαστικού δανείου ότι, η σύμβαση μεταξύ τράπεζας και ιδιώτη να πλαισιώνεται από εκτίμηση εταιρίας ακινήτων, ασφαλιστήριο συμβόλαιο κ.λπ. Φυσικά όλες οι εταιρίες που υποστηρίζουν αυτές τις υπηρεσίες είναι θυγατρικές της συμβαλλόμενης στο δάνειο τράπεζας.

Εδώ κρίνουμε σκόπιμη την εισαγωγή ενός ακόμη ερωτήματος σχετικά με την πορεία και την εξέλιξη των τραπεζικών ομίλων στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Πριν από πολλές δεκαετίες, απουσίαζε η εξειδίκευση και η τεράστια πολυπλοκότητα που εμφανίζονται σήμερα στο χρηματοοικονομικό τομέα. Αποτέλεσμα αυτών των παραγόντων ήταν η σταδιακή αποδιαμεσολάβηση της τραπεζικής αγοράς, ούτως ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη διαφοροποίηση, αύξηση της αποτελεσματικότητας και αποφυγή των εκάστοτε θεσμικών περιορισμών. Σταδιακά όμως, με τη δημιουργία των τραπεζικών ομίλων, επήλθε μια σχετική επαναδιαμεσολάβηση, με την οποία ουσιαστικά επιτεύχθηκε η επαναφορά του συνόλου των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών στις τράπεζες. Μερίδα προσώπων που κινούνται στην αγορά διατείνονται ότι, οι τραπεζικοί όμιλοι δεν θα συνεχίσουν να υπάρχουν για πολύ καιρό ακόμη και θα αντικατασταθούν από πλειάδα επιχειρήσεων, οι οποίες μάλιστα δεν θα ανήκουν υποχρεωτικά στον χρηματοοικονομικό χώρο (π.χ. σουπερμάρκετς θα διαθέτουν για λογαριασμό τους πιστωτικές κάρτες ή προσωπικά δάνεια). Πιστεύουμε αντίθετα ότι η προαναφερόμενη κατάσταση θα συνεχίσει να υφίσταται κυρίως λόγω της

απαιτούμενης εξειδίκευσης στο συγκεκριμένο τομέα, της απαραίτητης τεχνογνωσίας, της εμπειρίας ετών που κατέχουν τα στελέχη των τραπεζών, του τεράστιου κόστους, καθώς και της ύπαρξης διαφόρων ειδών κινδύνων που ενέχει μια τέτοια πρωτοβουλία.

Γ.4. Λοιπά Δίκτυα

Εκτός του δικτύου καταστημάτων, οι τράπεζες προωθούν πλήθος προϊόντων τους και μέσω άλλων δικτύων διανομής τα οποία συνήθως καλούνται εναλλακτικά δίκτυα. Είδη τέτοιων δικτύων αποτελούν το διαδύκτιο (internet), η τηλεφωνική τραπεζική (phone banking – call centres), καθώς και οι συνεργαζόμενες με τις τράπεζες επιχειρήσεις ανεξαρτήτως δραστηριότητας και μεγέθους. Είναι πιθανόν αυτά τα δίκτυα να παρουσιάζουν μεγαλύτερες οικονομίες κλίμακος από το παραδοσιακό δίκτυο των τραπεζικών καταστημάτων, ενώ είναι δεδομένο ότι υποκαθιστούν πολλές φορές τα καταστήματα των τραπεζών στους τομείς των πωλήσεων και της εξυπηρέτησης. Βασικά ερωτήματα είναι το πόσο καλά μπορούν να υποκαταστήσουν τα τραπεζικά καταστήματα, τι ποιότητα υπηρεσιών δύνανται να προσφέρουν και πόσο συνεισφέρουν στην επίτευξη μεγαλύτερης κερδοφορίας.

Κατά πρώτο λόγο το internet και το phone banking χρησιμοποιούνται είτε ως μέσα εξυπηρέτησης υφιστάμενων πελατών, είτε ως μέσα προώθησης τραπεζικών προϊόντων σε υφιστάμενους ή δυνητικούς πελάτες. Τα τελευταία χρόνια γίνονται εκτεταμένες προσπάθειες διεύρυνσης των συγκεκριμένων μέσων, οι οποίες πραγματοποιούνται από το σύνολο των πιστωτικών ιδρυμάτων, με σκοπό τον περιορισμό του προσωπικού τους και γενικότερα της ελαχιστοποίηση του κόστους τους. Στόχο επίσης αποτελεί ο απεγκλωβισμός των καταστημάτων από την απλή διεκπεραίωση των τραπεζικών εργασιών - διαδικασιών και η εστίαση των υπηρεσιών τους στις πωλήσεις. Εκτός των ανωτέρω, έτερο στόχο αποτελούν οι σταυροειδείς πωλήσεις (cross selling), δηλαδή η προσπάθεια πώλησης πέραν του ενός προϊόντος σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό πελατών, κάτι που έχει σαν αποτέλεσμα την εκμετάλλευση οικονομικών φάσματος, που επιτυγχάνονται ευκολότερα με τα εν λόγω μέσα. Συνεπώς είναι εύλογη η προσπάθεια από πλευράς διοικήσεων των τραπεζών, για συνεχή εξέλιξη στους ανωτέρω τομείς, γεγονός που θα επιδράσει θετικά στην εν γένει πορεία τους και θα αυξήσει την ανταγωνιστικότητά τους.

Στην ουσία όμως τα δύο αυτά μέσα δεν δύνανται να υποκαταστήσουν το δίκτυο καταστημάτων των ελληνικών τραπεζών, γιατί, αφενός ο Έλληνας πελάτης είναι σαφές ότι, προτιμάει και εμπιστεύεται την προσωπική επαφή και αφετέρου υπάρχει σχετικά μικρός αριθμός ελλήνων πολιτών - σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. - που χρησιμοποιεί μέσα επικοινωνίας όπως το internet. Όσον αφορά την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει το internet, αυτή συνίσταται περισσότερο στην αρχική - στατική ενημέρωση περί των τραπεζικών προϊόντων και την παρακίνηση των πελατών στα κατά τόπους καταστήματα των τραπεζών. Αντίθετα, μέσω του phone banking, εκτός της ενημέρωσης παρέχονται και επιπρόσθετες υπηρεσίες εξυπηρέτησης, όπως τραπεζικές συναλλαγές και χρηματιστηριακές υπηρεσίες που συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση του κόστους.

Σχετικά με τις συνεργαζόμενες με τις τράπεζες επιχειρήσεις, αυτές συνήθως αποτελούν πολυκαταστήματα που διαθέτουν μεγάλους όγκους πελατών (όπως σουπερμάρκετς) ή πωλούν διαρκή καταναλωτικά αγαθά (αντιπροσωπείες αυτοκινήτων, βιοτεχνίες επίπλων, κατασκευαστικές εταιρίες). Είδαμε στην προηγούμενη παράγραφο ότι, δεν είναι εφικτή η για λογαριασμό τους πώληση τραπεζικών προϊόντων. Είναι όμως δυνατή η προώθηση - κυρίως retail - προϊόντων μέσω αυτών των εταιριών για λογαριασμό των τραπεζών. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι τράπεζες αποδίδουν σταθερές ή ακόμη και ποσοστιαία υπολογιζόμενες προμήθειες στις εταιρίες που συνεισφέρουν στις πωλήσεις τους. Με τον τρόπο αυτό οι τράπεζες κερδίζουν νέα κέντρα προώθησης προϊόντων και προσδοκούν σε ακόμη υψηλότερες πωλήσεις. Επιπλέον το κόστος προώθησης είναι σχετικά χαμηλό, ενώ τα επίπεδα κερδοφορίας εξαρτώνται και από τις αποδιδόμενες προς τις εταιρίες προμήθειες. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, οι προσπάθειες των αρμόδιων διευθύνσεων των τραπεζών βρίσκονται προς την κατεύθυνση ευρέσεως περισσότερων σε αριθμό εταιριών με μικρότερη πελατειακή δύναμη οι οποίες όμως δεν έχουν την ίδια διαπραγματευτική δύναμη με τις μεγαλύτερες εταιρίες. Τέτοιου είδους συνεργασίες βοηθούν τις πωλήσεις των μικρών επιχειρήσεων ενώ και οι τράπεζες αποκομίζουν περισσότερα οφέλη από την προώθηση των προϊόντων τους. Η μεγάλη μάχη μεταξύ των τραπεζών κατά την τρέχουσα περίοδο στο retail banking, εστιάζεται στην εξέλιξη των ηλεκτρονικών υποδομών τους, ούτως ώστε να συνάψουν τις περισσότερες δυνατές συμφωνίες με τέτοιου είδους επιχειρήσεις.

Δ. Κίνδυνοι και Ανταγωνιστικότητα

Δ.1. Είδη Κινδύνων

Αναλωθήκαμε έως τώρα με την παράθεση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του τραπεζικού συστήματος. Αντιλαμβανόμαστε ότι και οι κίνδυνοι που αυτό αντιμετωπίζει παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες που δεν εμφανίζονται σε άλλο κλάδο της οικονομίας. Θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τους κινδύνους που αναλαμβάνουν οι τράπεζες, καθώς και τον τρόπο που αυτοί επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα του πιστωτικού συστήματος.

Καταρχήν, πρέπει να διαχωρίσουμε τα είδη των αναλαμβανόμενων κινδύνων στις εξής κατηγορίες:

- Κίνδυνος Αγοράς
- Λειτουργικός Κίνδυνος
- Πιστωτικός Κίνδυνος

Οι ανωτέρω κίνδυνοι επηρεάζουν – ανάλογα με τη σημαντικότητα και τον τρόπο αντιμετώπισής τους - τους κανόνες και τις συνθήκες λειτουργίας των τραπεζών. Για το λόγο αυτό κρίνουμε σκόπιμη μία σύντομη ανάλυση των επιμέρους κινδύνων, προκειμένου να γίνει σαφής, τόσο ο τρόπος αντιμετώπισής τους, όσο και ο ρόλος που διαδραματίζουν στη διαμόρφωση του ανταγωνισμού.

Δ.2. Ανάλυση Κινδύνων

➤ Κίνδυνος Αγοράς:

Ο κίνδυνος αγοράς περιλαμβάνει μία σειρά από επιμέρους κινδύνους. Ορίζεται ως ο κίνδυνος ζημίας που απορρέει από δυσμενείς εξελίξεις στην τιμή και στη μεταβλητότητα που παρατηρούνται στις αγορές επιτοκίων, συναλλάγματος, μετοχών, εμπορευμάτων, καθώς και της ζημίας που είναι δυνατόν να προκύψει από το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών, κατά τη διαχείριση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των τραπεζών. Η αντιστάθμιση των συγκεκριμένων κινδύνων

πραγματοποιείται συνήθως με τη χρήση παράγωγων προϊόντων (Futures, Forwards, FRA's, κ.λπ.), εφόσον πρώτα πραγματοποιηθεί ανάλυση της ληκτότητας των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού (Duration Gap).

Η ανάλυση του τρόπου υπολογισμού του κινδύνου αγοράς και η με μεγαλύτερη λεπτομέρεια παράθεση των εκάστοτε χρησιμοποιούμενων τεχνικών αντιστάθμισης είναι πολύ ενδιαφέρουσες, αλλά δεν είναι στα πλαίσια της παρούσης εργασίας. Το μόνο που θα πρέπει να τονισθεί, είναι η σημασία του εν λόγω κινδύνου στην λειτουργία των τραπεζών. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, ο κίνδυνος αγοράς περιλαμβάνεται ως θέμα στις διεργασίες τις επιτροπής της Βασιλείας και από το 1996 έχει υιοθετηθεί από τα χρηματοπιστωτικά συστήματα όλων των ανεπτυγμένων χωρών. Συνεπώς ο τρόπος αντιμετώπισής του από το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα και τα μέσα εποπτείας επί του συγκεκριμένου κινδύνου, είναι σαφές ότι επηρεάζουν το επίπεδο ανταγωνισμού.

➤ **Λειτουργικός Κίνδυνος:**

“Είναι ο κίνδυνος απώλειας, που προκύπτει από ανεπαρκείς ή αποτυχημένες εσωτερικές διαδικασίες, ανθρώπους και συστήματα ή από εξωτερικά γεγονότα”. Ο παραπάνω ορισμός δίδεται στον όρο λειτουργικός κίνδυνος όπως αυτός ορίστηκε από την επιτροπή της Βασιλείας. Περιλαμβάνει στην ουσία το νομικό κίνδυνο, τον κίνδυνο φήμης και το συστηματικό κίνδυνο. Επίσης σημειώνουμε ότι ο λειτουργικός κίνδυνος διαφοροποιείται από τον κίνδυνο αγοράς και τον πιστωτικό κίνδυνο στο γεγονός ότι ο πρώτος δεν αναλαμβάνεται σε αντάλλαγμα κάποιας ανταμοιβής, αλλά συνυπάρχει στην επιχειρησιακή λειτουργία.

Τόσο η μέτρηση, όσο και η αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου δεν είναι ακόμη κατοχυρωμένες θεσμικά από τις αρμόδιες αρχές. Όμως, σύμφωνα με σχετικά έγγραφα που έχει εκδώσει η επιτροπή της Βασιλείας, η καθιέρωση της κεφαλαιακής επιβάρυνσης για το λειτουργικό κίνδυνο, θα τεθεί σε εφαρμογή από το 2006. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι πρόκειται για ακόμη ένα κίνδυνο, ο οποίος θα επιβαρύνει το κόστος των πιστωτικών ιδρυμάτων και θα συντελέσει και αυτός αποφασιστικά στη διαμόρφωση του ανταγωνισμού.

➤ Πιστωτικός Κίνδυνος

Ως πιστωτικός κίνδυνος ορίζεται το ενδεχόμενο μη έγκαιρης αποπληρωμής των υποχρεώσεων των αντισυμβαλλομένων προς την τράπεζα, με συνέπεια την απώλεια κεφαλαίων. Η έγκαιρη εκτίμηση αυτών των ενδεχομένων και η ελαχιστοποίηση συνολικά για την τράπεζα του ποσοστού που δεν αποπληρώνεται, αποτελούν τον κύριο στόχο της διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου. Βασικά εργαλεία προς αυτή τη κατεύθυνση είναι τα διάφορα εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης των πιστούχων των τραπεζών, καθώς και οι διαδικασίες εγκρίσεων χρηματοδοτήσεων, ελέγχου και παρακολουθήσεως στοιχείων των αντισυμβαλλομένων. Θεωρούμε ότι, ο πιστωτικός κίνδυνος είναι το είδος του κινδύνου που επηρεάζει όσο κανένας άλλος κίνδυνος την ανταγωνιστικότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Όπως έχει ήδη τονισθεί, βρισκόμαστε σε μια περίοδο ισχνών αγελάδων για το τραπεζικό σύστημα. Κύριο χαρακτηριστικό της, είναι η δυσκολία συντήρησης των ικανοποιητικών εσόδων προηγούμενων ετών, αλλά και η εύρεση νέων πηγών εσόδων. Επιπλέον χαρακτηριστικό είναι η συνεχής προσπάθεια από πλευράς διοικήσεων των τραπεζών για αύξηση του μεριδίου αγοράς, προκειμένου να ισχυροποιήσουν τη θέση τους και να δικαιολογήσουν την ύπαρξή τους. Ακριβώς για το λόγο αυτό – και υπό την πίεση του ανταγωνισμού – υπάρχει ο φόβος χαλάρωσης της πιστωτικής πολιτικής τους, έχοντας ως αποτέλεσμα τη χορήγηση δανείων που εμπεριέχουν υψηλότερο από τον προβλεπόμενο κίνδυνο του αντισυμβαλλομένου, καταλήγοντας με αυτό τον τρόπο σε αύξηση των επισφαλών δανείων. Αντίστοιχο παράδειγμα ήταν η κρίση της δεκαετίας του 80' στις Η.Π.Α. όπου η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είχε επιβαρυνθεί με τεράστια ποσά, προκειμένου να περισώσει τις καταθέσεις των "Savings and Loans Associations" που χρεοκόπησαν ή ακόμη και το πρόσφατο παράδειγμα της Ιαπωνίας που ακόμη το τραπεζικό σύστημα δεν μπορεί να ορθοποδήσει, λόγω της συνεχούς διεύρυνσης των επισφαλών δανείων.

Στον ελληνικό χώρο, αποτέλεσμα της μείωσης των κερδών των τραπεζών για ποικίλους λόγους (αύξηση του ανταγωνισμού, μείωση του spread των επιτοκίων, απώλεια εσόδων συναλλάγματος, ζημιές από χρηματοοικονομικές πράξεις κ.ά.), είναι η ολοφάνερη διάθεσή τους για εξεύρεση και προώθηση περισσότερο κερδοφόρων εργασιών. Είναι πλέον ξεκάθαρο ότι, ακολουθείται η τάση που επικρατεί στην Ευρώπη για αύξηση των πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος είναι σαφέστατα πολύ πιο αποδοτικός. Ήδη παρατηρούμε τη ραγδαία αύξηση των

δανείων προς τα νοικοκυριά, κυρίως μέσω στεγαστικών δανείων. Παράλληλα βρισκόμαστε σε μια περίοδο όπου οι τιμές των ακινήτων σημειώνουν χρόνο με το χρόνο σημαντικότερη άνοδο. Τι θα γίνει όμως στην περίπτωση όπου οι τιμές των ακινήτων “ξεφουσκώσουν” ή ακόμη διατηρηθούν στάσιμες; Πόσο θα επηρεασθούν τα νοικοκυριά από μια πιθανή αύξηση των επιτοκίων; Θα καταφέρουν να αποπληρώσουν τις οφειλές τους στις τράπεζες και πως οι τράπεζες θα ανταπεξέλθουν σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο;

Σύνοψη – Συμπεράσματα Α' Μέρους

1. Σύνοψη Α' Μέρους

Είδαμε ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν σχεδόν πλήρως ανταγωνιστικό μέχρι τη δεκαετία του 1930. Όμως η κρίση που έλαβε χώρα εκείνη την περίοδο, παράλληλα με τον ολοένα αυξανόμενο ρόλο των τραπεζών στη ζωή του τόπου (βασικός “μεσάζων” χρήματος, μέσο άσκησης νομισματικής πολιτικής κ.ά.), ώθησε τις εκάστοτε κυβερνήσεις στη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου με έντονο το στοιχείο των κρατικών παρεμβάσεων. Αποτέλεσμα ήταν να περάσουμε από το περιβάλλον της πλήρους ελευθερίας και αποκανονικοποίησης σε ένα περιβάλλον καθοριζόμενο και αυστηρά ελεγχόμενο από την πολιτεία. Η πιστωτική απελευθέρωση του συστήματος, χάρη κυρίως στην ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ήλθε ίσως στη καλύτερη χρονικά στιγμή, όμως είναι βέβαιο ότι δεν αρκεί. Αυτή που καθίσταται απαραίτητη είναι η επίτευξη της πραγματικής πιστωτικής μεταρρύθμισης, η οποία σαν έννοια - εκτός της απελευθέρωσης - περιλαμβάνει μία σειρά από θεσμούς, κανόνες εποπτείας, ανάπτυξη αποτελεσματικών αγορών, ρύθμιση κανόνων ενδυνάμωσης του ανταγωνισμού, καθώς και ιδιωτικοποίηση πιστωτικών οργανισμών.

Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος είναι πολλαπλός και επηρεάζει τόσο μικροοικονομικούς όσο και μακροοικονομικούς παράγοντες. Τους μεν πρώτους είναι αρκετά εύκολο να τους διακρίνουμε και αφορούν κυρίως την παροχή πιστώσεων στον επιχειρηματικό αλλά και στον ιδιωτικό τομέα. Η δεύτερη κατηγορία παραγόντων είναι σαφώς περισσότερο πολύπλοκη και αφορά μακροοικονομικές μεταβλητές όπως το Α.Ε.Π. Σκόπιμη κρίνουμε την παράθεση του **Πίνακα 2.10**, με τη συνεισφορά της παροχής πιστώσεων του ιδιωτικού τομέα στην αύξηση του Α.Ε.Π. από το 1995 έως και το 2001.

Συνάγεται το συμπέρασμα ότι, κατά τα δύο τελευταία έτη ποσοστό άνω του 50% της αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης της χώρας οφείλεται στη διεύρυνση των ανεξόφλητων υπολοίπων χορηγήσεων του ιδιωτικού τομέα. Το ποσοστό αυτό λαμβάνει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις εάν λάβουμε υπόψη ότι η ιδιωτική κατανάλωση στη χώρα μας ανέρχεται σε ποσοστό άνω του 75% του Α.Ε.Π. Προφανώς αυτός είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο υπήρξαν και κυβερνητικές

αντιδράσεις στην απόφαση ορισμένων τραπεζών για την αύξηση των επιτοκίων χορηγήσεων προς τον ιδιωτικό τομέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10.*

Στεγαστική & Καταναλωτική Πίστη ως Ποσοστό της Αύξησης του Α.Ε.Π.					
1	2	3	4	5	6
ΕΤΗ	Ανεξόφλητα Υπόλοιπα	Ετήσια μεταβολή Υπολοίπων	Ως ποσοστό επί του ΑΕΠ	Ετήσια μεταβολή Ιδιωτικής Κατανάλωσης	Στήλη 3 ως % Της Στήλης 5
1995	3.629	-	4,5%		
1996	4.749	1120	5,4%	10567	11%
1997	5.898	1149	6,1%	10253	11%
1998	7.361	1463	7,0%	10972	13%
1999	9.457	2096	8,5%	9918	21%
2000	16.783	7326	14,0%	10672	69%
2001	23.504	6721	18,2%	11678	58%

(*) Πηγή: Οικονομικός Ταχυδρόμος 04.01.2003

Ακολουθώντας τις διεθνείς τάσεις, οι ελληνικές τράπεζες προέβησαν σε μια σειρά εξαγορών και συγχωνεύσεων, που άλλαξαν το τοπίο στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Προς αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε αποφασιστικά η είσοδος της χώρας στην Ο.Ν.Ε. παράλληλα με το μικρό μέγεθος – σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά δεδομένα – των ελληνικών τραπεζών. Κρίνουμε ότι η τάση αυτή θα συνεχιστεί, ενώ και η ιδιωτικοποίηση πιστωτικών ιδρυμάτων είναι σαφές ότι αργά ή γρήγορα θα επέλθει, με βασικό ανασταλτικό παράγοντα αυτή την περίοδο τις δυσμενείς χρηματοπιστηριακές συνθήκες. Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι, το μικρό μέγεθος των ελληνικών τραπεζών τις κάνει ευάλωτες στις ορέξεις μεγαλύτερων πιστωτικών ομίλων του εξωτερικού.

Σημαντικό συμπέρασμα που έχει εξαχθεί έως τώρα είναι η σχέση του μεριδίου αγοράς των τραπεζών στο σύνολο των εργασιών του κλάδου. Αναλύσαμε ότι, η κατοχή του μεγαλύτερου μεριδίου δεν συνεπάγεται και τη μεγαλύτερη αξία (τρέχουσα χρηματοπιστηριακή αξία). Βεβαίως το μερίδιο αγοράς παίζει σημαντικό ρόλο, αλλά πλειάδα έτερων παραγόντων (όπως π.χ. η ποιότητα του χαρτοφυλακίου, οι ευκαιρίες ανάπτυξης, οι προσδοκίες των επενδυτών) συμβάλλουν αποφασιστικά στην πορεία και τον καθορισμό της αξίας.

Ιδιαίτεροι παράγοντες που επίσης συμβάλλουν στην εξέλιξη και την ανταγωνιστικότητα του τραπεζικού συστήματος, αποτελούν οι διαμορφούμενοι από θεσμικούς παράγοντες κανόνες εποπτείας. Η κεφαλαιακή επάρκεια, η επάρκεια των

προβλέψεων και γενικότερα ολόκληρο το θεσμικό πλαίσιο ελέγχου που υφίστανται οι τράπεζες επηρεάζουν τη συμπεριφορά των τραπεζών και μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι κατά ένα μεγάλο βαθμό την καθορίζουν.

2. Επιτρέπουν οι συνθήκες στην αγορά τον Ελεύθερο Ανταγωνισμό;

Μετά την πάροδο πολλών ετών, όπου το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν δέσμιο των πολιτικών αποφάσεων, σήμερα, αρμόδιοι φορείς της πολιτείας υποστηρίζουν πως λειτουργεί πλέον υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού. Αλήθεια, πόσο πραγματικά απελευθερωμένο είναι το τραπεζικό σύστημα; Για να απαντήσουμε και να αναλύσουμε το παραπάνω ερώτημα, είναι απαραίτητος ο διαχωρισμός μεταξύ των θεσμικών και μη θεσμικών κανόνων, που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα και το πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών.

Κατά πρώτο λόγο, όσον αφορά τους θεσμικούς κανόνες που το διέπουν, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι κρίνονται ικανοποιητικοί και ωθούν το τραπεζικό σύστημα προς την πλήρη και ουσιαστική του απελευθέρωση. Βέβαια, αντίθετες προς αυτήν την κατεύθυνση είναι οι τελευταίες αποφάσεις του διοικητού Τραπεζής Ελλάδος για τις αυξημένες προβλέψεις επισφαλειών των τραπεζών που στην πραγματικότητα επιβάρυναν το ήδη βεβαρημένο κόστος των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων. Όμως μια τέτοια απόφαση μπορεί να κριθεί ως δικαιολογημένη για δύο κυρίως λόγους. Αφενός η κρίση που είναι πλέον ορατή στον τραπεζικό χώρο και οδηγεί τις τράπεζες σε πιθανή χαλάρωση του πιστωτικού τους ελέγχου και αφετέρου η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και η εναρμόνιση με τους κανόνες ασφαλείας που υφίστανται και στα υπόλοιπα χρηματοπιστωτικά συστήματα της ενιαίας Ευρώπης.

Αντίθετα όμως, οι μη θεσμικοί κανόνες, που επηρεάζουν τον τραπεζικό χώρο, καθίστανται, τις περισσότερες φορές, ανασταλτικοί παράγοντες και οδηγούν στις ακριβώς αντίθετες κατευθύνσεις από αυτές που όλοι συμφωνούν ότι πρέπει να επικρατήσουν, δηλαδή, της πλήρους εξυγίανσης και του ελεύθερου ανταγωνισμού. Συχνά παρατηρούμε, στο όνομα της προστασίας των καταναλωτών και με σκοπό την εξυπηρέτηση ποικίλων συμφερόντων, τις ολοένα εντεινόμενες παρεμβάσεις του κράτους με όποια όπλα του έχουν απομείνει μετά την είσοδο της χώρας στην

Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ο.Ν.Ε. Πιο συγκεκριμένα, μέσω ενεργειών όπως η έκδοση των “Λαϊκών Ομολόγων” (στην ουσία εντόκων γραμματίων), με θετικά επιτόκια για πρώτη φορά μετά από αρκετά χρόνια, το κράτος συνέβαλε ουσιαστικά όχι μόνο στην απώλεια φτηνού χρήματος από τις τράπεζες - λειτουργώντας για άλλη μια φορά ως ανταγωνιστής των τραπεζών - αλλά και έπληξε πραγματικά το όνομα και την αξιοπιστία των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Ένα ακόμη παράδειγμα της ουσιαστικά άμεσης παρέμβασης της πολιτείας αποτελούν - κατά τη γνώμη μας - οι δηλώσεις στελεχών όλων των πολιτικών κομμάτων της χώρας, όταν πρώτη η Alpha Bank ανακοίνωσε την αύξηση των επιτοκίων χορηγήσεων προς τον ιδιωτικό τομέα. Χωρίς να θέλουμε να αναλύσουμε τους λόγους της συγκεκριμένης κίνησης στο σημείο αυτό, οι δηλώσεις αυτές έπληξαν το κύρος της συγκεκριμένης τράπεζας και απέδειξαν ότι οι συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού μάλλον αποτελούν ουτοπία για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού έσπευσε να καταδικάσει την άνοδο των επιτοκίων, πράγμα που έπραξε ακόμη και το συνδικαλιστικό όργανο των ίδιων των τραπεζοϋπαλλήλων μέσω της ΟΤΟΕ. Το καίριο ερώτημα για μεν την Επιτροπή Ανταγωνισμού (όπως δημοσιεύτηκε και στον Οικονομικό Ταχυδρόμο της 22.02.2003), είναι γιατί η συγκεκριμένη επιτροπή είχε παραμείνει σιωπηλή όταν κατά τα τελευταία έτη τα επιτόκια των τραπεζών κινούνταν παράλληλα αν όχι προσυμφωνημένα, παρά δημιουργεί εντάσεις και εντυπώσεις στην παρούσα φάση όπου μια τράπεζα ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού πήρε την καθόλα νόμιμη (βάση συμβάσεων) απόφαση της αυξημένης τιμολόγησης των προϊόντων της; Κατά τη γνώμη μας, είναι σαφές ότι, εφόσον τα επιτόκια κινούνταν μέχρι πρότινος πτωτικά, κανένας δεν ενδιαφερόταν ουσιαστικά για αυτή την εξέλιξη. Τώρα όμως, όλοι προσπαθούν να καταλάβουν για το τι έφταιξε πραγματικά και φυσικά στόχο έχουν να προλάβουν αντίστοιχες κινήσεις και από άλλα πιστωτικά ιδρύματα, διότι ας μην κρυβόμαστε, τα αποτελέσματα των τραπεζών για το έτος 2003, η συνεχιζόμενη απώλεια εσόδων από την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, μαζί με τις όχι και τόσο ευοίωνες προβλέψεις για το άμεσο μέλλον, καθιστούν μάλλον επιτακτική την ανάγκη αύξησης των εσόδων των τραπεζών από παραδοσιακές για αυτές δραστηριότητες.

Για δε το συνδικαλιστικό όργανο των τραπεζοϋπαλλήλων, το ερώτημα που προκύπτει είναι, το πως είναι δυνατόν αυτοί που βιώνουν καθημερινά τα προβλήματα του κλάδου και την αγωνία μεγάλου μέρους συναδέλφων τους για την επιβίωση των πιστωτικών ιδρυμάτων που εργάζονται, να αντιτίθενται σθεναρά σε

τέτοιου είδους αποφάσεις; Μάλλον θεωρούμε δεδομένο ότι αντιμετωπίζουν το προσωπικό των τραπεζών όχι ως συναδέλφους τους αλλά ως απλούς δανειολήπτες.

Βεβαίως, το κράτος αντιτίθεται στο ενδεχόμενο της πτώχευσης ενός πιστωτικού ιδρύματος, το ίδιο η Επιτροπή Ανταγωνισμού, πόσο μάλλον και το συνδικαλιστικό όργανο των τραπεζοϋπαλλήλων. Ποιός θα προστατεύσει όμως σε αυτό το ενδεχόμενο τον έλληνα εργαζόμενο, δανειολήπτη και επενδυτή; Ποιός θα αναλάβει την ευθύνη σε μια τέτοια περίπτωση;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ανταγωνισμός στα προϊόντα “Χορηγήσεων” των Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Εισαγωγή

Ο όρος “Χορηγήσεις” περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα χρηματοδοτήσεων που προσφέρουν οι τράπεζες σε οποιοδήποτε δανειολήπτη. Αποτελείται από δύο κύριες ομάδες, οι οποίες διαχωρίζονται με βάση τον αποδέκτη της πίστωσης ως εξής:

- Πιστώσεις προς Φυσικά Πρόσωπα
- Πιστώσεις προς Νομικά Πρόσωπα

Με την απελευθέρωση των πιστώσεων, όλα τα ανεπτυγμένα τραπεζικά συστήματα, σχεδόν άμεσα οδηγήθηκαν σε μια προσπάθεια εκμετάλλευσης των νέων δυνατοτήτων παροχής πιστώσεων σε νέους αλλά και υφιστάμενους πελάτες. Κύριο στόχο αποτέλεσαν τα τελευταία έτη οι ανάγκες χρηματοδότησης των φυσικών προσώπων μέσα από τη Στεγαστική και Καταναλωτική Πίστη, στις οποίες θα αναφερθούμε αμέσως μετά. Σημειώνουμε ότι, βασικός παράγοντας που συντέλεσε στη δημιουργία και της λιανικής τραπεζικής - και τον οποίο θα πρέπει να τονίσουμε ιδιαίτερα - ήταν η ανάγκη δημιουργίας μαζικών προϊόντων στις ανωτέρω κατηγορίες πελατών, δηλαδή, προϊόντων που απευθύνονται σε μεγάλες ομάδες πληθυσμού (mass market), με σκοπό την απλοποίηση των διαδικασιών, τη στόχευση συγκεκριμένων αναγκών των πελατών και απώτερο στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση του πελάτη και τον περιορισμό του κόστους για τις τράπεζες.

Χορηγήσεις προς Φυσικά Πρόσωπα

Η συγκεκριμένη κατηγορία πιστοδοτήσεων περιλαμβάνει τη Στεγαστική και την Καταναλωτική Πίστη. Απευθύνεται δηλαδή αποκλειστικά προς τα φυσικά πρόσωπα και σκοπό έχει την κάλυψη των ιδιαίτερων πιστωτικών αναγκών τους.

Καταρχήν, θα αναφερθούμε στη Στεγαστική Πίστη, η οποία περιλαμβάνει κάθε είδους δάνειο που σχετίζεται με τις εξής δραστηριότητες:

- Αγορά έτοιμης Κατοικίας
- Ανέγερση Κατοικίας
- Αποπεράτωση Κατοικίας
- Επίσκευή Κατοικίας

Η Καταναλωτική Πίστη αποτελεί τη δεύτερη κατηγορία πιστοδοτήσεων και περιλαμβάνει δάνεια που καλύπτουν καταναλωτικές ή προσωπικές ανάγκες των ιδιωτών, μέσω των εξής χρηματοδοτικών προϊόντων:

- Καταναλωτικά Δάνεια (με δικαιολογητικά αγοράς των προϊόντων)
- Προσωπικά Δάνεια (άνευ δικαιολογητικών)
- Πιστωτικές Κάρτες

Οι ανωτέρω δύο κατηγορίες σχετίζονται στενά μεταξύ τους και συχνά παρακολουθούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα από κοινού. Πρέπει εδώ να τονίσουμε το γεγονός ότι οι διευθύνσεις Marketing των τραπεζών, τις περισσότερες φορές προσπαθούν να συνδυάσουν τα προσφερόμενα προϊόντα Στεγαστικής και Καταναλωτικής Πίστης.

Χορηγήσεις προς Νομικά Πρόσωπα

Στον όρο νομικά πρόσωπα περιλαμβάνονται οι εταιρίες κάθε νομικής μορφής (Ατομικές επιχειρήσεις, Ομόρρυθμες, Ετερόρρυθμες κ.λπ.), τις οποίες οι τράπεζες για δικούς τους πιστωτικούς, πληροφοριακούς και άλλους λόγους διακρίνουν ανάλογα με το μέγεθός τους στις εξής δύο κατηγορίες:

- Μικρές Επιχειρήσεις
- Μεσαίες Επιχειρήσεις
- Μεγάλες Επιχειρήσεις

Η κατηγορία των Μικρών Επιχειρήσεων διαμορφώθηκε μόλις κατά το τελευταίο διάστημα από τις περισσότερες τράπεζες, με γνώμονα τα ιδιαίτερα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα της χώρας και σκοπό την καλύτερη στόχευση των διαφόρων ομάδων επιχειρήσεων και την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών τους. Τα χορηγητικά προϊόντα που προσφέρονται στο σύνολο των νομικών προσώπων της χώρας είναι κάθε μορφής (Κεφάλαιο Κινήσεως, Επαγγελματική Στέγη, Εξοπλισμός κ.λπ.) και θα ασχοληθούμε με αυτά σε αντίστοιχο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 1^ο:

Χορηγήσεις προς Φυσικά Πρόσωπα

A. Στεγαστική Πίστη

Η Στεγαστική Πίστη είναι ο τομέας χρηματοδοτήσεων που γνώρισε τη μεγαλύτερη αύξηση υπολοίπων κατά τα τελευταία έτη. Το φαινόμενο αυτό δεν συναντάται μόνο στη χώρα μας αλλά σχεδόν σε ολόκληρο το “Δυτικό” κόσμο. Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης των οικονομιών την τελευταία δεκαετία, τόσο της παγκόσμιας ατμομηχανής των Η.Π.Α. όσο και της Ευρώπης, συντέλεσαν στην αύξηση του πλούτου δημιουργώντας υψηλά επίπεδα ρευστότητας καθώς και σημαντική διάθεση κεφαλαίων για την αγορά ακινήτων. Όπως είχαμε αναφέρει και στο πρώτο μέρος της εργασίας, οι ρυθμοί ανάπτυξης του πραγματικού (αποπληθωρισμένου) Α.Ε.Π. στη χώρα μας, ξεπέρασε σταθερά κατά την τελευταία πενταετία περίπου το 3,5%, ως απόρροια των Κ.Π.Σ. των Ολυμπιακών έργων και γενικότερα της αύξησης των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Σημαντικότερο ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση είναι σαφές ότι διαδραμάτισε και η αύξηση της ζήτησης των ακινήτων. Καίριος παράγοντας στην αυξητική πορεία της συγκεκριμένης αγοράς είναι βέβαιο ότι έπαιξε και η πορεία των χρηματιστηρίων. Μπορεί η παρατεταμένη ύφεση των χρηματαγορών να επέφερε δραστική μείωση του πλούτου και της μελλοντικής κατανάλωσης, αλλά η υφιστάμενη κρίση ωθεί του καταναλωτές σε επενδύσεις περισσότερο μακροπρόθεσμου χαρακτήρα και με χαμηλότερο κίνδυνο όπως οι επενδύσεις σε ακίνητα, με δεδομένο το γεγονός ότι οι επενδυτές είναι risk averse.

Ίσως όμως ο σημαντικότερος λόγος που δημιούργησε τις πρόσφορες συνθήκες οδηγώντας στην αύξηση της ζήτησης ακινήτων και ο οποίος λειτούργησε ως μοχλός στην γιγάντωση της στεγαστικής πίστης, ήταν η αποκλιμάκωση των επιτοκίων. Στην Ελλάδα, η πτώση των επιτοκίων προήλθε από την ένταξη της χώρας στην Ο.Ν.Ε. (σύγκλιση επιτοκίων), ενώ αποφασιστικά λειτούργησε η ύφεση στην παγκόσμια οικονομία. Ακολουθεί ο **Πίνακας 1.1**. στον οποίο παραθέτουμε το ύψος του παρεμβατικού επιτοκίου στη χώρα μας, πριν αλλά και μετά την είσοδο της χώρας στην Ο.Ν.Ε.

Πίνακας 1.1.

		Ε.Κ.Τ.	Τ.Τ.Ε.*
1999	01 Ιανουάριος	3,00%	9,75
	04 Ιανουάριος	3,00%	9,75
	22 Ιανουάριος	3,00%	9,25
	09 Απριλίου	2,50%	9,00
	05 Νοεμβρίου	3,00%	8,50
2000	04 Φεβρουαρίου	3,25%	8,00
	17 Μαρτίου	3,50%	7,50
	28 Απριλίου	3,75%	-
	09 Ιουνίου	4,25%	-
	28 Ιουνίου	4,25%	-
	01 Σεπτεμβρίου	4,50%	-
	06 Οκτωβρίου	4,75%	-
2001	11 Μαΐου	4,50%	-
	31 Αυγούστου	4,25%	-
	18 Σεπτεμβρίου	3,75%	-
	09 Νοεμβρίου	3,25%	-
2002	05 Δεκεμβρίου	2,75%	-
2003	06 Μαρτίου	2,50%	-
	05 Ιουνίου	2,00%	-

Πηγή: Στατιστικό Δελτίο ΤτΕ

(*) Μετά τον Μάρτιο του 2000, ίσχυε για τη χώρα μας το επιτόκιο αναχρηματοδότησης της Ε.Κ.Τ.

Στον ανωτέρω πίνακα διακρίνουμε τη σταδιακή αλλά σταθερή μείωση του παρεμβατικού επιτοκίου που γνώρισε πλέον και η ελληνική αγορά. Το γεγονός αυτό συντέλεσε στην μείωση του κόστους χρήματος για τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, με αποτέλεσμα την αποκλιμάκωση των επιτοκίων στα προσφερόμενα από τις τράπεζες προϊόντα. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ειδικά για τα στεγαστικά δάνεια, σημαντικό ρόλο στη δραστική μείωση των επιτοκίων έπαιξε και ο σκληρός και συνεχώς αυξανόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών.

Η πιστωτική επέκταση που πραγματοποιήθηκε τα τελευταία έτη στην αγορά των στεγαστικών δανείων υπήρξε κάτι παραπάνω από εντυπωσιακή. Στον **Πίνακα 1.2.** παραθέτουμε την πιστωτική επέκταση των στεγαστικών δανείων στην Ελλάδα κατά τα τελευταία έτη.

Διαμορφώθηκαν έτσι νέα δεδομένα στην αγορά των στεγαστικών δανείων. Η αύξηση των υπολοίπων υπήρξε σημαντική και διαμορφώθηκε το 2000 σε 31,2%, το 2001 σε 38,9% και το 2002 σε 35,6%, ενώ το ύψος των χορηγήσεων από το 2000 έως και το 2002 (διάστημα τριών ετών) αυξήθηκαν κατά 147%. Τα ποσοστά αυτά κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικά και βοήθησαν τις τράπεζες σε εξεύρεση νέων πηγών εσόδων. Αρκεί να σημειώσουμε ότι στο διάστημα των τελευταίων τριών ετών

Πίνακας 1.2. (υπόλοιπα σε εκατ. €)

	ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ		
	ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ*	ΣΥΝΟΛΟ
1999 Δεκέμβριος	6.624	1.969	8.593
2000 Δεκέμβριος	8.759	2.513	11.272
2001 Ιανουάριος	8.929	2.614	11.543
Φεβρουάριος	9.123	2.652	11.775
Μάρτιος	9.371	2.697	12.068
Απρίλιος	9.603	2.724	12.327
Μάιος	9.978	2.775	12.753
Ιούνιος	10.242	2.812	13.054
Ιούλιος	10.626	2.905	13.531
Αύγουστος	10.892	2.968	13.860
Σεπτέμβριος	11.247	3.004	14.251
Οκτώβριος	11.629	3.067	14.696
Νοέμβριος	12.080	3.108	15.188
Δεκέμβριος	12.453	3.199	15.652
2002 Ιανουάριος	12.773	3.252	16.025
Φεβρουάριος	13.130	3.288	16.418
Μάρτιος	13.581	3.311	16.892
Απρίλιος	14.024	3.338	17.362
Μάιος	14.353	3.369	17.722
Ιούνιος	14.741	3.453	18.194
Ιούλιος	15.251	3.509	18.760
Αύγουστος	15.746	3.559	19.305
Σεπτέμβριος	15.917	3.587	19.504
Οκτώβριος	16.283	3.632	19.915
Νοέμβριος	16.732	3.685	20.417
Δεκέμβριος	17.487	3.738	21.225
2003 Ιανουάριος	17.792	3.807	21.599
Φεβρουάριος	18.206	3.857	22.063
Μάρτιος	18.463	3.904	22.367

Πηγή: Στατιστικά Δελτία ΤτΕ

(*)Περιλαμβάνονται: ΕΤΒΑ, ΕΤΕΒΑ, Ταχυδρομικό Ταμειούχριο, Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και η Τράπεζα της Ελλάδος

(2000 – 2002) μέσω της στεγαστικής πίστης εκταμιεύθηκαν ποσά ύψους άνω των 12,6 δις ευρώ, που αντιστοιχούν στο 18% των υπολοίπων των χορηγήσεων των εμπορικών τραπεζών το Δεκέμβριο του 2002. Επιπλέον, αξίζει να σημειώσουμε ότι οι εμπορικές τράπεζες σε σχέση με τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς κερδίζουν ολοένα μεγαλύτερο μερίδιο. Ποσοστό που αντιστοιχεί περίπου στο 77% του συνόλου των υπολοίπων των εν λόγω δανείων κατείχαν οι εμπορικές τράπεζες το 2000, ενώ το ίδιο ποσοστό αυξήθηκε στο 83% στο τέλος του 2002.

Οι Τράπεζες, διαβλέποντας τη σημαντική ανάπτυξη της εν λόγω αγοράς παράλληλα και με τα σχετικά υψηλά περιθώρια κέρδους (τουλάχιστον αρχικά) και τη μειωμένη επικινδυνότητα (λόγω της φύσης του προϊόντος), ξεκίνησαν έναν αγώνα δρόμου για τη μεγαλύτερη δυνατή διεύρυνση των μεριδίων αγοράς τους. Θεωρούμε σημαντική

την παράθεση αναλυτικών στοιχείων για τις συγκεκριμένες κινήσεις των διοικήσεων των τραπεζών, οι οποίες αποδεικνύουν τον εντονότατο ανταγωνισμό που λαμβάνει χώρα ειδικά στο συγκεκριμένο τομέα. Πριν προχωρήσουμε σε αυτή την ανάλυση, τονίζουμε τη μέγιστη σημασία του τομέα της στεγαστικής πίστης για τις τράπεζες και λόγω της μακροχρόνιας σχέσης που συνδέει τον εκάστοτε ιδιώτη πελάτη με την τράπεζα. Το γεγονός αυτό είναι σημαντικό για να κατανοήσουμε τη μέγιστη προσπάθεια από πλευράς τραπεζών στο συγκεκριμένο τομέα, η οποία πολλές φορές οδηγεί σε προσφορά προϊόντων με τιμολόγηση ίσως και κάτω από το κόστος. Άλλωστε γνωστή είναι η άποψη στελεχών τραπεζών, ότι τα στεγαστικά δάνεια παράλληλα με τα προϊόντα μισθοδοσίας, αποτελούν το κυριότερο μέσο αύξησης των λοιπών (κερδοφόρων) τραπεζικών εργασιών προς τους ιδιώτες πελάτες.

Μέχρι το 1995 τα στεγαστικά δάνεια που χορηγούσαν οι εμπορικές τράπεζες ήταν ελάχιστα. Κύρια αιτία αυτής της συμπεριφοράς ήταν ότι οι διοικήσεις των τραπεζών δεν πίστευαν στην ανάπτυξη της στεγαστικής πίστης, ενώ είναι σαφές πως ήταν προσανατολισμένες στην αγορά των επιχειρηματικών δανείων. Επιπλέον λόγος ήταν και η μικρή (έως μηδαμινή) ζήτηση δανείων από τα νοικοκυριά κυρίως λόγω του υψηλού κόστους δανεισμού. Όμως το Σεπτέμβριο του 1995, πρώτη η Alpha Bank, έκανε ουσιαστικά το μεγάλο βήμα για την ανάπτυξη του εν λόγω κλάδου. Συγκεκριμένα προχώρησε σε μείωση του επιτοκίου σε μόλις 12%, τη στιγμή που οι κύριοι ανταγωνιστές της (εκείνη την περίοδο η Εθνική, η Εμπορική και η Ιονική Τράπεζα) διέθεταν επιτόκια ύψους περίπου 18%.

Παρόλο που η αγορά ήταν ακόμη ανεμική τη συγκεκριμένη περίοδο, η μείωση των επιτοκίων συνεχίστηκε. Πολλές φορές το τελικό κόστος για τον δανειολήπτη στεγαστικού δανείου ήταν ιδιαίτερα χαμηλό, εφόσον αναλογιστούμε και το υψηλό κόστος χρήματος που ακόμη υπήρχε, παράλληλα με τον υψηλό πληθωρισμό αλλά και τα υψηλά επίπεδα αύξησης των μισθών. Βασικός λόγος προσφοράς πολύ χαμηλών επιτοκίων, με πρωτοστάτη σε αυτή την ενέργεια τον πρόεδρο της Alpha Bank κύριο Ι.Κωστόπουλο, ήταν η προσδοκία ραγδαίας μείωσης του κόστους δανεισμού των τραπεζών (μέσω του διατραπεζικού επιτοκίου), με δεδομένο ότι τα δάνεια που προσφέρονταν την εν λόγω περίοδο ήταν σταθερού επιτοκίου για διάρκεια τουλάχιστον πέντε ετών. Παραθέτουμε ενδεικτικά στον **Πίνακα 1.3** την εξέλιξη των επιτοκίων στεγαστικών δανείων της Alpha Bank από το έτος 1995 έως και το έτος 1999.

Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις που η Alpha Bank μείωσε τα επιτόκιά της, οι υπόλοιπες τράπεζες ακολούθησαν τη μείωση. Βεβαίως, σε ορισμένες περιπτώσεις η Εθνική προχώρησε και αυτή σε γενναίες μειώσεις, αλλά κατά κύριο λόγο η Alpha Bank ήταν εκείνη που πρωτοστατούσε, προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να ανταγωνιστεί την κατά πολύ μεγαλύτερη σε μέγεθος Εθνική Τράπεζα.

Πίνακας 1.3.

ALPHA BANK	
Επιτόκια Στεγαστικών Δανείων με 5 έτη Σταθερό Επιτόκιο	
Ημερομηνία	Επιτόκιο
1995 Σεπτέμβριος	12%
1996 Δεκέμβριος	11,75%
1997 Ιανουάριος	11,50%
1997 Μάιος	10,50%
1997 Νοέμβριος	12%
1998 Μάρτιος	11%
1998 Νοέμβριος	9%
1999 Ιανουάριος	7,5%

Πηγή: Alpha Bank, Διεύθυνση Marketing

Από το έτος 2000 και έπειτα ο ανταγωνισμός έγινε ιδιαίτερα σκληρός. Ήταν η περίοδος όπου ένας ακόμη “παίχτης” έκανε την εμφάνισή του στο χώρο. Πρόκειται βέβαια για την EFG Eurobank – Ergasias, η οποία ομολογουμένως έκανε αισθητή την παρουσία της από την πρώτη κιόλας στιγμή.

Πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι, μέχρι και το 2000 ο ανταγωνισμός λάμβανε χώρα σχεδόν αποκλειστικά στον τομέα των επιτοκίων. Μόνο μετά το 2000 ο ανταγωνισμός αναπτύχθηκε σε όλα τα επίπεδα. Πλέον οι τράπεζες, έχοντας σχεδόν εξαντλήσει τα περιθώρια που διέθεταν για περαιτέρω μείωση των επιτοκίων, προέβησαν σε μια σειρά από πρόσθετες παροχές και εξυπηρετήσεις προς τους πελάτες τους, προκειμένου να διαθέσουν στην αγορά ελκυστικότερα και πιο ανταγωνιστικά προϊόντα. Τέτοιες παροχές υπήρξαν, η δυνατότητα κυμαινόμενου επιτοκίου, η προσφορά χαμηλότερου επιτοκίου για το πρώτο έτος, τα μειωμένα έξοδα, η ταχύτερη εξυπηρέτηση, η εκταμίευση προ της προσημειώσεως του ακινήτου κ.λπ.

Στην προσπάθεια μας να αναλύσουμε την ανταγωνιστικότητα των τραπεζών όπως αυτή αναπτύσσεται στην αγορά των στεγαστικών δανείων, παραθέτουμε στον **Πίνακα 1.4.** τα κυμαινόμενα και σταθερά επιτόκια στεγαστικών δανείων, όπως αυτά διαμορφώθηκαν ανά τρίμηνο για τα τελευταία περίπου δύο έτη, για τις τράπεζες που αποτελούν τους σημαντικότερους “παίκτες” της εν λόγω αγοράς.

Πίνακας 1.4.

ΙΟΥΝΙΟΣ 2001								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,85	3,75	-	5,95	6,20	7,00	7,10	7,15
ALPHA	6,50	4,90	-	6,50	6,50	6,75	6,75	-
EUROBANK	6,10	4,75	-	6,25	6,45	6,95	-	-
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	5,50	3,80	-	6,20	6,35	-	-	-
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	6,10	-	-	5,50	-	-	-	-
ΝΟΒΑ	6,15	3,90	4,30	-	-	-	-	-
ΚΥΠΡΟΥ	6,15	4,25	-	6,50	6,90	-	-	-
ΓΕΝΙΚΗ	5,75	-	-	7,50	-	8,00	8,25	-
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2001								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,85	3,75	-	5,95	6,20	7,00	7,10	7,15
ALPHA	5,75	3,90	-	6,50	6,50	6,75	6,75	-
EUROBANK	6,10	3,75	4,30	6,25	6,45	6,95	-	-
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	5,50	3,80	-	6,20	6,35	-	-	-
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	6,10	-	-	5,50	-	-	-	-
ΝΟΒΑ	6,15	3,90	4,30	-	-	-	-	-
ΚΥΠΡΟΥ	6,15	4,25	-	6,50	6,90	-	-	-
ΓΕΝΙΚΗ	5,75	-	-	7,50	-	8,00	8,25	-
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2001								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,60	3,75	-	5,95	6,20	7,00	7,10	7,15
ALPHA	5,25	3,90	-	6,50	6,50	6,75	6,75	-
EUROBANK	5,90	3,65	4,30	6,25	6,45	6,95	-	-
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	5,50	3,80	-	6,10	6,25	-	-	-
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	5,75	3,60	-	6,00	-	-	-	-
ΝΟΒΑ	5,25	3,65	4,30	-	-	-	-	-
ΚΥΠΡΟΥ	5,75	3,75	-	6,15	6,40	-	-	-
ΓΕΝΙΚΗ	5,75	3,65	-	7,50	-	8,00	8,25	-
ΜΑΡΤΙΟΣ 2002								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,60	3,75	-	5,95	6,20	7,00	7,10	7,15
ALPHA	5,25	3,90	-	6,50	6,50	6,75	6,75	-
EUROBANK	5,90	3,65	4,30	6,25	6,45	6,95	-	-
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	5,50	3,80	-	6,10	6,25	-	-	-
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	5,75	3,60	-	6,00	-	-	-	-
ΝΟΒΑ	5,25	3,65	4,30	-	-	-	-	-
ΚΥΠΡΟΥ	5,75	3,75	-	6,15	6,40	-	-	-
ΓΕΝΙΚΗ	5,75	3,65	-	7,50	-	8,00	8,25	-
ΙΟΥΝΙΟΣ 2002								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,60	3,75	-	5,95	6,20	7,00	7,10	7,15
ALPHA	5,25	3,90	-	6,50	6,50	6,75	6,75	-
EUROBANK	5,90	3,65	4,30	6,25	6,45	6,95	-	-
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	5,50	3,80	-	6,10	6,25	-	-	-
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	5,75	3,60	-	6,00	-	-	-	-
ΝΟΒΑ	5,25	3,65	4,30	-	-	-	-	-
ΚΥΠΡΟΥ	5,75	3,75	-	6,15	6,40	-	-	-
ΓΕΝΙΚΗ	5,75	3,65	-	7,50	-	8,00	8,25	-

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,60	3,75	-	5,95	6,20	7,00	7,10	7,15
ALPHA	5,60	3,90	-	6,10	6,30	6,75	6,75	-
EUROBANK	5,75	3,65	4,30	6,25	6,45	6,95	-	-
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	5,50	3,80	-	6,10	6,25	-	-	-
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	5,75	3,75	-	6,50	6,90	7,10	-	-
NOVA	5,90	3,65	3,95	-	-	-	-	-
ΚΥΠΡΟΥ	5,75	3,75	-	6,15	6,40	-	-	-
ΓΕΝΙΚΗ	5,75	3,65	-	7,50	-	8,00	8,25	-
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,60	3,60	-	5,80	5,90	6,50	6,75	6,75
ALPHA	5,60	3,90	-	6,10	6,30	6,75	6,75	-
EUROBANK	5,50	3,65	4,90	5,80	6,20	6,80	-	-
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	5,50	3,70	-	5,90	6,10	-	-	-
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	5,75	3,75	-	6,50	6,90	7,10	-	-
NOVA	5,90	3,65	3,95	-	-	-	-	-
ΚΥΠΡΟΥ	5,75	3,75	-	5,90	5,90	6,10	-	-
ΓΕΝΙΚΗ	5,65	3,35	-	5,70	5,85	6,40	-	-

Πηγές: Διευθύνσεις - Καταστήματα Τραπεζών, Τύπος, Διαδίκτυο.

Για να μπορέσουμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα από τον παραπάνω πίνακα, κρίνουμε σκόπιμη την παράθεση δύο ακόμη πινάκων. Ο πρώτος πίνακας που ακολουθεί (**Πίνακας 1.5.**) αφορά την εξέλιξη των υπολοίπων των στεγαστικών δανείων για τις πέντε μεγαλύτερες τράπεζες τις χώρες τα τελευταία δύο έτη (2001 και 2002). Παράλληλα στον εν λόγω πίνακα αναγράφεται και ο ποσοστιαίος ρυθμός ανάπτυξης των υπολοίπων των στεγαστικών δανείων που αφορούν και πάλι τις πέντε μεγαλύτερες τράπεζες της χώρας μεταξύ των ετών 2001 και 2002.

Πίνακας 1.5. (ποσά σε εκατ. ευρώ)

	ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ		ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ
	2001	2002	2001 - 2002
ΕΘΝΙΚΗ*	4.800	5.901	23%
ALPHA	1.361	2.825	108%
EUROBANK	1.729	2.300	33%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	1.469	2.020	38%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**	855	1.266	48%

Πηγή: Διευθύνσεις τραπεζών, Δημοσιευμένα στοιχεία στο γραπτό τύπο, Απολογισμοί τραπεζών 2002.

(*) Περιλαμβάνονται και τα υπόλοιπα της Κτηματικής Τράπεζας, προσαρμοσμένα και το 2001.

(**) Τα ποσά έχουν εκτιμηθεί βάση των υπολοίπων της τράπεζας Πειραιώς το εννιάμηνο του 2002.

Ο δεύτερος και ίσως σημαντικότερος πίνακας (**Πίνακας 1.6.**) αναφέρεται σε δύο πολύ καίριες μεταβλητές. Καταρχήν, παραθέτουμε τα μερίδια αγοράς των πέντε μεγάλων τραπεζών για τα έτη 2001 και 2002. Κατόπιν, παραθέτουμε και τα ποσοστά των υπολοίπων στεγαστικών δανείων επί του συνόλου των χορηγήσεων του κάθε πιστωτικού ιδρύματος.

Πίνακας 1.6.

	ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ		ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ	
	2001	2002	2001	2002
ΕΘΝΙΚΗ*	31%	28%	25%	29%
ALPHA	9%	14%	9%	16%
EUROBANK	11%	11%	16%	18%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	9%	10%	17%	20%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**	5%	6%	13%	14%
ΣΥΝΟΛΟ	65%	69%	-	-

Πηγή: Διευθύνσεις τραπεζών, Δημοσιευμένα στοιχεία στο γραπτό τύπο, Απολογισμοί τραπεζών 2002.

Πριν ξεκινήσουμε την ανάλυση των ανωτέρω πινάκων, κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε ένα αρκετά σημαντικό στοιχείο που εξάγεται από πληροφορίες που μας παρείχαν αρκετά τραπεζικά στελέχη. Σύμφωνα με αυτές τις πληροφορίες, το κυριότερο κριτήριο επιλογής στεγαστικού δανείου για ένα δανειολήπτη - όσον αφορά το **ΕΠΙΤΟΚΙΟ** - αποτελεί το “αρχικό” σταθερό επιτόκιο ενός ή δύο ετών και κατά δεύτερο λόγο το κυμαινόμενο επιτόκιο. Αυτό συνέβαινε τουλάχιστον μέχρι τις αρχές του τρέχοντος έτους. Τα ανωτέρω στοιχεία επαληθεύονται εάν αναλογιστούμε ότι μέχρι πρόσφατα μόλις ένα πολύ μικρό ποσοστό δανείων – ίσως ακόμη χαμηλότερο και του 10% - σύναπτε συμβάσεις στεγαστικών δανείων με σταθερά επιτόκια άνω των 2 ετών. Η εν λόγω συμπεριφορά είναι συνέπεια αφενός της προσδοκίας των πελατών για μείωση των επιτοκίων και αφετέρου των όχι και τόσο ελκυστικών μακροπρόθεσμων επιτοκίων που προσέφεραν μέχρι τις αρχές του έτους 2003 οι τράπεζες. Επομένως, τα πιθανά συγκριτικά πλεονεκτήματα που πιθανώς διέθεταν ορισμένες τράπεζες στα σταθερά μακροχρόνια επιτόκιά τους, στην ουσία δεν είχαν ιδιαίτερη – ίσως μάλιστα και μηδαμινή – σημασία.

Βλέπουμε ότι κατά τη διάρκεια του 2001 τα επιτόκια κάθε κατηγορίας μειώνονταν σταθερά (εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων), με τα επιτόκια ενός έτους να καταλήγουν για όλες τις τράπεζες σε επίπεδα κάτω του 4%, το οποίο θεωρείται στην αγορά ως “ψυχολογικό φράγμα”. Η Εθνική Τράπεζα μέχρι το καλοκαίρι του 2001 διέθετε το χαμηλότερο επιτόκιο εκκίνησης με 3,75%. Βεβαίως η πρωτιά της δεν διήρκεσε πολύ, με την Eurobank αρχικά και κατόπιν την Πειραιώς, να ρίχνουν ακόμη περισσότερο τον πήχη στο 3,65% και 3,60% αντίστοιχα. Αξίζει επίσης να σημειώσουμε ότι μια μικρότερη τράπεζα, η Nova Bank, ήταν η πρώτη η οποία υιοθέτησε αρχικό σταθερό επιτόκιο δύο ετών και μάλιστα ιδιαίτερα ευνοϊκό στα επίπεδα του 4,30%. Η μόνη τράπεζα που την ακολούθησε με μικρή μάλιστα χρονική υστέρηση ήταν η Eurobank, προσφέροντας ακριβώς το ίδιο επιτόκιο. Στα

κυμαινόμενα επιτόκια η Εμπορική Τράπεζα διέθετε το χαμηλότερο επιτόκιο 5,50% μέχρι τους τελευταίους μήνες του 2001, όπου σε εκείνη την περίοδο η Alpha Bank έκανε ένα πολύ σημαντικό βήμα περαιτέρω μείωσης διαμορφώνοντας το δικό της κυμαινόμενο επιτόκιο στο 5,25%. Το επιτόκιο αυτό υπήρξε και το χαμηλότερο (κυμαινόμενο) για σχεδόν ένα έτος, ενώ καμμία άλλη τράπεζα - από τους κύριους ανταγωνιστές της - δεν τόλμησε να μειώσει σε αυτά τα επίπεδα τα επιτόκιά της. Όσον αφορά τα σταθερά επιτόκια, κατά κύριο λόγο η Εθνική και έπειτα η Alpha, διέθεταν τα χαμηλότερα επιτόκια της κατηγορίας, χωρίς όμως ιδιαίτερη σημασία όπως αναφέραμε παραπάνω. Αξίζει επίσης να σημειώσουμε ότι οι “μικρές” τράπεζες δεν προσέφεραν στους δυνητικούς πελάτες τους επιτόκια όλων των κατηγοριών, παρά κάλυπταν μόνο συγκεκριμένες διάρκειες (φυσικά αυτές με τη μεγαλύτερη ζήτηση).

Έχουμε κάνει ήδη αναφορά στο προνομιακό κυμαινόμενο επιτόκιο 5,25% που προωθούσε η Alpha Bank από τον Οκτώβριο του 2001 έως και το Σεπτέμβριο του 2002. Το προϊόν όμως που προσέφερε η συγκεκριμένη τράπεζα, το οποίο και της εξασφάλισε πληθώρα νέων δανείων, που κυριολεκτικά εκτόξευσαν το ρυθμό αύξησης των πωλήσεών της για το συγκεκριμένο διάστημα στο 108%, έκανε την εμφάνισή του το Φεβρουάριο του 2002. Μπορεί το επιτόκιο στο οποίο βασίστηκε το εν λόγω προϊόν να παρέμεινε στο 5,25%, αλλά τα λοιπά χαρακτηριστικά του προϊόντος ήταν εκείνα που έκαναν την διαφορά. Συγκεκριμένα το προϊόν διέθετε:

- Αρχικό επιτόκιο 3,90% για ένα έτος,
- Δωρεάν ασφάλιση ζωής για όλη τη διάρκειά του δανείου,
- Δυνατότητα μεταβολής του μετέπειτα κυμαινόμενου επιτοκίου σε σταθερό επιτόκιο (κατόπιν επιθυμίας του πελάτη),
- Επιλογή του δανειολήπτη για παροχή πρόσθετου προσωπικού δανείου € 3.000 με τετραετή εξόφληση και ίδιο επιτόκιο με αυτό του στεγαστικού δανείου,
- Έξοδα δανείου όμοια με αυτά του ανταγωνισμού,
- Εκταμίευση του δανείου πριν την ολοκλήρωση της εγγραφής προσημειώσεως.

Πράγματι, θα χαρακτηρίζαμε το προϊόν ιδιαίτερα ελκυστικό. Άλλες τράπεζες προσέφεραν μέρος των παραπάνω χαρακτηριστικών, καμμία όμως δεν έδινε όλο το “πακέτο”. Καθ’ όλη τη διάρκεια προσφοράς του δεν υπήρχε τόσο ανταγωνιστικό προϊόν και έτσι λοιπόν δικαιολογείται και η μεγάλη του επιτυχία.

Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι ναι μεν το κόστος ενός δανείου είναι σημαντικό στοιχείο με καταλυτικό ρόλο στην τελική επιλογή του πελάτη, δεν αποτελεί όμως και το μόνο κριτήριο. Αξίζει σε αυτό το σημείο να παραθέσουμε τα σημαντικότερα στοιχεία πέραν του επιτοκίου, τα οποία διαδραματίζουν σημαντικότατο ρόλο στις επιλογές των δανειοληπτών σύμφωνα με στοιχεία που μας παραχωρήθηκαν από αρμόδια τμήματα τραπεζών:

- Ταχύτητα στην εξυπηρέτηση (άμεση έγκριση του δανείου).
- Εμπιστοσύνη στο πρόσωπο του πελάτη, εφόσον η εκταμίευση πραγματοποιείται άμεσα με την υπογραφή της συμβάσεως και πριν την υπογραφή της προσημείωσης.
- Ευελιξία επιλογής στα επιτόκια καθ' όλη τη διάρκεια του δανείου και εάν είναι εφικτό, χωρίς κόστος.
- Ευνοϊκή αντιμετώπιση των ήδη υφιστάμενων πελατών, στους οποίους θα δίδεται η δυνατότητα να επωφεληθούν των προνομίων που ισχύουν για νέους πελάτες.
- Θετική αντιμετώπιση πελατών που έχουν ήδη συνάψει δάνεια με άλλες τράπεζες.
- Διαφάνεια στους όρους και τις προϋποθέσεις χορηγήσεως των δανείων.

Αναφέραμε παραπάνω ότι κυμαινόμενο επιτόκιο 5,25% παρείχε από τις “μεγάλες” τράπεζες μόνο η Alpha. Η Nova ήταν η μόνη που ακολούθησε τη μεγάλη μείωση, ενώ παράλληλα παρείχε και προνομιακό αρχικό επιτόκιο 3,65%. Επισημαίνουμε ακόμη ότι οι λεγόμενες “μικρές” τράπεζες διέθεταν επιτόκια και προϊόντα ανταγωνιστικά των μεγάλων τραπεζών. Βλέπουμε όμως ότι τα μερίδια αγοράς τους δεν είναι εφάμιλλα των μεριδίων των μεγαλύτερων τραπεζών. Σίγουρα βασικό ρόλο διαδραματίζει το πολύ μεγαλύτερο Δίκτυο Πωλήσεων των μεγάλων τραπεζών (όπως αναλύθηκε στο Α' Μέρος), όμως καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει και ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την επιλογή των δανειοληπτών. Ο παράγοντας αυτός δεν είναι άλλος από την εμπιστοσύνη που πρέπει να έχει ο πελάτης προς την τράπεζα. Ουσιαστικά αναφερόμαστε στη ψυχολογία του δανειολήπτη και το δεσμό που ο ίδιος είναι αναγκασμένος - κυρίως λόγω της φύσης του δανείου - να αναπτύξει για αρκετά έτη με την τράπεζα που τελικά θα επιλέξει.

Συνεχίζοντας την ανάλυση της πορείας των επιτοκίων και τη σχέση τους με το συνολικό ύψος χορηγήσεων, αναφέρουμε ότι η Eurobank, διέθετε το 2002 μια σειρά από ελκυστικά προϊόντα, παρόλο που είχε το πιο υψηλό κυμαινόμενο επιτόκιο.

Αποτέλεσμα ήταν να διατηρήσει το μερίδιο αγοράς της στο 11%, αλλά από τη δεύτερη κατέληξε στην τρίτη θέση μεταξύ των μεγαλύτερων εμπορικών τραπεζών, αφού η Alpha Bank πήρε τη θέση της αυξάνοντας το δικό της μερίδιο από 9% σε 14%, κερδίζοντας ουσιαστικά το μερίδιο που απώλεσε η Εθνική. Η Εμπορική Τράπεζα και η Τράπεζα Πειραιώς, σημείωσαν μικρή αύξηση των μεριδίων τους κατά περίπου 1% η κάθε μια.

Επηρέασε η καλή πορεία της Alpha Bank (στην σημαντική για το τραπεζικό σύστημα αγορά των στεγαστικών δανείων) τη χρηματιστηριακή της αξία; Η απάντηση είναι όχι. Η απάντηση είναι αρνητική στο συγκεκριμένο ερώτημα για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, είναι σαφές πως υπάρχει υστέρηση χρόνου μεταξύ της ανακοίνωσης της διάθεσης του προϊόντος και των αποτελεσμάτων που αυτό τελικά θα επιφέρει στην τράπεζα, γιατί, όσο ελκυστικό και ανταγωνιστικό να είναι ένα προϊόν, κανείς δεν γνωρίζει εκ των προτέρων το μέγεθος των θετικών ή αρνητικών αποτελεσμάτων του. Δεύτερον, η πληροφορία για την ύπαρξη ενός πολύ καλού προϊόντος που ενδεχομένως θα προσδώσει συγκριτικό πλεονέκτημα σε έναν παίκτη της αγοράς, γίνεται γνωστή όχι μόνο καθυστερημένα, αλλά πιθανότατα να μην γνωστοποιηθεί και ποτέ. Αλήθεια πόσοι επενδυτές γνωρίζουν για τα προϊόντα που προσφέρουν οι εταιρίες στις οποίες επενδύουν; Για του λόγου το αληθές, παρατηρήσαμε τη συμπεριφορά της μετοχής της Alpha Bank σε τρεις σημαντικές περιόδους που σχετίζονται με τη διάθεση του ελκυστικού προϊόντος που αναφέραμε. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκαν τρία δίμηνα. Το πρώτο αφορά την περίοδο αμέσως πριν τη διάθεση του προϊόντος, το δεύτερο την περίοδο αμέσως μετά τη διάθεσή του και το τρίτο αφορά το δίμηνο που ακολούθησε τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων του έτους 2002, το οποίο περιείχε επίσημα στοιχεία για την μεγάλη αύξηση στα στεγαστικά δάνεια της τράπεζας (108%). Τα στοιχεία που εξήχθησαν παρατίθενται στον κάτωθι πίνακα.

Πίνακας 1.7.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ALPHA		Γ.Δ. Χ.Α.Α.		BETA Alpha Bank
	Μέση Ημερήσια Μεταβολή	Συνολική Μεταβολή	Μέση Ημερήσια Μεταβολή	Συνολική Μεταβολή	
Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2002 (Προ της Διάθεσης του Προϊόντος)	- 0,27%	- 11,37%	- 0,25%	- 11,20%	0,77
Μάρτιος – Απρίλιος 2002 (Μετά τη Διάθεση του Προϊόντος)	- 0,41%	- 17,92%	- 0,12%	- 6,24%	0,70
Φεβρουάριος – Μάρτιος 2003 (Μετά τα αποτελέσματα του 2002)	- 0,005%	- 0,36%	- 0,13%	- 5,56%	0,84

Πηγή: Στοιχεία τιμών μετοχών, από www.naftemporiki.gr

Διακρίνουμε τη μεγαλύτερη πτώση της τιμής της μετοχής από το Γ.Δ. του Χ.Α.Α. κατά τις δύο πρώτες παρατηρούμενες περιόδους, ενώ κατά την τρίτη περίοδο η συμπεριφορά της μετοχής ήταν σαφώς καλύτερη. Σε καμμία περίπτωση όμως δεν μπορούμε να συνδέσουμε την πορεία της μετοχής με τα αποτελέσματα της τράπεζας μόνο στον τομέα των στεγαστικών δανείων. Όπως εξηγήσαμε και στο Α' Μέρος, είναι σαφές ότι ποικίλοι παράγοντες επηρεάζουν την εξέλιξη της μετοχής των τραπεζών και παράλληλα τη χρηματιστηριακή τους αξία, ενώ η στεγαστική πίστη είναι μόνο ένας από αυτούς. Συνεπώς κατά τη γνώμη μας ο ανωτέρω πίνακας δεν μας δίνει το δικαίωμα να εξαγάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα. Αυτό όμως που πρέπει να συγκρατήσουμε από τη συγκεκριμένη ανάλυση, είναι πως οι πληροφορίες που διαχέονται στην αγορά για - τουλάχιστον - τα τραπεζικά προϊόντα αφενός διαχέονται με χρονική υστέρηση και αφετέρου είναι πολύ πιθανό να μην έχουν κανένα αποτέλεσμα στην κεφαλαιοποίηση της εταιρίας.

Είδαμε ότι τα τελευταία έτη, ο ανταγωνισμός στη αγορά των στεγαστικών δανείων ήταν ιδιαίτερα υψηλός. Σίγουρα όμως δεν συγκρίνεται με τον ανταγωνισμό που υφίσταται τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους. Γνωστή είναι η κίνηση της Alpha Bank, η οποία τον περασμένο Φεβρουάριο κινήθηκε αντίθετα από την αγορά, με μια σειρά από σημαντικές ενέργειες. Συγκεκριμένα, αύξησε το κυμαινόμενο επιτόκιο της κατά 40 μονάδες βάσης, διαμορφώνοντάς το σε 6%. Επίσης, κατήργησε τη δωρεάν ασφάλιση των δανείων, ενώ αύξησε το εισαγωγικό επιτόκιο του πρώτου έτους στα επίπεδα του 4,90%. Έχοντας το ανταγωνιστικότερο προϊόν της αγοράς για περίπου ένα έτος (1,1 στα 4 νέα δάνεια της αγοράς συνάπτονταν στην αγορά με αυτό το προϊόν για την εν λόγω περίοδο), τα στελέχη της τράπεζας πιθανόν θεώρησαν ότι έχουν κερδίσει την αγορά και επιπλέον πίστεψαν πως οι διοικήσεις των υπολοίπων τραπεζών θα ακολουθούσαν αργά ή γρήγορα με αντίστοιχες αυξήσεις. Μετά όμως από τη σκληρή επίθεση που αντιμετώπισε η Alpha Bank για τη νέα πολιτική της από πολιτικούς παράγοντες αλλά και τον τύπο της χώρας, λογικό ήταν η αντίδραση των κύριων ανταγωνιστών της να μην υπήρξε τόσο άμεση όσο αρχικά η ίδια υπολόγιζε. Ευνοϊκό γεγονός για τις υπόλοιπες τράπεζες ήταν και η μείωση του παρεμβατικού επιτοκίου της Ε.Κ.Τ. κατά 0,25% στις αρχές του Μαρτίου. Καμμία τράπεζα δεν φαινόταν ότι θα προχωρούσε το αμέσως προσεχές διάστημα σε αντίστοιχες μειώσεις, κερδίζοντας έτσι το περιθώριο του 0,25% από τη μείωση του κόστους χρήματος.

Όμως η Εθνική τράπεζα επέλεξε τελικά να μειώσει τα σταθερά της επιτόκια κατά 5 μονάδες βάσης, μείωση η οποία ήταν σαφώς ελάχιστη αλλά έδειξε ουσιαστικά την κατεύθυνση στην αγορά για περαιτέρω μείωση. Έτσι τα επιτόκια της Εθνικής για τη στεγαστική πίστη διαμορφώθηκαν ως ακολούθως:

ΜΑΡΤΙΟΣ 2003								
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη	20 έτη
ΕΘΝΙΚΗ	5,60%	3,60%	-	5,75%	5,85%	6,50%	6,70%	6,75%

Το επιπλέον σημαντικό στοιχείο είναι ότι προχώρησε στη δημιουργία νέων ελκυστικών προϊόντων, προσφέροντας στους δανειολήπτες νέες δυνατότητες επιλογών. Συγκεκριμένα, τα σπουδαιότερα από αυτά τα προϊόντα είναι:

- “Εθνοστέγη Προνόμιο”, με κυμαινόμενο επιτόκιο άμεσα συνδεδεμένο με το παρεμβατικό επιτόκιο της Ε.Κ.Τ. (σήμερα 2,50%) πλέον περιθωρίου 1,50% έως 3%.
- “Εθνοστέγη Σταθερής Δόσης - Κυμαινόμενης Διάρκειας”, με επιτόκιο κυμαινόμενο 6,15%, σταθερή δόση του δανείου για όλη τη διάρκειά του και διάρκεια δανείου κυμαινόμενη ανάλογα με τις μεταβολές των επιτοκίων.
- “Εθνοστέγη CAP Κυμαινόμενου Επιτοκίου”, με επιτόκιο κυμαινόμενο 6,10% στα 15 έτη ή 6,20% για 20 έτη, με εξασφάλιση για τον πελάτη ότι το επιτόκιο σε καμία περίπτωση δεν θα υπερβεί το 8% καθ’ όλη τη διάρκεια του δανείου.

Το πιο σημαντικό από τα ανωτέρω προϊόντα είναι το “Εθνοστέγη Προνόμιο”, όπου για πρώτη φορά από κάποιον **μεγάλο** παίκτη της αγοράς προσφερόταν στην αγορά επιτόκιο συνδεδεμένο με κάποιο βασικό οικονομικό δείκτη (σημειώνουμε ότι πρώτες τράπεζες με επιτόκιο βάσης το παρεμβατικό ήταν μικρότερες τράπεζες όπως η Aspis Bank και η Τράπεζα Κύπρου). Επιπλέον σημειώνουμε ότι όλα τα στεγαστικά προϊόντα της Εθνικής, προσφέρονται πλέον με πρόσθετα υποπροϊόντα, όπως ανοικτό (χωρίς καθορισμένη διάρκεια) προσωπικό δάνειο και χορήγηση πιστωτικής κάρτας, χωρίς όμως την παροχή ειδικών προνομίων.

Επιπροσθέτως, το μήνα Μάρτιο, μικρότερες τράπεζες όπως η Nova Bank, διέθεσαν στην αγορά νέα προϊόντα με ακόμη χαμηλότερα επιτόκια και ευνοϊκούς όρους. Συγκεκριμένα τα επιτόκια της Nova για τους **νέους** πελάτες έχουν πλέον ως εξής:

ΜΑΡΤΙΟΣ 2003							
NOVA	Χρηματοδότηση	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη
	0 – 50 χιλ. €	5,35%	3,65%	3,95%	4,95%	5,90%	6,45%
	50 – 99 χιλ. €	4,85%					
Από 100 χιλ. €	4,35%						

Για τους υφιστάμενους πελάτες, τα επιτόκια δεν σημείωσαν αντίστοιχη μείωση, γεγονός που δεν κρίνεται ιδιαίτερα θετικό:

ΜΑΡΤΙΟΣ 2003			
NOVA	Κυμαινόμενο	3 έτη	5 έτη
	5,60%	5,85%	6,55%

Επιπλέον, προσφέρει νέο προϊόν πληρωμής μόνο τόκων για τη σταθερή διάρκεια του δανείου και μέγιστη διάρκεια πληρωμής μόνο των τόκων τα 3 έτη. Το κυμαινόμενο επιτόκιο του εν λόγω προϊόντος ξεκινάει από 4,35%. Βασική επίσης ενέργεια της Nova Bank ήταν η δυνατότητα μεταφοράς δανείου από άλλη τράπεζα με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους (απαλλαγή εξόδων αιτήσεως, πληρωμή του 50% των εξόδων προσημείωσης από την τράπεζα).

Μπορεί η Nova Bank να μην αποτελεί βασικό παίκτη της αγοράς και τα επιτόκιά της να μην επηρεάζουν άμεσα τα μερίδια του τομέα, αλλά η τράπεζα που είναι μεταξύ των κύριων ανταγωνιστών και προέβη πρώτη σε κάτι παραπάνω από γενναίες εκπτώσεις των επιτοκίων ήταν η Eurobank. Οι μειώσεις ήταν σημαντικές και λόγω του μεγέθους της τράπεζας θεωρείται βέβαιο ότι θα καθορίσουν το μέλλον της πορείας των στεγαστικών δανείων.

Αναλυτικότερα τα νέα επιτόκια της Eurobank για **νέους** μόνο πελάτες:

ΜΑΡΤΙΟΣ 2003							
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη	15 έτη
Eurobank	Ε.Κ.Τ. + (από) 2,5%	3,65%	4,90%	5,20%	5,80%	6,50%	6,90%

Για τους υφιστάμενους πελάτες, διατηρούνται τα ίδια επιτόκια χωρίς καμμία μεταβολή.

Η Alpha Bank, τον Μάιο του τρέχοντος έτους, αναγκάστηκε τελικά να συμβιβαστεί με το γεγονός της περαιτέρω μείωσης των επιτοκίων από τις άλλες τράπεζες και προέβη με τη σειρά της σε ακόμη μια μείωση. Η κίνηση αυτή την καθιστά μεν ανακόλουθη με την πολιτική που εξέφρασαν τα στελέχη της μόλις πριν από λίγους μήνες, αλλά την εντάσσει και πάλι δυναμικά στο παιχνίδι της αγοράς. Συγκεκριμένα,

μείωσε το κυμαινόμενο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων σε 5,75% (από 6%), ενώ προχώρησε σε ακόμη μεγαλύτερη μείωση των σταθερών της επιτοκίων παρακινώντας τους δανειολήπτες στη σύναψη δανείων με σταθερό επιτόκιο, εμμένοντας ουσιαστικά στην άποψη που διατυπώθηκε από στελέχη της στις αρχές του χρόνου. Επιπροσθέτως προσέφερε και αυτή - μόνο για νέους πελάτες - προϊόν με επιτόκιο που βασίζεται στο παρεμβατικό επιτόκιο της Ε.Κ.Τ. πλέον περιθωρίου από 1,80%.

Σημειώνουμε ότι η Εμπορική Τράπεζα και η Τράπεζα Πειραιώς δεν προχώρησαν ακόμη σε αντίστοιχες μειώσεις, θεωρούμε όμως ότι είναι θέμα χρόνου να το πράξουν. Αντίθετα μικρότερες τράπεζες κατά την ίδια περίοδο ακολούθησαν ή σε ορισμένες περιπτώσεις προηγήθηκαν της Εθνικής, Eurobank και Alpha.

Αναλυτικά:

ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2003						
	Κυμαινόμενο	1 έτος	2 έτη	3 έτη	5 έτη	10 έτη
ΓΕΝΙΚΗ	5,65%	3,35%	-	5,70%	5,85%	6,40%
ΚΥΠΡΟΥ	5,75%	3,75%	-	5,90%	6,10%	-
HSBC	4,20%	-	-	5,80%	5,95%	-

Είναι σαφές πως δίδεται πλέον έμφαση στα σταθερά επιτόκια και στα κυμαινόμενα που μεταβάλλονται βάσει κάποιον σταθερών δεικτών. Σημειώνουμε ότι η μεταβολή των κυμαινόμενων επιτοκίων με αυτόν τον τρόπο, ζητήθηκε με διαταγή του διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος από το τέλος του 2002, με στόχο τη μέγιστη δυνατή διαφάνεια. Όμως μετά την αντίδραση της Ε.Ε.Τ. δόθηκε αρχικά παράταση έως της 31.03.2003 και έπειτα μέχρι της 30.06.2003.

Μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι οι τράπεζες πλέον προσφέρουν στεγαστικά δάνεια με σχεδόν κάθε ευελιξία σχετικά με διάρκεια, τρόπο αποπληρωμής (ακόμη και με περίοδο χάριτος), ευνοϊκή τιμολόγηση σε πρόσθετα προϊόντα, ποικιλία επιτοκίων κ.λπ. Σημειώνουμε όμως ότι οι δανειολήπτες θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί για δύο κυρίως λόγους. Καταρχήν, όλα τα νέα ελκυστικότερα επιτόκια που προσφέρουν πλέον οι τράπεζες προσαυξάνονται με επιβαρύνσεις στο επιτόκιο. Σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσουν - και στην ουσία - να τιμολογήσουν τον πιστωτικό κίνδυνο που πηγάζει από τα στεγαστικά δάνεια, επιβάλλουν πρόσθετες αυξήσεις τις οποίες μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις δεν κοινοποιούν επισήμως. Η

λογική που υιοθετείται, είναι ότι η αύξηση του επιτοκίου πρέπει να είναι ανάλογη με τη συμμετοχή του δανειολήπτη στην αξία του ακινήτου, χρησιμοποιώντας ως βάση υπολογισμών είτε την αντικειμενική είτε την εμπορική αξία του (με τη βοήθεια εκτιμήσεων από εξειδικευμένες και συνήθως θυγατρικές των τραπεζών εταιρίες). Κατά δεύτερο λόγο τα έξοδα που χρεώνει η κάθε τράπεζα είναι διαφορετικά αλλά σε κάθε περίπτωση επιβαρύνουν το συνολικό κόστος του δανείου και μάλιστα σημαντικά.

Προσπαθώντας να αναλύσουμε τη διαμόρφωση του ανταγωνισμού και σε αυτό το επίπεδο, παραθέτουμε στον **Πίνακα 1.8.** τα έξοδα που επιβαρύνουν το κόστος των στεγαστικών δανείων των πέντε μεγαλύτερων τραπεζών.

Πίνακας 1.8.

Κατηγορία Εξόδων	ΕΘΝΙΚΗ	ALPHA	EUROBANK	ΕΜΠΟΡΙΚΗ	ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Αξιολόγηση Αιτήσεως	€35,22	-	€88 (τα μισά επιστρέφονται κατά την εκταμίευση)	€60	-
Διαχειριστικά Έξοδα	1% για δάνεια ύψους έως €58.695 0,5% για δάνεια ύψους άνω των €58.695	1% για όλα τα δάνεια	1% για όλα τα δάνεια πλην των δανείων μέσω της Open 24 με έξοδα 0,5%	1% για δάνεια ύψους έως €88 χιλ. 0,5% για δάνεια ύψους άνω των €88 χιλ.	1% για όλα τα δάνεια
Νομικά Έξοδα	€261,19	€200	€88,04	€264,12	€346,29
Έξοδα Μηχανικού	€44,02 (για κάθε επιπλέον πιστοποίηση)	0,3% (επί του δανείου)	€380	€44 (για κάθε επιπλέον πιστοποίηση)	€346,29 και €69,26 (για κάθε επιπλέον πιστοποίηση)
Έξοδα Υποθ/κίου	Βαρύνουν τον δανειολήπτη	Βαρύνουν τον δανειολήπτη	Βαρύνουν τον δανειολήπτη	Βαρύνουν τον δανειολήπτη	Βαρύνουν τον δανειολήπτη
Έξοδα Κτηματολογίου	-	-	-	-	€73,37
Έξοδα επιλογής Σταθερού Επιτοκίου	-	-	€146,74	-	-
Έξοδα Διαχείρισης Λογαριασμού	-	-	-	€29,35 ετησίως	-
Ασφάλεια Δανείου	Υποχρεωτική	Υποχρεωτική	Υποχρεωτική	Υποχρεωτική	Υποχρεωτική

Πηγή: Alpha Bank, Διεύθυνση Marketing

Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται και από την πλευρά των τραπεζών, οι οποίες είναι πιθανόν να γνωρίσουν μεγάλα επίπεδα ζημιών από επισφαλή δάνεια. Πολλοί αναλυτές θεωρούν πως η αγορά των ακινήτων δεν είναι παρά μια “φούσκα” όχι πολύ διαφορετική από το χρηματιστήριο. Σε περίπτωση εκτεταμένης μείωσης των

τιμών των ακινήτων, είναι βέβαιο ότι οι τράπεζες θα βρεθούν με μεγάλο όγκο επισφαλών απαιτήσεων, χωρίς μάλιστα να έχουν τη δυνατότητα είσπραξης των συγκεκριμένων απαιτήσεων από τις προσημειώσεις των ακινήτων λόγω μείωσης της αξίας τους (κάτι που συνέβη για παράδειγμα στην Ιαπωνία).

Σημαντικό ερώτημα που ανακύπτει, αφορά το μέλλον της πορείας των στεγαστικών δανείων στη χώρα μας. Ποικίλοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συγκεκριμένη πορεία. Όμως τρεις είναι αυτοί τους οποίους θεωρούμε ότι θα διαδραματίσουν τον κυριότερο ρόλο. Κατά πρώτο λόγω η ζήτηση στην αγορά ακινήτων. Εκτιμούμε πως τουλάχιστον για τα επόμενα δύο έτη, η ζήτηση θα μειωθεί, σαν λογική συνέπεια του κορεσμού της αγοράς αλλά και της αύξησης της προσφοράς των ακινήτων. Το γεγονός αυτό είναι απόρροια και της στροφής των κατασκευαστικών εταιριών στην αγορά των κατοικιών, οι οποίες κατά την παρούσα στιγμή ρίχνουν το βάρος των δραστηριοτήτων τους στα Ολυμπιακά Έργα.

Επιπλέον η πορεία του παρεμβατικού επιτοκίου της Ε.Κ.Τ. είναι ο δεύτερος σημαντικός παράγοντας που υποβοηθάει την χορήγηση των στεγαστικών δανείων. Στην περίπτωση όμως που η ευρωπαϊκή οικονομία ανακάμψει, το επιτόκιο θα αυξηθεί και θα επηρεάσει το κόστος χρήματος των τραπεζών της ευρωζώνης που αποτελεί βασικό συστατικό του κόστους του τραπεζικού δανεισμού. Στο σημείο αυτό θεωρούμε σκόπιμη την παράθεση του **Πίνακα 1.9.** με τα μέσα επιτόκια στεγαστικών δανείων σε χώρες της ευρωζώνης. Παρατηρούμε ότι, το επιτόκιο στεγαστικών δανείων στη χώρα μας είναι περίπου στη μέση μεταξύ των επιτοκίων των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών, γεγονός που αποδεικνύει τα ικανοποιητικά επίπεδα ανταγωνισμού, αν αναλογιστεί κανείς και το υψηλότερο λειτουργικό κόστος που έχουν οι ελληνικές τράπεζες από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές.

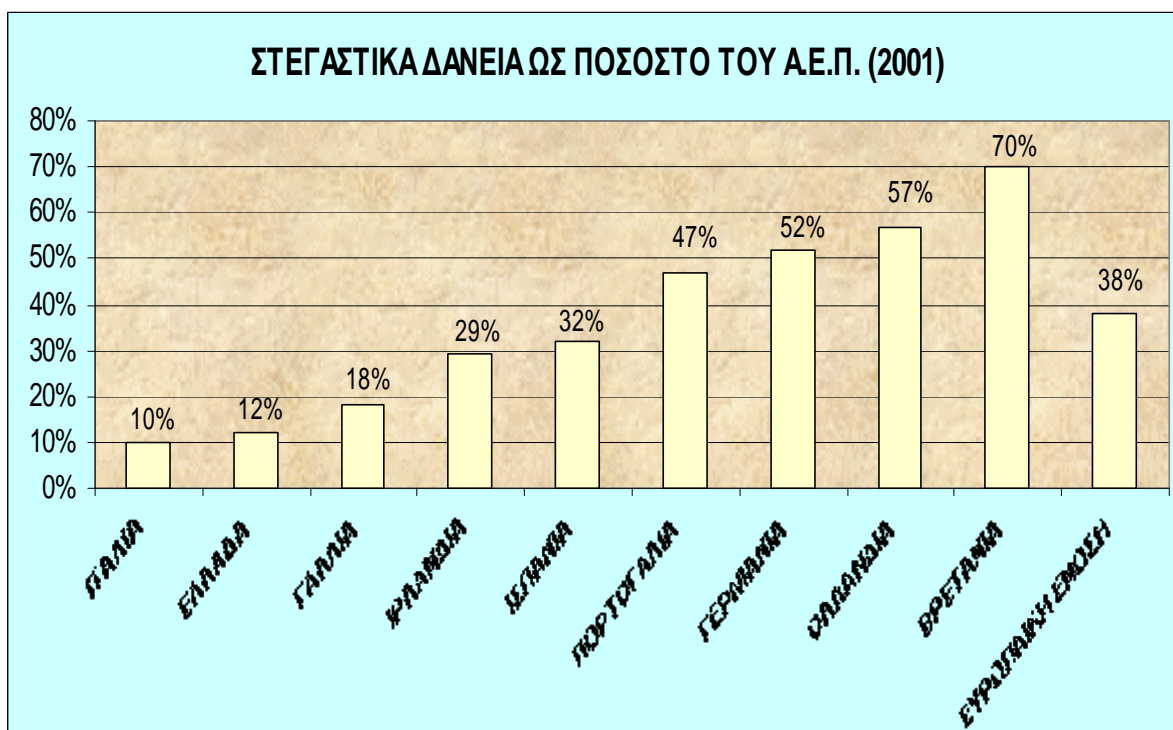
Πίνακας 1.9.

ΜΕΣΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002)	
ΚΡΑΤΗ	ΕΠΙΤΟΚΙΑ
ΕΛΛΑΔΑ	4,91%
ΙΤΑΛΙΑ	5,37%
ΙΣΠΑΝΙΑ	4,37%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	4,66%
ΓΑΛΛΙΑ	5,95%
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	5,28%
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	4,23%
ΒΕΛΓΙΟ	5,41%
ΑΥΣΤΡΙΑ	5,28%
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	4,00%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4,96%

Πηγή: "Ημερησία", 09.03.2003

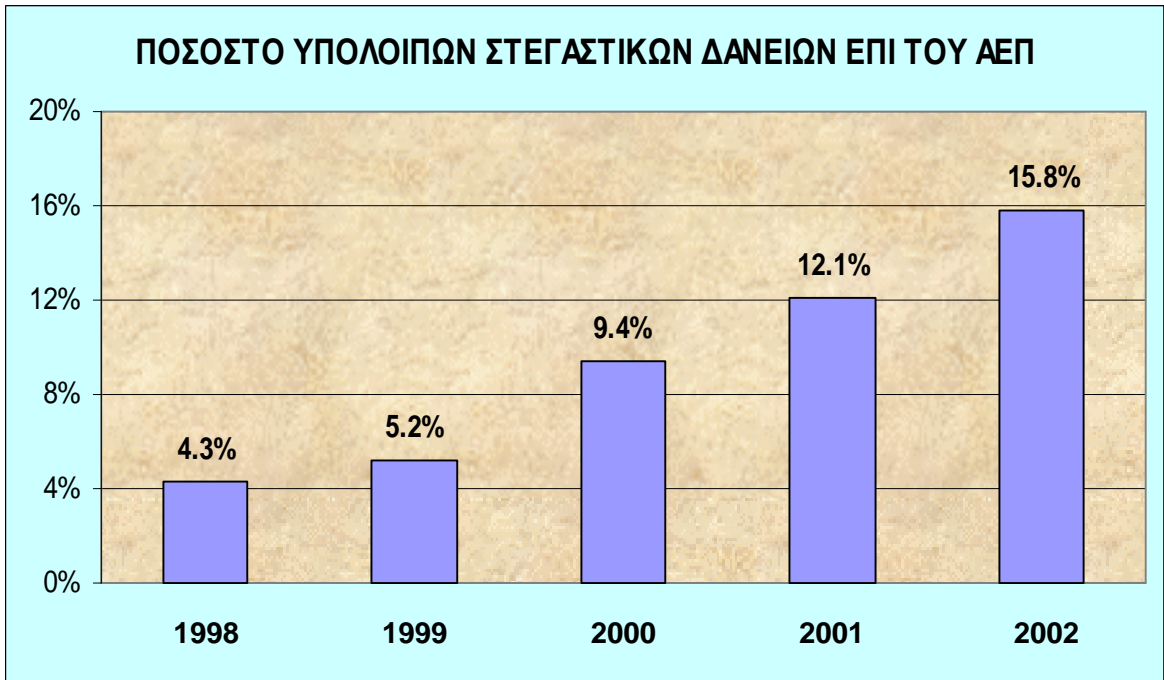
Ο τρίτος παράγοντας αφορά το βαθμό χρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών, ο οποίος αυξάνεται συνεχώς αλλά παραμένει χαμηλός σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές αγορές. Παρατηρώντας τα παρακάτω διαγράμματα (**Διάγραμμα 1.1.** στα οποία παρατίθενται τα επίπεδα δανεισμού για αγορά ακινήτων επί του Α.Ε.Π. των χωρών της ευρωζώνης το έτος 2001 και **Διάγραμμα 1.2.** με τα ποσοστά των υπολοίπων των στεγαστικών δανείων στην Ελλάδα επί του Α.Ε.Π. για τα έτη 1998 έως και 2001), δεν φαίνεται να ισχύει κάτι τέτοιο, πρέπει όμως να λάβουμε υπόψη μας και επιπρόσθετους παράγοντες. Τέτοιοι παράγοντες είναι η ιδιαιτερότητα του έλληνα δανειολήπτη και το γεγονός ότι σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα (“Μέτοχος”, 11.04.2003) το ποσοστό ιδιοκατοίκησης στη χώρα μας ήταν και είναι το υψηλότερο στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, το 1999 ήταν 79% και σήμερα διαμορφώνεται στο 83%.

Διάγραμμα 1.1.

Πηγή: “Το Βήμα”, 08.03.2003

Διάγραμμα 1.2.

Πηγή: "Ημερησία", Ιανουάριος 2003

B. Καταναλωτική Πίστη

Και στον τομέα της καταναλωτικής πίστης η εγχώρια αγορά παρουσιάζει κατά το τελευταίο διάστημα σημαντική άνοδο. Κύρια αιτία είναι και σε αυτή την περίπτωση η ραγδαία πτώση των επιτοκίων (την εξέλιξη των επιτοκίων παραθέσαμε και στο πρώτο Κεφάλαιο του Β'Μέρους στον Πίνακα 1.1.) ως αποτέλεσμα της ένταξης της χώρας στη ΖτΕ και της νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Λογικό επακόλουθο ήταν η σημαντική ανάπτυξη του τομέα της καταναλωτικής πίστης, με το κόστος χρήματος για τους καταναλωτές να διαμορφώνεται πλέον σε ικανοποιητικά επίπεδα.

Η πορεία αυτής της κατηγορίας των πιστώσεων (στην ουσία καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες) είναι άμεσα συνδεδεμένη και με τη στεγαστική πίστη. Τα

στεγαστικά δάνεια οδηγούν άμεσα ή έμμεσα σε αύξηση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών, οι οποίες συχνά καλύπτονται με δανεισμό. Γενικότερα, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η δημιουργία νέων και σύνθετων αγαθών (προϊόντων και υπηρεσιών), ωθούν τα νοικοκυριά σε κατανάλωση. Οι τάσεις αυτές γίνονται ολοένα και πιο έντονες, λειτουργώντας αποφασιστικά ως μοχλός στην αυξητική πορεία του συγκεκριμένου τομέα.

Στην τραπεζική αγορά η καταναλωτική πίστη αναλύεται και παρακολουθείται σε δύο κατηγορίες, τα καταναλωτικά δάνεια και τις πιστωτικές κάρτες. Με γνώμονα την εν λόγω κατηγοριοποίηση, σκόπιμο κρίνουμε το διαχωρισμό της καταναλωτικής πίστης μεταξύ των δύο αυτών μεγάλων ομάδων - όπου αυτό είναι εφικτό - στην περαιτέρω ανάλυσή μας.

Τα καταναλωτικά δάνεια σε αντίθεση με τις πιστωτικές κάρτες, έκαναν την εμφάνισή τους εδώ και λίγα έτη στη χώρα μας. Συγκεκριμένα, πριν από λίγες δεκαετίες, οι τράπεζες προσέφεραν πιστώσεις προς φυσικά πρόσωπα σε περιορισμένη όμως κλίμακα, σε πρωτόγονο για τις μέρες μας πλαίσιο και με πολύ περιορισμένη ευελιξία. Ήταν το αρχικό στάδιο εξέλιξης των εν λόγω πιστώσεων, στο οποίο μάλιστα δεν υπήρχε η αντίστοιχη - στην ουσία μηδαμινή - ανταπόκριση από το κοινό. Βεβαίως αυτό ήταν πολύ λογικό εάν αναλογιστεί κανείς το κόστος ενός τέτοιου δανεισμού, το οποίο ήταν εκείνη την εποχή υψηλότατο και συνεπώς δυσβάσταχτο για τους καταναλωτές. Η ελάχιστη ανταπόκριση του πληθυσμού, παράλληλα και με το αρχέγονο νομικό και διοικητικό πλαίσιο, αποτελούσαν και τους σημαντικότερους λόγους που έκανε τα πιστωτικά ιδρύματα ιδιαίτερα επιφυλακτικά απέναντι στη συγκεκριμένη μορφή δανεισμού, ενώ και ο ανταγωνισμός μεταξύ τους - κατά την αναφερόμενη περίοδο - ήταν ανύπαρκτος.

Μόνο όταν μειώθηκε αρκετά το κόστος χρήματος και διαμορφώθηκε ένα ορθότερο πλαίσιο κανόνων - ενώ ενδιάμεσα απελευθερώθηκαν και τα επιτόκια - οι τράπεζες άρχισαν να δείχνουν ενδιαφέρον στην προώθηση καταναλωτικών δανείων και γενικότερα στην παροχή πιστώσεων σε φυσικά πρόσωπα. Ειδικότερα, την τελευταία επταετία ξεκίνησε η ταχύτατη ομολογουμένως αύξηση των υπολοίπων της καταναλωτικής πίστης. Στο σημείο αυτό παραθέτουμε αρχικά τον **Πίνακα 1.10**, με τις συνολικές υποχρεώσεις των ελληνικών νοικοκυριών μέσω της καταναλωτικής πίστης κατά τα τελευταία έτη.

Πίνακας 1.10.

ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ		
ΕΤΟΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΑ *	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ
1995	1,24	-
1996	1,61	29,8%
1997	2,15	33,5%
1998	2,94	36,7%
1999	3,86	31,3%
2000	5,51	42,7%
2001	7,85	42,5%
2002	9,76	24,3%

* Ποσά σε δις ευρώ
Πηγή: "Μέτοχος", Απρίλιος 2003

Διακρίνουμε στον ανωτέρω πίνακα την πιστωτική επέκταση του συνόλου της καταναλωτικής πίστης. Τα ποσοστά αύξησης είναι σαφέστατα εντυπωσιακά και είναι αποτέλεσμα της στροφής των τραπεζών στο δανεισμό προς τους ιδιώτες, δημιουργώντας με την πάροδο των τελευταίων ετών έναν ολοένα πιο έντονο ανταγωνισμό που σήμερα (όπως θα αναλύσουμε παρακάτω) έχει γίνει πραγματικά εξοντωτικός. Το έτος 2000, η αύξηση ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή αγγίζοντας το 43%, ενώ ο ίδιος ρυθμός παρέμεινε και για το επόμενο έτος. Αντίθετα το 2002 ο ρυθμός αύξησης της τάξεως του 24% ήταν αισθητά μειωμένος, όμως κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι δεν υπήρξε σημαντικός.

Παραθέτουμε ακόμη ένα πίνακα (**Πίνακας 1.11.**) με την πιστωτική επέκταση της καταναλωτικής πίστης για την τελευταία περίοδο, όπως αυτή διακρίνεται στους επιμέρους τομείς της, δηλαδή σε καταναλωτικά δάνεια με δικαιολογητικά (για την αγορά αυτοκινήτων ή άλλων καταναλωτικών αγαθών), σε προσωπικά δάνεια (άνευ δικαιολογητικών) και σε πιστωτικές κάρτες, προκειμένου να αντιληφθούμε τη συνεισφορά του κάθε τομέα στη συνολική πορεία της καταναλωτικής πίστης.

Ενώ το έτος 2000 ο ρυθμός αύξησης των δανείων με δικαιολογητικά ξεπέρασε το 46%, το 2001 ο ρυθμός έπεσε περίπου στο 35%, ενώ το 2002 όχι μόνο κατρακύλησε περαιτέρω, αλλά τα υπόλοιπα μειώθηκαν μάλιστα κατά 10%. Αντίθετα τα προσωπικά δάνεια παρουσιάζουν ένα συνεχή ρυθμό αύξησης, 32%, 23% και 40% για έτη 2000, 2001 και 2002 αντίστοιχα. Όσον αφορά τα καταναλωτικά δάνεια στο

Πίνακας 1.11. (υπόλοιπα σε εκατ. €)

	ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ			
	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΡΤΕΣ	ΔΑΝΕΙΑ ΜΕ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
1999 Δεκέμβριος	1.529	989	1.344	3.862
2000 Δεκέμβριος	2.290	1.448	1.773	5.511
2001 Ιανουάριος	2.329	1.465	1.808	5.601
Φεβρουάριος	2.396	1.454	1.866	5.716
Μάρτιος	2.548	1.496	1.929	5.974
Απρίλιος	2.655	1.529	1.925	6.109
Μάιος	2.765	1.598	1.960	6.322
Ιούνιος	2.891	1.662	2.025	6.577
Ιούλιος	2.974	1.717	2.037	6.728
Αύγουστος	3.097	1.729	2.061	6.887
Σεπτέμβριος	3.197	1.812	2.108	7.117
Οκτώβριος	3.389	1.855	2.135	7.380
Νοέμβριος	3.510	1.875	2.151	7.535
Δεκέμβριος	3.726	1.957	2.170	7.852
2002 Ιανουάριος	3.664	1.970	2.150	7.784
Φεβρουάριος	3.789	2.008	2.147	7.945
Μάρτιος	3.917	2.049	2.164	8.130
Απρίλιος	4.029	2.060	2.212	8.301
Μάιος	4.169	2.112	2.228	8.508
Ιούνιος	4.202	2.137	2.340	8.678
Ιούλιος	4.300	2.185	2.383	8.868
Αύγουστος	4.394	2.207	2.397	8.998
Σεπτέμβριος	4.548	1.874	2.807	9.228
Οκτώβριος	4.672	1.862	2.886	9.421
Νοέμβριος	4.760	1.849	3.004	9.613
Δεκέμβριος	4.957	1.768	3.030	9.755
2003 Ιανουάριος	5.055	1.768	3.062	9.885
Φεβρουάριος	5.165	1.778	3.080	10.023
Μάρτιος	5.273	1.860	3.114	10.247

Πηγή: Στατιστικά Δελτία ΤτΕ

(*Περιλαμβάνονται: ΕΤΒΑ, ΕΤΕΒΑ, Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και η Τράπεζα της Ελλάδος

σύνολό τους, αυτά παρουσιάζουν αύξηση αλλά με συνεχώς μειούμενους ρυθμούς που από το 40% το έτος 2000, μειώθηκε δραστικά στο 16% το 2002. Αυτή βεβαίως η τάση δικαιολογείται, εν μέρει, από τη μεγάλη αύξηση των τελευταίων ετών. Όσο αυξάνονται τα υπόλοιπα, τόσο μεγαλύτερη αύξηση υπολοίπων απαιτείται κάθε έτος για να επιτευχθούν οι ίδιοι ρυθμοί αυξήσεων.

Προκειμένου να υποστηρίξουμε τον ανωτέρω ισχυρισμό μας, αναφέρουμε ότι η αύξηση των υπολοίπων του συνόλου των καταναλωτικών δανείων κατά 888 εκ. € το 2000 σήμαινε αύξηση της τάξης του 38%, ενώ η αύξηση των υπολοίπων του συνόλου των καταναλωτικών δανείων κατά 906 εκ. € το 2001 σήμαινε αύξηση της

τάξης του 28%, δηλαδή στην ουσία 10% μικρότερο ρυθμό αύξησης. Αναφέρουμε το συγκεκριμένο παράδειγμα, για να δείξουμε ότι μπορεί μεν ο ρυθμός αύξησης να μειώνεται, αλλά τα υπόλοιπα των νέων δανείων που εκταμιεύονται κάθε έτος, παραμένουν σημαντικά τόσο για τα μερίδια αγοράς όσο και για την κερδοφορία των τραπεζών, ώστε αυτές να συνεχίζουν να ανταγωνίζονται μεταξύ τους με αμείωτους ρυθμούς και μάλιστα εντείνοντας το ενδιαφέρον τους στη συγκεκριμένη κατηγορία πιστώσεων.

Όσον αφορά την εξέλιξη των πιστωτικών καρτών, ο ρυθμός αύξησής τους υπήρξε ο πιο εντυπωσιακός. Συγκεκριμένα, το έτος 2000 ανήλθε σε 50%, το 2001 σε 63%, ενώ το 2002 σε 33%. Μπορεί βεβαίως κατά το τελευταίο έτος να μειώθηκε αρκετά, αλλά παρέμεινε σε σαφώς υψηλότερα επίπεδα από το ρυθμό αύξησης των καταναλωτικών και των προσωπικών δανείων.

Για να αντιληφθούμε πληρέστερα τη σημασία της συγκεκριμένης κατηγορίας, θα πρέπει να τονίσουμε το ρόλο που αυτή διαδραματίζει στην κερδοφορία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενα σημεία στην παρούσα μελέτη, η τρέχουσα περίοδος σηματοδοτείται από τα μειωμένα αποτελέσματα των τραπεζών. Η καταναλωτική πίστη αποτελεί μια από τις ελάχιστες εξαιρέσεις, μέσω των οποίων οι τράπεζες βελτιώνουν την κερδοφορία τους και ανακτούν χαμένο έδαφος από άλλες λιγότερο κερδοφόρες δραστηριότητες. Είναι γνωστό ότι μέσω των εσόδων από τόκους, τα πιστωτικά ιδρύματα προσπαθούν να καλύψουν το όποιο επίπεδο κόστους τους (κόστος χρήματος, λειτουργικό κόστος και επισφάλειες) και παράλληλα να αποκομίσουν κέρδη τα οποία να είναι αποδεκτά από τους μετόχους. Η καταναλωτική πίστη, λόγω των υψηλών επιτοκίων με τα οποία διατίθενται τα προϊόντα της, είναι από τις λίγες τραπεζικές δραστηριότητες που κατορθώνουν να πετυχαίνουν (προς το παρόν) ικανοποιητικά κέρδη, σε αντίθεση για παράδειγμα με τα δάνεια προς τις μεγάλες επιχειρήσεις όπου τα μικτά έσοδα από τόκους υπερβαίνουν μόλις κατά λίγες μονάδες βάσης το κόστος χρήματος. Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω του μακροχρόνιου ανταγωνισμού των τραπεζών στο χώρο των επιχειρήσεων, ενώ αντίθετα στην καταναλωτική πίστη, μπορεί μεν ο ανταγωνισμός να είναι εντονότατος αλλά ακόμη δεν έχει έρθει η περίοδος κατά την οποία οι τράπεζες θα λειτουργούν κοντά στα επίπεδα του νεκρού σημείου σε αυτήν την κατηγορία.

Αρχικά λίγες τράπεζες, ακολουθώντας τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ξεκίνησαν την ευρεία προώθηση των εν λόγω πιστώσεων. Πολύ σύντομα όμως, γύρω στο 1999, σχεδόν όλοι οι μεγάλοι χρηματοοικονομικοί όμιλοι της χώρας, διέθεταν μια ικανοποιητική γκάμα προϊόντων. Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών των προϊόντων περιορίζονταν εκείνη την περίοδο στα προσφερόμενα από τις τράπεζες επιτόκια, που αποτελούσαν και το μόνο πεδίο ανταγωνισμού. Όμως στη συνέχεια, τα προϊόντα που προσέφεραν οι τράπεζες άρχισαν να γίνονται αρκετά πολύπλοκα, οδηγώντας σε ακόμη μεγαλύτερα επίπεδα ανταγωνισμού στα ποικίλα πλέον χαρακτηριστικά των δανείων:

- Σταθερά αλλά και Κυμαινόμενα επιτόκια,
- Διάρκεια δανείου (από 6 έως και 72 μήνες),
- Έξοδα, αρχικά ή σταδιακά καταβαλλόμενα,
- Ανοικτά δάνεια, χωρίς αρχικά καθοριζόμενη διάρκεια (ανακυκλούμενα) και επομένως εξυπηρετούμενα με μη τοκοχρεολυτικές δόσεις,
- Δυνατότητα περιόδου χάριτος για ορισμένο αρχικό χρονικό διάστημα,
- Χαμηλά επιτόκια εκκίνησης των δανείων,
- Διάφορες προσφορές (π.χ. πιστωτικές κάρτες με χαμηλά επιτόκια).

Στον Πίνακα 1.12. παραθέτουμε, ενδεικτικά τα επιτόκια των καταναλωτικών και προσωπικών δανείων για τις κυριότερες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Στον εν λόγω πίνακα παρατηρούμε, καταρχήν, ότι ορισμένες τράπεζες δεν προσφέρουν όλων των ειδών τα προϊόντα, όπως η Alpha Bank. Επίσης είναι εμφανές πως η Εθνική προσφέρει τα χαμηλότερα επιτόκια της αγοράς, τα οποία μάλιστα είναι αισθητά χαμηλότερα σε σχέση με τα επιτόκια της Eurobank που είναι ομολογουμένως και τα υψηλότερα. Σε κάποιες κατηγορίες δανείων η διαφορά ξεπερνάει τις 3,5 ποσοστιαίες μονάδες. Αυτή η διαφορά κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, εάν αναλογιστούμε τις πολύ μικρότερες διαφορές επιτοκίων που ισχύουν στα υπόλοιπα χρηματοδοτικά προϊόντα. Το παράδοξο όμως είναι ότι ενώ όπως αναφέραμε η Eurobank διαθέτει τα υψηλότερα επιτόκια στην αγορά, εντούτοις έχει κατορθώσει να κατέχει και τα υψηλότερα υπόλοιπα στο σύνολο της καταναλωτικής πίστης, ενώ γενικότερα εξάγουμε το συμπέρασμα ότι η τιμολόγηση των δανείων δεν είναι ο μόνος καθοριστικός παράγοντας για την εξέλιξη των υπολοίπων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Πίνακας 1.12.

ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ (ΙΟΥΝΙΟΣ 2002)							
	Ανοικτό Προσωπικό Δάνειο	Προσωπικό Δάνειο		Καταναλωτικό Δάνειο		Δάνειο Αυτοκινήτου	
	Κυμαινόμενο	Σταθ.	Κυμαιν.	Σταθ.	Κυμαιν.	Σταθ.	Κυμαιν.
Εθνική	11,25%	9,75%	10,20%	9,40%	9,50%	9,20%	9,90%
Alpha	11,75%	10,50%	-	9,50%	-	-	-
Eurobank	13,60%	11,60%	11,60%	12,00%	13,00%	11,60%	11,60%
Εμπορική	11,00%	10,00%	10,50%	-	9,50%	9,00%	9,25%
Πειραιώς	11,50%	10,25%	11,50%	9,25%	11,50%	12,75%	-
Nova	-	10,50%	10,75%	10,00%	9,00%	-	-
ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ (ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2003)							
	Ανοικτό Προσωπικό Δάνειο	Προσωπικό Δάνειο		Καταναλωτικό Δάνειο		Δάνειο Αυτοκινήτου	
	Κυμαινόμενο	Σταθ.	Κυμαιν.	Σταθ.	Κυμαιν.	Σταθ.	Κυμαιν.
Εθνική	11,25%	9,50%	9,95%	9,25%	9,50%	8,90%	9,50%
Alpha	11,75%	10,50%	-	9,50%	-	-	-
Eurobank	13,10%	11,50%	11,50%	12,00%	13,00%	12,00%	13,00%
Εμπορική	11,00%	10,00%	10,50%	-	9,50%	9,00%	9,25%
Πειραιώς	11,50%	10,00%	-	9,25%	-	9,50%	-
Nova	-	10,50%	10,75%	10,00%	9,00%	-	-
ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ (ΙΟΥΝΙΟΣ 2003)							
	Ανοικτό Προσωπικό Δάνειο	Προσωπικό Δάνειο		Καταναλωτικό Δάνειο		Δάνειο Αυτοκινήτου	
	Κυμαινόμενο	Σταθ.	Κυμαιν.	Σταθ.	Κυμαιν.	Σταθ.	Κυμαιν.
Εθνική	11,25	9,50	9,95	9,25	9,50	8,80	9,25
Alpha	12,50	12,25	-	10,70	-	-	-
Eurobank	13,10	11,50	12,50	9,50	10,50	-	10,50
Εμπορική	11,00	10,00	10,50	-	9,50	9,00	9,25
Πειραιώς	11,50	9,75	11,50	9,75	11,50	9,40	-
Nova	-	10,50	10,75	9,50	9,00	-	-

Πηγή: Δελτία τύπου Εμπορικών Τραπεζών – Ημερήσιος τύπος

Όσον αφορά τα επιτόκια των πιστωτικών καρτών, υφίσταται ένας τεράστιος αριθμός διαφορετικών προϊόντων με μεγάλη διαφοροποίηση στον τομέα της τιμολόγησης. Πιο αναλυτικά, υπάρχουν οι γνωστοί σε όλους μας μεγάλοι πολυεθνικοί οργανισμοί (VISA, AMERICAN EXPRESS, MASTERCARD κ.ά.), οι οποίοι πωλούν τα δικαιώματα χρήσης του λεγόμενου “Brand Name” που διαθέτουν σε χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς σε όλον τον κόσμο, εισπράττοντας βεβαίως την αντίστοιχη προμήθεια. Οι συγκεκριμένοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί,

χρησιμοποιώντας με τη σειρά τους τα “brand names”, δημιουργούν ποικιλία προϊόντων προσδοκώντας βεβαίως το κέρδος.

Όπως ακριβώς στα προϊόντα καταναλωτικών δανείων, έτσι και στα προϊόντα καρτών υπάρχει μεγάλος αριθμός διαφορετικών χαρακτηριστικών μέσω των οποίων εντείνεται ο τραπεζικός ανταγωνισμός. Τα εκάστοτε διαμορφούμενα επιτόκια ποικίλουν, ενώ ακόμη και ο τρόπος υπολογισμού τους δεν διαφέρει από αυτόν που χρησιμοποιείται στα καταναλωτικά δάνεια. Αποτελεί βεβαίως καθεστώς, ότι τα επιτόκια των καρτών (εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων που αφορούν ειδικές προσφορές) είναι σαφώς υψηλότερα από αυτά των δανείων. Οι σημαντικότεροι παράγοντες που οδηγούν προς αυτή την κατεύθυνση είναι τα μεγαλύτερα επίπεδα επισφαλειών που παρατηρούνται στις πιστωτικές κάρτες και η προμήθεια που καταβάλλουν τα πιστωτικά ιδρύματα στους πολυεθνικούς οργανισμούς.

Ακολουθώς, παραθέτουμε τον **Πίνακα 1.13.** με τα υπόλοιπα της καταναλωτικής πίστης των κυριότερων εμπορικών τραπεζών για τα δύο τελευταία έτη καθώς και την ποσοστιαία μεταβολή τους κατά την εν λόγω περίοδο.

Πίνακας 1.13. (Ποσά σε εκατ. ευρώ)

	ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ		ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ
	2001	2002	2001 – 2002
ΕΘΝΙΚΗ	2.009	2.510	25%
ALPHA	747	933	25%
EUROBANK	2.045	2.700	32%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	567	724	28%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	878	1.012	15%

Πηγή: Διευθύνσεις τραπεζών, Δημοσιευμένα στοιχεία στο γραπτό τύπο, Απολογισμοί τραπεζών 2002.

Συνεπώς, ανακύπτει και πάλι το προηγούμενο ερώτημα. Για ποιο λόγο παρατηρείται αυτό το φαινόμενο; Πως η Eurobank έχει κατορθώσει να πετύχει υψηλά υπόλοιπα με τόσο υψηλή τιμολόγηση των προϊόντων της;

Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα πρέπει, καταρχήν, να αναλύσουμε σε περισσότερο βάθος την αγορά των καταναλωτικών δανείων. Ένα πολύ μεγάλο μέρος των υπολοίπων που εμφανίζονται στη συγκεκριμένη κατηγορία, είναι αποτέλεσμα συνεργασιών των τραπεζών με μικρές ή μεγάλες επιχειρήσεις. Είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο στις μέρες μας, οι εμπορικές επιχειρήσεις να συνεργάζονται με πιστωτικά ιδρύματα, μέσω των οποίων πετυχαίνουν το δανεισμό του τελικού

καταναλωτή με ελάχιστο (ή ακόμη και μηδανινό) για τις ίδιες κόστος. Είναι σαφές ότι με τον τρόπο αυτό οι εμπορικές εταιρίες αυξάνουν τις πωλήσεις τους, ενώ οι τράπεζες έχουν βρει ένα επιπρόσθετο σημείο προώθησης των προϊόντων τους εκτός του δικτύου καταστημάτων που διαθέτουν. Πιστωτικά ιδρύματα όπως η Eurobank, διαθέτουν ευρείες συνεργασίες με επιχειρήσεις αυτού του είδους. Αντίθετα η Εθνική και κυρίως η Alpha Bank, στηρίζονται ακόμη κυρίως στα σημεία πωλήσεων των καταστημάτων τους.

Επιπροσθέτως, είναι γνωστό ότι Eurobank έχει επιλέξει μια ιδιαίτερα επιθετική πολιτική στον τομέα της καταναλωτικής πίστης, αποδεχόμενη ουσιαστικά τη μεγάλη σημασία της εν λόγω κατηγορίας στην εξέλιξη των αποτελεσμάτων της. Συγκεκριμένα, τόσο μέσω παραδοσιακών (διαφήμιση), όσο και μέσω σύγχρονων πρακτικών (telemarketing, call center, web banking), έχει επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

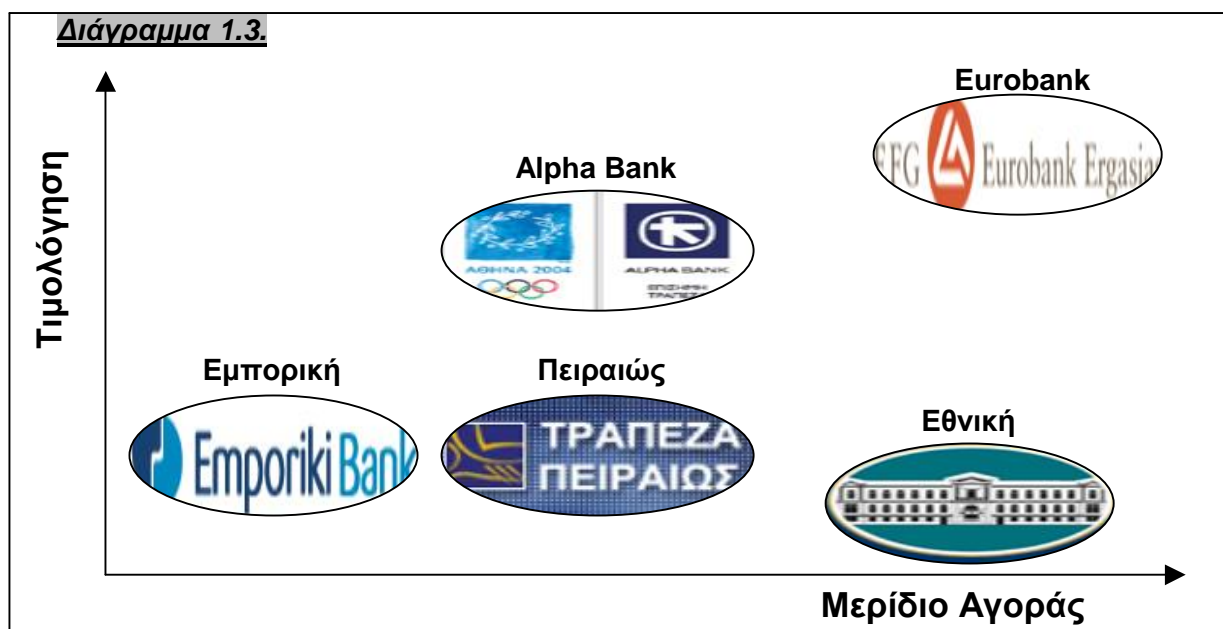
Πίνακας 1.14.

	ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ		ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ	
	2001	2002	2001	2002
ΕΘΝΙΚΗ	26%	26%	10,6%	12,3%
ΑΛΦΑ	10%	10%	5,1%	5,4%
ΕΥΡΟΒΑΝΚ	26%	28%	19,0%	21,0%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	7%	7%	6,7%	7,3%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	11%	10%	13,6%	11,2%
ΣΥΝΟΛΟ	80%	81%	-	-

Πηγή: Διευθύνσεις τραπεζών, Δημοσιευμένα στοιχεία στο γραπτό τύπο, Απολογισμοί τραπεζών 2002.

Στο **Διάγραμμα 1.3.** παραθέτουμε τη θέση των πέντε μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών σχετικά με τα μερίδια αγοράς και την τιμολόγηση των καταναλωτικών και προσωπικών τους δανείων. Οι εν λόγω θέσεις έχουν εξαχθεί από τον **Πίνακα 1.12.** (τιμολόγηση προϊόντων) και τον **Πίνακα 1.14.** ο οποίος αφορά τόσο τα μερίδια αγοράς όσο και τα ποσοστά της καταναλωτικής πίστης στο σύνολο χορηγήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Τα στοιχεία που παρατίθενται στον **Πίνακα 1.14.** αφορούν το σύνολο της καταναλωτικής πίστης, δηλαδή, τόσο τα καταναλωτικά δάνεια, όσο και τις πιστωτικές κάρτες. Δυστυχώς, τα στοιχεία που δημοσιεύονται από τις περισσότερες ελληνικές τράπεζες, αναφέρονται σχεδόν πάντοτε στην καταναλωτική πίστη σαν σύνολο και

όχι στις επιμέρους κατηγορίες. Διαθέσιμα στοιχεία υπάρχουν μόνο για δύο τράπεζες. Συγκεκριμένα, μόνο η Εθνική και η Alpha Bank δημοσίευσαν στοιχεία διαχωρίζοντας την καταναλωτική πίστη, ενώ τα εν λόγω στοιχεία παραθέτουμε στον **Πίνακα 1.15.**

Πίνακας 1.15.

	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΡΤΕΣ		
	ΥΠΟΛΟΙΠΑ 2002 *	ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ	ΚΑΡΤΕΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ
Εθνική	1.047	21%	41,7%
Alpha	349	7%	37,4%
Αγορά	4.957	100%	-

* Σε εκατ. ευρώ

Πηγή: Δημοσιευμένα στοιχεία στο γραπτό τύπο, Απολογισμοί τραπεζών 2002.

Ένα ακόμη σχόλιο που πρέπει να παρατεθεί, αφορά το σύνολο των μεριδίων της καταναλωτικής πίστης. Παρατηρούμε ότι, σε αντίθεση με τα μερίδια αγοράς στην στεγαστική πίστη όπου οι πέντε μεγαλύτερες τράπεζες κατείχαν ποσοστό κάτω του 70% του συνόλου της εν λόγω αγοράς, στην καταναλωτική πίστη το αντίστοιχο ποσοστό υπερβαίνει το 80%. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την ακόμη μεγαλύτερη συγκέντρωση που υφίσταται στο συγκεκριμένο κλάδο.

Τα μερίδια αγοράς δεν μεταβλήθηκαν κατά το τελευταίο έτος σημαντικά. Βεβαίως παρατηρούμε ότι, η Eurobank κατόρθωσε να περάσει με βραχεία κεφαλή την Εθνική

Τράπεζα. Θα πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα το συγκεκριμένο γεγονός, λόγω της μεγάλης διαφοράς μεταξύ των μεριδίων αγοράς της καταναλωτικής πίστης και των συνολικών μεριδίων αγοράς στο σύνολο των τραπεζικών χορηγήσεων. Η Eurobank έχει διαθέσει μέχρι και το έτος 2002, το 21% των συνολικών της χορηγήσεων μέσω της καταναλωτικής πίστης. Αυτός είναι σίγουρα ένας λόγος για τον οποίο κατά το περασμένο έτος, ξεπέρασε σε κερδοφορία την Alpha Bank, έχοντας αισθητά μικρότερο μερίδιο αγοράς σε όλους τους υπόλοιπους τομείς (το συγκεκριμένο γεγονός θα αναλύσουμε εκτενέστερα στα συμπεράσματα του Β' Μέρους).

Βασικό παράγοντα της περαιτέρω πορείας των τραπεζών, αποτελεί σαφέστατα το μέλλον της καταναλωτικής πίστης στην ελληνική αγορά. Μπορούμε να εκτιμήσουμε με σχετική ασφάλεια ότι, το μέλλον της καταναλωτικής πίστης θα είναι ευοίωνα. Υπάρχουν αρκετοί λόγοι για τους οποίους επικρατεί αυτή η άποψη στην αγορά. Ένας από αυτούς αφορά το επίπεδο των επιτοκίων - των δανείων της αντίστοιχης κατηγορίας - στην Ευρώπη σε σχέση με την Ελλάδα. Για του λόγου το αληθές, παραθέτουμε στον **Πίνακα 1.16.** τα μέσα επιτόκια καταναλωτικών δανείων στην Ευρωπαϊκή και την Ελληνική αγορά.

Πίνακας 1.16.

ΜΕΣΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002)	
ΚΡΑΤΗ	ΕΠΙΤΟΚΙΑ
ΕΛΛΑΔΑ	12,39%
ΙΣΠΑΝΙΑ	7,15%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	10,02%
ΓΑΛΛΙΑ	7,81%
ΒΕΛΓΙΟ	7,10%
ΑΥΣΤΡΙΑ	6,51%
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	5,09%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	10,64%

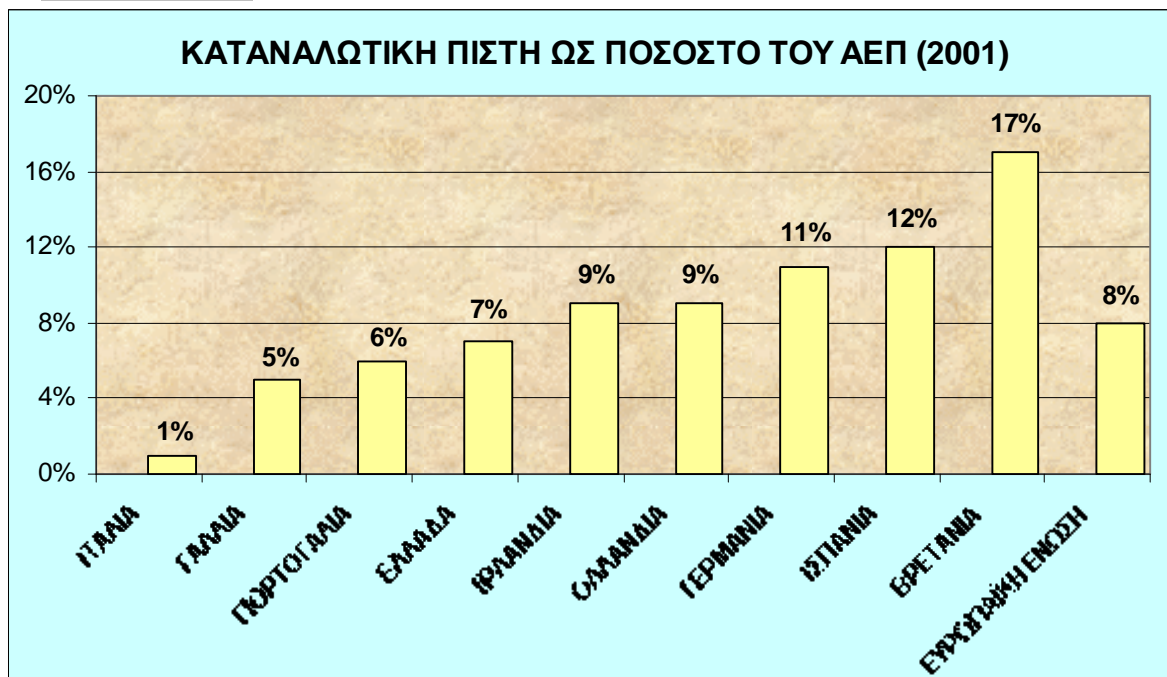
Πηγή: "Ημερησία", 09.03.2003

Έτερο λόγο αποτελεί το γεγονός του χαμηλού επιπέδου δανεισμού των ελλήνων σε σχέση με το αντίστοιχο επίπεδο δανεισμού σε άλλες αγορές. Με τη βοήθεια των παρακάτω **Διαγραμμάτων 1.4.** και **1.5.** εξάγεται ακριβώς το παραπάνω συμπέρασμα.

Πολλοί είναι εκείνοι που αντιτίθενται στο γεγονός ότι το επίπεδο δανεισμού των νοικοκυριών στην Ελλάδα είναι χαμηλό. Κύριο επιχείρημα που χρησιμοποιούν, είναι

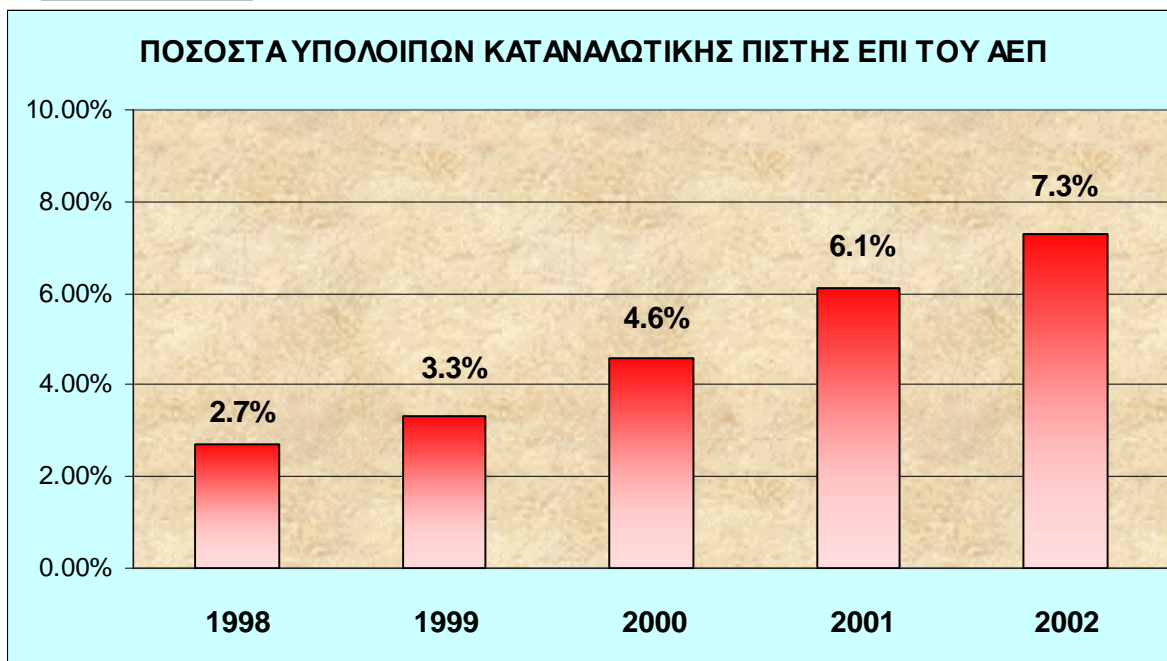
το ότι δεν μπορούν να συγκριθούν τα ιδιαίτερα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της χώρας με αυτά άλλων χωρών. Το σημαντικότερο επιχείρημα που εμείς

Διάγραμμα 1.4.

Περιλαμβάνονται και οι Κάρτες
Πηγή: "Το Βήμα", 08.03.2003

Διάγραμμα 1.5.

Πηγή: "Ημερησία", Ιανουάριος 2003

αντιπαραθέτουμε, είναι το γεγονός ότι σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την εταιρία “ICAP HELLAS A.E.” για λογαριασμό της Τραπέζης Ελλάδος, μόνο ένα μικρό ποσοστό των ελληνικών νοικοκυριών επιβαρύνεται με σχεδόν το σύνολο των υπολοίπων της καταναλωτικής πίστης, ενώ μόνο ένας στους τρεις καταναλωτές έχει προσφύγει στο δανεισμό για την αγορά ειδών πρώτης ανάγκης. Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε πως, παρά το γεγονός ότι απαγορεύεται η χορήγηση προσωπικών δανείων (άνευ δικαιολογητικών) σε φυσικά πρόσωπα με ποσά άνω των 3.000 ευρώ, πολλοί καταναλωτές εκμεταλλεόμενοι την αδυναμία των τραπεζών για την εύρεση της συνολικής πίστωσης που τους έχει παρασχεθεί από το τραπεζικό σύστημα, κατορθώνουν να εκταμιεύουν σημαντικά υψηλότερα ποσά (η δημιουργία της λευκής λίστας του συστήματος “Τειρεσίας” θα βοηθήσει σημαντικά προς αυτήν την κατεύθυνση, είναι όμως βέβαιο πως απαιτείται ακόμη αρκετός χρόνος για την υλοποίησή του). Επομένως παραμένει ένα σημαντικό ποσοστό νοικοκυριών, τα οποία είναι σε θέση να απορροφήσουν σημαντικό όγκο από τα προϊόντα που διατίθενται σήμερα στην καταναλωτική πίστη. Σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύτηκε στην “Καθημερινή” τον περασμένο Σεπτέμβριο, μόνο το 34% των ελληνικών νοικοκυριών διαθέτει πιστωτική κάρτα, ενώ μόλις το 20% διαθέτει προσωπικό ή καταναλωτικό δάνειο.

Ένας επιπρόσθετος παράγοντας, ίσως μάλιστα και ο κυριότερος, αφορά την απελευθέρωση της καταναλωτικής πίστης. Όπως προαναφέραμε, σήμερα υπάρχουν ανώτατα όρια χρηματοδοτήσεων προς φυσικά πρόσωπα, τόσο στα προσωπικά δάνεια (€ 3.000) όσο και στα δάνεια με δικαιολογητικά (€25.000), στα οποία μάλιστα είναι τώρα υποχρεωτική η συμμετοχή των φυσικών προσώπων με ποσοστό τουλάχιστον 35% επί της συνολικής αξίας του αγορασθέντος αγαθού. Όμως, λόγω του θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και σύμφωνα με τους κανόνες που επιτάσσουν οι ελεύθερες αγορές, από το τέλος του προηγούμενου έτους (2002), είχαν διαρρεύσει έντονα οι φήμες για την απελευθέρωση των ορίων της καταναλωτικής πίστης. Πράγματι, στις 30 Μαΐου του 2003 ανακοινώθηκε από τον Διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος ότι η απελευθέρωση θα είναι γεγονός κατά το άμεσο προσεχές διάστημα με πιθανότερη μάλιστα ημερομηνία την 1η Ιουλίου.

Τα αποτελέσματα που θα επιφέρει αυτή η εξέλιξη πιστεύουμε ότι θα είναι εντυπωσιακά. Πλέον, κάθε φυσικό πρόσωπο θα έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει πίστωση με οποιαδήποτε μορφή και οποιουδήποτε ύψους, αναλόγως βέβαια με την πιστοληπτική του ικανότητα. Δηλαδή, όπως ακριβώς και στις πιστώσεις προς τις

επιχειρήσεις, θα διαπιστώνεται η δυνατότητα του αντισυμβαλλομένου (φυσικού προσώπου) όσον αφορά τη ικανότητά του να αποπληρώνει ένα δάνειο οποιουδήποτε ύψους, αλλά θα δίδεται επιπλέον η δυνατότητα παροχής εξασφαλίσεων με τη μορφή της ενεχυρίασης καταθέσεων, άυλων τίτλων, προσημειώσεων ακινήτων κ.ά. Εδώ ακριβώς κρύβεται και το σημαντικότερο αποτέλεσμα της απελευθέρωσης στην εξέλιξη κυρίως των καταναλωτικών και προσωπικών δανείων. Αυτό γιατί ένα πολύ μεγάλο μέρος των δανείων επισκευής κατοικίας δίδονταν τα τελευταία χρόνια χωρίς πιστοποιήσεις των εργασιών που πραγματοποιούνταν στις κατοικίες που επισκευάζονται, από μέρους των τραπεζών. Έτσι οι τράπεζες είχαν εφεύρει το νόμιμο τρόπο μέσω του οποίου παρείχαν ουσιαστικά καταναλωτικού είδους πιστώσεις σε ιδιώτες, με τη μορφή και τα χαρακτηριστικά των στεγαστικών δανείων. Τα υπόλοιπα αυτού του είδους των επισκευαστικών δανείων είναι σημαντικά και περιλαμβάνονται μέχρι τώρα στα υπόλοιπα της στεγαστικής πίστης, ενώ με την απελευθέρωση τα νέα δάνεια αυτής της μορφής (θεωρείται πως ξεπερνούν το 10% των σημερινών υπολοίπων των στεγαστικών δανείων) θα λογίζονται πλέον στα υπόλοιπα των καταναλωτικών και προσωπικών δανείων, αυξάνοντας αισθητά τον εν λόγω τομέα.

Με την εφαρμογή της απελευθέρωσης, οι τράπεζες, είναι βέβαιο ότι θα προχωρήσουν άμεσα σε επιθετικές κινήσεις προσπαθώντας να εκμεταλλευτούν σε πρώτη φάση την υφιστάμενη πελατεία τους μέσω της βάσης δεδομένων που διαθέτουν (direct mail, call centres), λαμβάνοντας υπόψιν τη σπουδαιότητα του μεριδίου αγοράς της καταναλωτικής πίστης στη συνολική τους κερδοφορία, ενώ ακολούθως θα εντείνουν τις προσπάθειές τους για προσέλκυση νέων πελατών. Γενικότερα ο ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών θα γίνει ακόμη εντονότερος με ακόμη χαμηλότερα επιτόκια και πιο ελκυστικά προϊόντα, με πιθανή συνέπεια βεβαίως την ελαχιστοποίηση των κερδών από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Θεωρούμε ότι αβέβαιο θα είναι το μέλλον για τις πιστωτικές κάρτες. Η σύναψη δανείων με τη δυνατότητα προσημειώσεως ακινήτων, κάνει εφικτή την παροχή πιστώσεων μεγάλων ποσών προς τα φυσικά πρόσωπα. Το κόστος αυτών των πιστώσεων θα είναι σημαντικά χαμηλότερο από τα τρέχοντα καταναλωτικά και προσωπικά δάνεια και ιδιαίτερα από τα επιτόκια των πιστωτικών καρτών. Είναι βέβαιο ότι πολλοί υφιστάμενοι πελάτες των τραπεζών οι οποίοι έχουν στην κατοχή τους δάνεια και κυρίως πιστωτικές κάρτες από αρκετές διαφορετικές τράπεζες, θα φροντίσουν να περιορίσουν τη διασπορά και το είδος του δανεισμού τους.

Τελευταίος παράγοντας που εκτιμούμε ότι θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην περαιτέρω επέκταση του κλάδου, είναι η συνεργασία των πιστωτικών ιδρυμάτων με επιχειρήσεις στον τομέα των καταναλωτικών δανείων. Όπως προαναφέραμε στο παρόν κεφάλαιο όλες σχεδόν οι τράπεζες σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό έχουν συνάψει συμφωνίες αυτής της μορφής με εταιρίες. Στην ουσία έχουν ξεκινήσει έναν αγώνα δρόμου με έντονο το στοιχείο της ανταγωνιστικότητας, για την εξεύρεση τέτοιου είδους συνεργασιών. Αυτή τη στιγμή, η προσπάθεια τους εντείνεται στις μεγάλες εμπορικές επιχειρήσεις ηλεκτρικών ειδών και αυτοκινήτων. Ήδη όμως επεκτείνουν αυτές τις προσπάθειές και σε επιχειρήσεις μικρότερου μεγέθους, οι οποίες μάλιστα διαθέτουν μικρότερη διαπραγματευτική ικανότητα, με αποτέλεσμα ακόμη μεγαλύτερων εσόδων για τις ίδιες.

Εισαγωγή

Τα δάνεια προς τα νομικά πρόσωπα αποτελούσαν πάντοτε την κύρια δραστηριότητα μέσω της οποίας τα πιστωτικά ιδρύματα, όχι μόνο της χώρας μας αλλά και όλων των υπολοίπων τραπεζικών συστημάτων του κόσμου, προσπαθούσαν τόσο να εδραιωθούν όσο και να αναπτυχθούν στις κατά τόπους αγορές. Είναι σαφές πως τη σημαντικότερη πηγή εσόδων των τραπεζών αποτελούν τα έσοδα από τόκους χορηγούμενων δανείων. Συνεπώς και οι χορηγήσεις προς τον κλάδο των επιχειρήσεων, ο οποίος μάλιστα είναι μακράν ο κλάδος με τα μεγαλύτερα μεγέθη, ήταν πάντα κύριος στόχος των διοικήσεων των τραπεζών.

Οι χορηγήσεις προς τις επιχειρήσεις διαφοροποιούνται ως προς το σκοπό τη φύση, τη διάρκεια και βεβαίως ως προς την πηγή χρηματοδότησής τους. Στα πλαίσια της εν λόγω εργασίας, θα διαχωρίσουμε τις συγκεκριμένες χρηματοδοτήσεις ως προς την πηγή τους, στις δύο ακόλουθες μεγάλες κατηγορίες:

- Χορηγήσεις Τραπεζών
- Εναλλακτικές Πηγές Χρηματοδότησης

Οι χορηγήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων, αφορούν τις δανειοδοτήσεις που παρέχουν άμεσα οι τράπεζες μέσω του δικτύου καταστημάτων τους σε κάθε είδους επιχείρηση.

Όσον αφορά τις εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης, αυτές αναφέρονται σε δανειοδοτήσεις που παρέχονται όχι από τις τράπεζες αλλά από εταιρίες που εξειδικεύονται σε συγκεκριμένες μορφές δανειοδοτήσεων. Θα αναλύσουμε τις χορηγήσεις αυτού του είδους, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης "Leasing" και τις εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων "Factoring", στους κλάδους των οποίων έχει αναπτυχθεί - τα τελευταία τουλάχιστον έτη - σημαντικά το επίπεδο ανταγωνισμού.

A. Χορηγήσεις Τραπεζών

Όπως αναλύσαμε και στο Α' Μέρος της παρούσης εργασίας, οι χρηματοδοτήσεις των επιχειρήσεων από τις τράπεζες κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές για την κοινωνικοοικονομική πορεία και εξέλιξη της χώρας. Είδαμε επίσης ότι, έως και τα τέλη περίπου της δεκαετίας του ενενήντα, η ΤτΕ καθόριζε το κόστος δανεισμού των επιχειρήσεων και υποχρέωνε τις τράπεζες να παρέχουν πιστώσεις σε ειδικές κατηγορίες αυτών, με ευνοϊκές για τις δεύτερες όρους. Παρόλα αυτά οι τράπεζες είχαν καταστήσει ως βασική τους προτεραιότητα την επέκταση των εργασιών τους στον τομέα της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, αφού, η καλή πορεία στη

Πίνακας 2.1. (υπόλοιπα σε εκατ. €)

	ΣΥΝΟΛΟ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ		
	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
2000 Δεκέμβριος	42.360	16.970	59.330
2001 Ιανουάριος	42.794	17.144	59.938
Φεβρουάριος	43.267	17.491	60.758
Μάρτιος	44.645	18.042	62.687
Απρίλιος	44.717	18.584	63.300
Μάιος	46.212	19.225	65.437
Ιούνιος	47.406	19.786	67.192
Ιούλιος	47.422	20.454	67.877
Αύγουστος	47.359	20.987	68.346
Σεπτέμβριος	48.218	21.668	69.886
Οκτώβριος	48.206	22.386	70.592
Νοέμβριος	49.396	23.038	72.434
Δεκέμβριος	50.199	23.829	74.027
2002 Ιανουάριος	49.858	24.124	73.982
Φεβρουάριος	50.530	24.672	75.202
Μάρτιος	50.911	25.324	76.235
Απρίλιος	50.975	25.983	76.958
Μάιος	51.439	26.570	78.010
Ιούνιος	52.724	27.237	79.961
Ιούλιος	53.211	28.023	81.234
Αύγουστος	53.319	28.723	82.041
Σεπτέμβριος	53.454	29.209	82.663
Οκτώβριος	54.160	29.836	83.996
Νοέμβριος	55.058	30.557	85.615
Δεκέμβριος	55.012	31.498	86.511
2003 Ιανουάριος	56.165	32.077	88.242
Φεβρουάριος	56.165	32.623	88.788
Μάρτιος	56.195	33.168	89.363

Πηγή: Στατιστικά Δελτία ΤτΕ

συγκεκριμένη δραστηριότητα ήταν εκείνη που τους εξασφάλιζε υψηλά επίπεδα εσόδων. Πρέπει στο σημείο αυτό να υπενθυμίσουμε ότι μέχρι και την εν λόγω περίοδο οι χρηματοδοτήσεις προς τους ιδιώτες ήταν σχεδόν ανύπαρκτες και συνεπώς δικαιολογείται η εμμονή του συνόλου του τραπεζικού συστήματος για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής πίστης.

Στον **Πίνακα 2.1.** παρατηρούμε την πιστωτική επέκταση της επιχειρηματικής πίστης παράλληλα με την πιστωτική επέκταση που συντελέσθηκε και στον τομέα των ιδιωτών. Παραθέτουμε την πιστωτική επέκταση και των δύο κατηγοριών χορηγήσεων, προκειμένου να εξάγουμε συμπεράσματα για την πορεία τους, καθώς και για την συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ των δύο κλάδων. Στον παρακάτω **Πίνακα 2.2.** παρουσιάζουμε ακριβώς αυτή τη συσχέτιση, η οποία μας οδηγεί σαφέστατα στο συμπέρασμα ότι ο τομέας των ιδιωτών γιγαντώνεται σε βάρος του τομέα των επιχειρήσεων. Πράγματι, ποσοστό μεγαλύτερο του 70% επί του συνόλου της πιστωτικής επέκτασης αφορούσε την επιχειρηματική πίστη κατά το 2000. Από τότε μέχρι και σήμερα το ποσοστό αυτό μειώνεται συνεχώς, ενώ το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους το ποσοστό έχει μειωθεί στα επίπεδα του 63% περίπου.

Πίνακας 2.2.

	Ποσοστά Κλάδων στο σύνολο των Χορηγήσεων	
	Επιχειρηματικά Δάνεια	Δάνεια Ιδιωτών
2000	71,4%	28,6%
2001	67,8%	32,2%
2002	63,6%	36,4%
03/2003	62,9%	37,1%

Πηγή: Χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τα Μηνιαία Δελτία της ΤτΕ

Μπορεί το ποσοστό των επιχειρηματικών δανείων συνεχώς να συρρικνώνεται, αλλά σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρηθεί αμελητέο, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι ακόμη τα υπόλοιπα του συγκεκριμένου κλάδου είναι μεγαλύτερα από τα υπόλοιπα χρηματοδότησης των φυσικών προσώπων.

Ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός που οδήγησε στην ποσοστιαία μείωση των υπολοίπων των επιχειρηματικών δανείων, είναι τα υψηλά επίπεδα ανταγωνισμού στο συγκεκριμένο κλάδο για πολλά έτη. Σε αντίθεση με τον έτερο κλάδο, όπου ο

ανταγωνισμός είναι μεν υψηλός αλλά πιστεύουμε ότι υπάρχουν σαφέστατα και άλλα περιθώρια, ειδικά όταν η εν λόγω αγορά (όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο) προσφέρεται για περαιτέρω αύξηση. Επιπροσθέτως έναν ακόμη λόγο, αποτελεί η στρόφη των διοικήσεων των τραπεζών στον τομέα των ιδιωτών, κάτι που δικαιολογείται από τα υψηλότερα επίπεδα εσόδων που αποκόμιζαν οι τράπεζες από αυτή την δραστηριότητα, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα.

Στο συγκεκριμένο σημείο είναι απαραίτητος ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων, όσον αφορά το μέγεθός τους. Μόλις κατά το τελευταίο διάστημα, οι περισσότερες από τις λεγόμενες “μεγάλες” τράπεζες έχουν διαχωρίσει τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά σε:

- Μικρές Επιχειρήσεις
- Μεγάλες Επιχειρήσεις

Σύμφωνα με στοιχεία που συλλέξαμε από την τραπεζική αγορά, οι πλειονότητα των τραπεζών προέβη στον παραπάνω διαχωρισμό με γνώμονα τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων. Έτσι, οι περισσότερες τράπεζες θεωρούν “Μικρές”, τις επιχειρήσεις (περιλαμβάνονται και οι ελεύθεροι επαγγελματίες) που έχουν κύκλο εργασιών κάτω του ποσού των € 1.000.000. Με τον τρόπο αυτό προσπαθούν οι τράπεζες να δημιουργήσουν μαζικά προϊόντα (χρηματοδοτικά και μη), τα οποία θα εξυπηρετούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ανάγκες των επιχειρήσεων, σε μια προσπάθεια τόσο να επιτύχουν υψηλότερα μερίδια αγοράς, όσο και να αποκομίσουν μεγαλύτερα επίπεδα εσόδων. Βασικός λόγος που συνέτεινε σε αυτή την κατηγοριοποίηση είναι και η μείωση του περιθωρίου κέρδους των τραπεζών από το δανεισμό των επιχειρήσεων. Το συμπέρασμα αυτό είναι λογικό, εάν αναλογιστούμε το επίπεδο των εσόδων που αποκόμιζαν οι τράπεζες μόλις πριν από λίγα χρόνια, όπου το κόστος χρήματος ήταν μεν σε υψηλά επίπεδα αλλά το μικτό περιθώριο κέρδους (τελικό επιτόκιο που προσφέρονταν σε επιχειρήσεις - κόστος χρήματος) βρισκονταν σε σημαντικά μεγαλύτερο ύψος από αυτό που παρατηρούμε σήμερα.

Σχετικά με την αγορά των “Μικρών” επιχειρήσεων, αναφέρουμε ότι σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη το 2001, το 55% του εργατικού δυναμικού της χώρας αυτοαπασχολείται σε πολύ μικρές ατομικές (και οικογενειακής μορφής) επιχειρήσεις, ενώ όσον αφορά την ευρύτερη αγορά των επιχειρήσεων, αυτή αποτελείται κατά

99% από μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις (με προσωπικό κάτω των 50 ατόμων). Επίσης για να αντιληφθούμε τα μεγέθη, σύμφωνα πάντα με την ίδια έρευνα, οι δανειακές ανάγκες μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη χώρα μας εκτιμώνται στο ύψος των 7,4 δις ευρώ, ενώ μέχρι το 2001 τα πιστωτικά ιδρύματα κάλυπταν μόνο το 35% αυτών των αναγκών. Ακόμη ένα πολύ σημαντικό στοιχείο αφορά την αδυναμία των νεοιδρυόμενων επιχειρήσεων να προσφύγουν σε δανεισμό. Εκτιμάται ότι οι αιτήσεις δανείων νέων - μικρών επιχειρήσεων απορρίπτονται σε ποσοστό ίσο περίπου με 80% από τις τράπεζες.

Κάτι που επίσης έπαιξε σημαντικό ρόλο προς την κατεύθυνση του διαχωρισμού της αγοράς, ήταν ο τρόπος καθορισμού του προσφερόμενου επιτοκίου δανεισμού προς τις επιχειρήσεις. Μέχρι πρότινος, όλες οι τράπεζες διέθεταν επιτόκια “βάσης”, πάνω στα οποία προσέθεταν περιθώρια (spreads) ανάλογα με το είδος της επιχείρησης, τη μορφή και το χαρακτήρα του δανεισμού, καθώς και τον πιστωτικό κίνδυνο που διέβλεπαν ότι αναλάμβαναν σε κάθε περίπτωση.

Στον κάτωθι **Πίνακα 2.3**, παραθέτουμε ορισμένα από τα κυριότερα επιτόκια των σημαντικότερων τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά. Δυστυχώς, τα επιτόκια του εν λόγω πίνακα - τα οποία κοινοποιούνται και δημοσιεύονται από τις τράπεζες – σε καμία περίπτωση δεν είναι και τα τελικά επιτόκια. Ανάλογα με τους παράγοντες που αναφέραμε, προσαυξάνονται με περιθώρια από 0% έως και 5%. Βεβαίως τα εν λόγω επιτόκια, προσφέρονται σε επιχειρήσεις **μεσαίου μεγέθους**, καθώς δεν συμπεριελήφθησαν τα προϊόντα χορηγήσεων με επιτόκιο βάσης πάνω σε σταθερούς δείκτες, όπως το Euribor, μέσω των οποίων μπορούν να χρηματοδοτηθούν, κυρίως μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Με λίγα λόγια και ακριβώς λόγω του περιθωρίου προσαύξησης, οι τράπεζες δεν ήταν σε θέση να καθορίζουν αλλά και να προσδιορίζουν τα έσοδα τους από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Οδηγίες από τις διοικήσεις των τραπεζών (προς το δίκτυο καταστημάτων τους) για τον καθορισμό των προσαυξήσεων υπήρχαν και εξακολουθούν να υπάρχουν, αλλά το αποτέλεσμα τους είναι να περιορίσουν και όχι να εξαλείψουν το πρόβλημα. Όμως, με δύο κυρίως μεταβολές που επήλθαν στο εσωτερικό τους, οι τράπεζες κατόρθωσαν σχεδόν να επιτύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Καταρχήν, δημιούργησαν τμήματα επιχειρηματικής πίστης, τα οποία είναι υπεύθυνα τόσο για την εγκριτική διαδικασία, όσο και για την τιμολόγηση των προϊόντων. Η δεύτερη μεταβολή έχει σχέση με την εξέλιξη που αναφέραμε παραπάνω και αφορά τη δημιουργία μαζικών προϊόντων με δεδομένη τιμολόγηση.

Πίνακας 2.3.

ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ (ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2003)	
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	
Κεφάλαιο Κινήσεως (Κυμαινόμενο)	6,00%
Παγίων (Κυμαινόμενο)	6,25%
Εθνοαναπτυξιακό 3ετές	6,50%
Εθνοαναπτυξιακό 5ετές	6,60%
Εθνοαναπτυξιακό 7ετές	6,80%
ALPHA BANK	
Κεφάλαιο Κινήσεως & Παγίων Εγκαταστάσεων	
Alpha 500 (Υπερανάληψη)	6,00%
Alpha 600 (Κεφάλαιο Κινήσεως χωρίς χρονικούς περιορισμούς)	6,00%
Alpha 620 (Κεφάλαιο Κινήσεως 3ετές σταθερό)	7,25%
Alpha 810 (12ετές για επαγγελματική στέγη, για τα 3 πρώτα έτη σταθερό επιτόκιο)	6,50%
EFG EUROBANK ERGASIAS	
Βασικό Επιχειρηματικής Πίστewς	6,50%
Βασικό Επαγγελματικής Στέγης	6,80%
Βασικό Επαγγελματικού Εξοπλισμού	8,50%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	
Βασικό Χορηγήσεων	6,00%
Βασικό Μέσο – μακροπρόθεσμων Χορηγήσεων	6,25%
Ειδικό Επενδύσεων	6,25% – 6,50%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
Βασικό Βραχυπρόθεσμων Χορηγήσεων	7,25%
Επαγγελματικής Στέγης	7,50%
Προνομιακό Βραχυπρόθεσμων Χορηγήσεων	6,25%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	
Βασικό Χορηγήσεων	6,25%
Βασικό Επαγγελματικής Πίστewς	7,00%
ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	
Κεφαλαίου Κινήσεως & Παγίων	7,25%
Επαγγελματικής Στέγης (Κυμαινόμενο)	5,65%

Πηγή: Καταστήματα Τραπεζών, Δελτία Τύπου Εμπορικών τραπεζών, Τύπος

Όσον αφορά τα κυριότερα επιτόκια που προσφέρονται αποκλειστικά προς **μικρές επιχειρήσεις** (με κύκλο εργασιών έως 1.000.000 ευρώ), τον Ιούνιο του 2003 αυτά είχαν διαμορφωθεί στα επίπεδα που παρουσιάζουμε στον παρακάτω **Πίνακα 2.4.**

Πίνακας 2.4.

ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΜΙΚΡΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ				
	Κατηγορία	Κυμαινόμενα Επιτόκια	Σταθερά Επιτόκια	Προσαυξήσεις
Alpha Bank	Κεφάλαιο Κινήσεων με επιστροφή τόκων 10%	-	8,78% - 9,09%	-
	Εξοπλισμός με επιστροφή τόκων 10%	-	7,65% - 9,00%	-
	Υπερανάληψη	9,25%	-	-
	Ανοικτός Λογαριασμός	6,00%	-	0% έως 3,25%
Εθνική	Κεφάλαιο Κινήσεως	6,10%	6,20%	0% έως 4,00%
	Εξοπλισμός	6,10%	6,20%	
Eurobank	Κεφάλαιο Κινήσεως	7,25%	6,25%	- 2% έως 2%
	Εξοπλισμός	7,25%	6,75%	
Εμπορική	Κεφάλαιο Κινήσεως Βασικό	6,00%	-	0% έως 3,00%
	Κεφάλαιο Κινήσεως Μεσομακροπρόθεσμο	6,25%	-	
	Εξοπλισμός	-	6,25% έως 6,50%	
Πειραιώς	Βασικό Κεφάλαιο Κινήσεως	7,15%	-	0% έως 5,00%
	Προνομιακό Κεφάλαιο κινήσεως	6,15%	-	
	Μεσομακροπρόθεσμο	6,65%	-	

Πηγή: Καταστήματα τραπεζών, call centers, ημερήσιος τύπος, διαδίκτυο

Έτσι λοιπόν, οι περισσότερες τράπεζες προσφέρουν πλέον προϊόντα τιμολογημένα ειδικά για τις “Μικρές” επιχειρήσεις, οι οποίες χωρίς να έχουν μεγάλη διαπραγματευτική ικανότητα, είναι αναγκασμένες να δεχθούν τους όρους των τραπεζών. Βεβαίως, ο ανταγωνισμός που υφίσταται στην τραπεζική αγορά είναι υψηλός και σαν αποτέλεσμα τα εν λόγω προϊόντα είναι ελκυστικά και με σχετικά ικανοποιητικούς για τις επιχειρήσεις όρους.

Όσον αφορά τα προϊόντα για τις **μεγάλες επιχειρήσεις**, αυτά δεν έχουν συγκεκριμένη τιμολόγηση, παρά τιμολογούνται κάθε φορά σύμφωνα με τα πιστωτικά κριτήρια της εκάστοτε εταιρίας, τις συνθήκες της αγοράς (ανταγωνισμός) και βέβαια ανάλογα με τη διαπραγματευτική ικανότητα των φορέων της επιχείρησης. Πρέπει εδώ να επισημάνουμε το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις σε αντίθεση με τους ιδιώτες, τηρούν σχέσεις με περισσότερες των μία τραπεζών. Αυτό συμβαίνει είτε διότι οι τράπεζες δεν επιθυμούν να αναλάβουν από μόνες τους τον πιστωτικό κίνδυνο που απορρέει από την εταιρία, είτε διότι ορισμένα προϊόντα (όχι απαραίτητα χρηματοδοτήσεων) είναι πιο ελκυστικά σε μια τράπεζα από ότι σε μια άλλη. Μια επιπλέον διαφορά στη συμπεριφορά μεταξύ επιχειρήσεων και ιδιωτών, είναι η σχέση εμπιστοσύνης και ο δεσμός που αναπτύσσουν οι επιχειρήσεις όχι μόνο με την τράπεζα σαν οντότητα αλλά ειδικά με τους φορείς του πιστωτικού ιδρύματος. Ένας ιδιώτης δανειολήπτης εφόσον χρηματοδοτηθεί, ουσιαστικά έχει μόνο υποχρέωση προς την τράπεζα, κυρίως λόγω της φύσης και της μορφής του δανεισμού. Σε αντίθεση με τις επιχειρήσεις οι οποίες βρίσκονται σε συχνή επαφή με την τράπεζα, ζητώντας συνεχώς τις υπηρεσίες του καταστήματος με το οποίο συνεργάζονται. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις είναι λογικό να έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για τον τρόπο και την ποιότητα εξυπηρέτησης (after sale service), ενώ σημαντικότερο ρόλο παίζουν και οι διαπροσωπικές σχέσεις με τους λειτουργούς των τραπεζικών καταστημάτων. Σε αυτό το γεγονός έγκειται και ο αναπτυσσόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών και σε αυτό το επίπεδο. Στα συγκεκριμένα πλαίσια, πολλές τράπεζες μετέβαλαν την υποδομή τους και επικεντρώθηκαν στην ιδιαίτερη σχέση τους με τους πελάτες.

Πολύ σημαντική επίσης θεωρούμε την πληροφορία (από στελέχη της αγοράς), ότι στην ελληνική αγορά οι επιχειρήσεις διαθέτουν κατά μέσο όρο περίπου δύο προϊόντα της τράπεζας με την οποία συνεργάζονται, όταν στο εξωτερικό ο αντίστοιχος αριθμός είναι περίπου τέσσερα (υψηλά επίπεδα cross selling). Σημειώνουμε ότι “Benchmark” για την αγορά αποτελεί η “Royal Bank of Scotland” με περίπου έξι προϊόντα. Επομένως διακρίνουμε ότι υπάρχουν ακόμη περιθώρια για περαιτέρω επέκταση των ελληνικών τραπεζών στην ευρύτερη αγορά των επιχειρήσεων.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα υπόλοιπα των επιχειρηματικών δανείων που διαθέτουν οι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες, καθώς και το ποσοστό αύξησης των υπολοίπων κατά το τελευταίο έτος. Τα εν λόγω στοιχεία παρουσιάζονται στον

Πίνακα 2.5. Διακρίνουμε πως η Alpha Bank διαθέτει τα υψηλότερα υπόλοιπα στην επιχειρηματική πίστη, αποδεικνύοντας ότι η συγκεκριμένη τράπεζα έχει εστιάσει την προσοχή της στις χορηγήσεις προς επιχειρήσεις. Σε προηγούμενο πίνακα (Πίνακας 2.1.) είδαμε την πιστωτική επέκταση που πραγματοποιήθηκε και για την επιχειρηματική πίστη, η οποία για το έτος 2002 ανήλθε στο ποσοστό του 9,6%. Μόνο η Eurobank, η Εμπορική και η Τράπεζα Πειραιώς κατόρθωσαν να ξεπεράσουν αυτό το ποσοστό στην αύξηση των υπολοίπων τους. Επισημαίνουμε βέβαια ότι οι συγκεκριμένες τράπεζες διαθέτουν σημαντικά χαμηλότερα υπόλοιπα από ότι η Εθνική και η Alpha.

Πίνακας 2.5. (ποσά σε εκατ. ευρώ)

	ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ		ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ
	2001	2002	2001 – 2002
ΕΘΝΙΚΗ	9.579	9.731	1,6%
ALPHA	11.057	12.027	8,8%
EUROBANK*	6.798	7.529	10,7%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	6.641	7.313	10,1%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	4.109	4.808	17,0%

* Τα υπόλοιπα είναι στρογγυλοποιημένα σε εκατοντάδες εκατ. ευρώ

Πηγή: Διευθύνσεις τραπεζών, Δημοσιευμένα στοιχεία στο γραπτό τύπο, Απολογισμοί τραπεζών 2002

Κάτι που επιπλέον πρέπει να σημειώσουμε, είναι ότι η Alpha Bank διατηρεί μεγαλύτερα υπόλοιπα από την Εθνική Τράπεζα. Είδαμε ότι και στον τομέα της καταναλωτικής πίστης η Eurobank διέθετε μεγαλύτερα υπόλοιπα από την Εθνική. Όμως το γεγονός αυτό δεν αποτελούσε ιδιαίτερη έκπληξη, κυρίως γιατί η εν λόγω αγορά αναπτύχθηκε - στην ουσία δημιουργήθηκε - τα τελευταία έτη, αλλά και λόγω της επικέντρωσης του ενδιαφέροντος της Eurobank και της επιθετικής πολιτικής της στον κλάδο. Αντίθετα στον τομέα των επιχειρήσεων - όπου η Εθνική δραστηριοποιείται εδώ και πάνω από έναν αιώνα - δεν αναμέναμε να βρίσκεται στη δεύτερη θέση πίσω από την Alpha. Το γεγονός αυτό κολακεύει την Alpha Bank, όμως, σε συνδυασμό με τα όσα αναφέραμε προηγουμένως σχετικά με τα χαμηλά επίπεδα εσόδων από τις χορηγήσεις προς επιχειρήσεις, ίσως οφείλεται εκεί ένα μέρος της μείωσης της κερδοφορίας που παρατηρείται στην εν λόγω τράπεζα. Η Eurobank, η οποία δραστηριοποιείται στο χώρο των χρηματοδοτήσεων δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στον χώρο των ιδιωτών (και μάλιστα όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο με υψηλή τιμολόγηση των προϊόντων της), κατόρθωσε να επιτύχει μικρή μόνο απώλεια της κερδοφορίας της, για το έτος 2002. Αντίστοιχα η Εθνική (η οποία πλέον διαθέτει και τα υπόλοιπα στεγαστικών δανείων της πρώην

Κτηματικής), δραστηριοποιείται και αυτή έντονα στις χρηματοδοτήσεις ιδιωτών, αλλά δεν κατόρθωσε να περιορίσει τη μείωση των κερδών της για επιπρόσθετους λόγους όπως η χαμηλή τιμολόγηση των προϊόντων της αλλά και τα υψηλά επίπεδα εξόδων που εμφανίζει τα τελευταία έτη.

Μετατρέποντας τα υπόλοιπα επιχειρηματικών δανείων σε μερίδια αγοράς, συντάξαμε τον **Πίνακα 2.6.** στον οποίο επιπροσθέτως έχουμε συμπεριλάβει και ένα ακόμη πολύ σημαντικό στοιχείο που αφορά το ποσοστό των επιχειρηματικών δανείων στο σύνολο των χορηγήσεων για κάθε μια από τις μεγαλύτερες τράπεζες της χώρας.

Πίνακας 2.6.

	ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ		ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ	
	2001	2002	2001	2002
ΕΘΝΙΚΗ	24,6%	21,8%	58,5	53,6
ALPHA	25,0%	24,6%	84,0	76,2
EUROBANK	13,8%	14,3%	64,3	60,1
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	13,1%	13,1%	76,5	72,7
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	9,7%	12,1%	70,3	67,9
ΣΥΝΟΛΟ	86,2%	85,9%	-	-

Πηγή: Διευθύνσεις τραπεζών, Δημοσιευμένα στοιχεία στο γραπτό τύπο, Απολογισμοί τραπεζών 2002.

Έχοντας τα μεγαλύτερα υπόλοιπα στην αγορά, είναι επόμενο η Alpha Bank να διαθέτει και τα υψηλότερα μερίδια στο συγκεκριμένο κλάδο τόσο για το 2001 όσο και για το 2002. Εθνική και Alpha έχουν μειώσει το μερίδιό τους το τελευταίο έτος, ως αποτέλεσμα της μικρότερης ποσοστιαίας αύξησης των υπολοίπων τους σε σχέση με την ποσοστιαία αύξηση του συνόλου της επιχειρηματικής πίστης (κάτι που τονίσθηκε παραπάνω). Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι σε αντίθεση με την στεγαστική και την καταναλωτική πίστη, όπου από έτος σε έτος τα αθροιστικά μερίδια των πέντε μεγαλύτερων τραπεζών αυξάνονται, στην επιχειρηματική πίστη τα αντίστοιχα μερίδια μειώνονται, έστω και οριακά. Συμπέρασμα που εξάγεται, είναι το γεγονός της στροφής των τραπεζών στη δανειοδότηση φυσικών προσώπων, τομέα στον οποίο έχουν εντείνει τις προσπάθειές τους, με αποτέλεσμα την αύξηση του επιπέδου ανταγωνισμού στον συγκεκριμένο τομέα, ενώ αντίθετα στις χρηματοδοτήσεις νομικών προσώπων φαίνεται να χάνουν μερίδιο από τις μικρότερες τράπεζες. Ασφαλώς, δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι δεν υπάρχει ανταγωνιστικότητα στον τομέα των επιχειρήσεων, αλλά απλώς μπορούμε (με

κάποια επιφύλαξη) να ισχυριστούμε ότι τα επίπεδα του ανταγωνισμού είναι υψηλότερα στον τομέα των ιδιωτών.

Επιπλέον μια πολύ σημαντική παρατήρηση, αφορά τη δραστική μείωση του ποσοστού των επιχειρηματικών δανείων στο σύνολο των χορηγήσεων. Και στις πέντε μεγάλες τράπεζες είναι εμφανής αυτή η μείωση προς όφελος των δανείων προς τους ιδιώτες. Το γεγονός αυτό ανταποκρίνεται στις παραπάνω παρατηρήσεις μας, που αφορούσαν τη στροφή των τραπεζών προς το δανεισμό των ιδιωτών, με πολυπόθητο αποτέλεσμα την επίτευξη μεγαλύτερου επιπέδου κερδοφορίας. Η Εθνική Τράπεζα το 2002, έχει περιορίσει τα επιχειρηματικά της δάνεια περίπου στο 59% ενώ η Eurobank ακολουθεί με ποσοστό της τάξεως περίπου του 62% επί του συνόλου των χορηγήσεων της, γεγονός που μας επιτρέπει να ισχυριστούμε ότι Εθνική και Eurobank αποτελούν πλέον πιστωτικά ιδρύματα με ιδιαίτερη έμφαση στη “Λιανική Τραπεζική”.

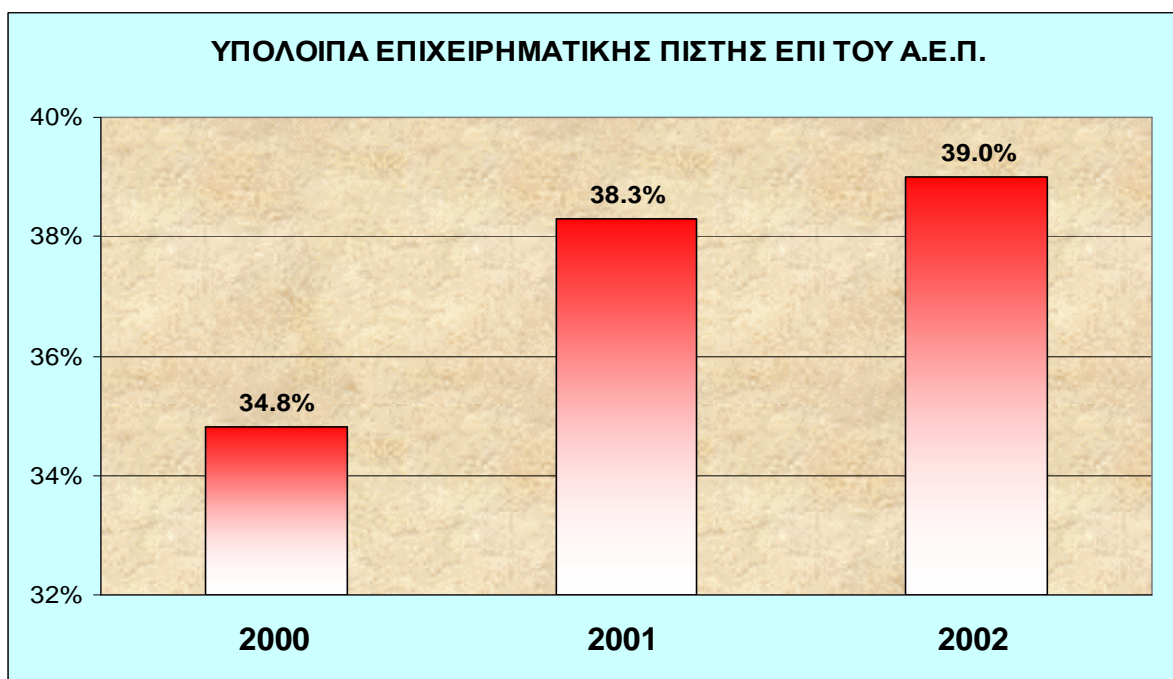
Οφείλουμε να σταθούμε όμως σε αυτό το σημείο και στις δηλώσεις του προέδρου της Εθνικής Τράπεζας και της Ε.Ε.Τ. κ. Καρατζά: “μετά τον ιδιώτη την τιμητική του τώρα έχει ο μικρός και μεσαίος επιχειρηματίας, τον οποίο κάποτε σνόμπαραν οι μεγάλοι της τραπεζικής αγοράς”. Πράγματι οι τράπεζες, διαβλέποντας κάποια σημεία κόπωσης στην πιστωτική επέκταση των στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων (σύμφωνα με την ανάλυση του προηγούμενου κεφαλαίου, εκτιμούμε ότι είναι **προσωρινή**), άρχισαν δειλά – δειλά, το τελευταίο μόλις διάστημα, να δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον προς τον “μικρό” επιχειρηματία, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που παρουσιάσαμε σε προηγούμενη παράγραφο. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο βλέπουμε σήμερα ολοένα και περισσότερες τράπεζες να προσφέρουν πιστώσεις και γενικότερα κάθε είδους προϊόν προς τη συγκεκριμένη κατηγορία επιχειρήσεων.

Είναι όμως οι επιχειρήσεις ήδη βεβαρημένες με υψηλό δανεισμό; Αντέχουν την αποπληρωμή μεγαλύτερου επιπέδου δανεισμού; Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύτηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος, το επίπεδο δανεισμού των επιχειρήσεων είναι αρκετά χαμηλότερο από το αντίστοιχο των υπολοίπων χωρών της ευρωζώνης. Συγκεκριμένα, τα υπόλοιπα χορηγήσεων που ανήκουν σε επιχειρήσεις φθάνουν μόλις το 39% του Α.Ε.Π. όταν στην Ευρώπη το ίδιο ποσοστό υπερβαίνει το 50%. Αξίζει μάλιστα να επισημάνουμε ότι από το ποσοστό του 39%, το 23% αφορά επιχειρήσεις εισηγμένες στο χρηματιστήριο, οι οποίες εφόσον κατά

το τελευταίο διάστημα αδυνατούν λόγω των συνθηκών της αγοράς να αντλήσουν κεφάλαια από το χρηματιστήριο, αναγκάζονται να αυξήσουν τα επίπεδα του τραπεζικού δανεισμού τους. Συνεπώς, ποσοστό - ίσως και σημαντικά - λιγότερο από 16%, αφορά ουσιαστικά μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αν αναλογιστούμε και το γεγονός ότι οι μη εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρίες δεν αποτελούν στο σύνολό τους μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Στο **Διάγραμμα 2.1.** παραθέτουμε το ποσοστό επιβάρυνσης των ελληνικών επιχειρήσεων επί του Α.Ε.Π. την τελευταία τριετία.

Διάγραμμα 2.1.

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, Τράπεζα της Ελλάδος

Κάτι επίσης που συνηγορεί στην περαιτέρω αύξηση του κλάδου των επιχειρηματικών δανείων, είναι το επίπεδο των επιτοκίων. Όπως διακρίνουμε στον **Πίνακα 2.7.** το μέσο επιτόκιο δανεισμού των ελληνικών επιχειρήσεων ανέρχεται σε ποσοστό άνω του 7%, όταν στις περισσότερες χώρες της ζώνης του ευρώ αυτό το ποσοστό είναι αρκετά χαμηλότερο. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει τη δυνατότητα των τραπεζών για επιπλέον μείωση των επιτοκίων τους, η οποία σαφώς θα οδηγήσει σε αύξηση των υπολοίπων των επιχειρηματικών δανείων.

Πίνακας 2.7.

ΜΕΣΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002)		
ΚΡΑΤΗ	ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΑ	ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ
ΕΛΛΑΔΑ	7,23%	6,82%
ΙΤΑΛΙΑ	3,28%	4,42%
ΙΣΠΑΝΙΑ	4,20%	5,51%
ΓΑΛΛΙΑ	4,56%	4,77%
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	8,70%	7,90%
ΒΕΛΓΙΟ	3,74%	6,00%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	8,56%	5,93%

Πηγή: "Ημερησία", 09.03.2003

Δύο ακόμη πολύ σημαντικοί παράγοντες που θα διαδραματίσουν σημαντικότατο ρόλο στην περαιτέρω μεγέθυνση του επιχειρηματικού δανεισμού, είναι το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, καθώς και οι Ολυμπιακοί αγώνες που θα διοργανωθούν στη χώρα μας το 2004.

Ένα από τα πλέον σημαντικά περιφερειακά προγράμματα του Γ' ΚΠΣ, είναι αυτό που αφορά την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων ειδικά επιχειρήσεων. Το εν λόγω πρόγραμμα εξασφαλίζει πόρους προς τις επιχειρήσεις, με τη μορφή της επιχορήγησης, συνολικού ύψους αρκετών εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ. Το σημαντικό στοιχείο είναι πως, ο τρόπος και η διαδικασία ένταξης στο συγκεκριμένο πρόγραμμα περνάει ουσιαστικά μέσα από το πλαίσιο του τραπεζικού συστήματος. Οι εταιρίες καταθέτουν αιτήσεις με τα επενδυτικά τους προγράμματα, εκ των οποίων το 40% καλύπτεται με κοινοτικούς πόρους, το 40% με τραπεζικό δανεισμό και μόνο το υπόλοιπο 20% θα καλυφθεί με συμμετοχή των επιχειρήσεων. Συνεπώς, ένα πολύ μεγάλο κομμάτι των επενδυτικών προγραμμάτων που θα χρηματοδοτηθεί από τα πιστωτικά ιδρύματα, εξασφαλίζει σαφέστατα νέα υπόλοιπα χορηγήσεων, τα οποία είναι βέβαιο ότι θα αυξήσουν την πιστωτική επέκταση μέσω τις επιχειρηματικής πίστης. Ήδη οι τράπεζες με τον πρώτο γύρο των αιτήσεων που παραλάμβαναν για ένταξη επιχειρήσεων στα περιφερειακά προγράμματα του Γ' ΚΠΣ, έδειξαν τις διαθέσεις τους και μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ τους και σε αυτό το επίπεδο υπήρξε ιδιαίτερα αυξημένος.

Όσον αφορά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, συνέβαλαν και εξακολουθούν να συμβάλλουν θετικά στην αύξηση των επιχειρηματικών δανείων. Τα μεγάλα αλλά και τα μικρότερα επενδυτικά έργα, παράλληλα με τις νέες επενδυτικές ευκαιρίες που ακόμη συνεχίζουν να υφίστανται, συντείνουν και αυτά προς αυτή την κατεύθυνση.

B. Εναλλακτικές πηγές Χρηματοδότησης

B.1. Leasing

Η χρηματοδοτική μίσθωση (όπως είναι η ελληνική μετάφραση του όρου), θεσμοθετήθηκε στην Ελλάδα το 1986. Αποτελεί στην ουσία μια μορφή εναλλακτικής πηγής χρηματοδότησης σε σχέση με τον τραπεζικό δανεισμό, προσφέροντας μια επενδυτική δυνατότητα σε όλες τις επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους και μορφής δραστηριότητας. Δίνει τη δυνατότητα για απόκτηση επαγγελματικής στέγης, επαγγελματικού εξοπλισμού (μηχανήματα, αυτοκίνητα, τεχνολογικό εξοπλισμό) και γενικότερα κάθε είδους παγίου. Μέχρι πρόσφατα η απόκτηση επαγγελματικής στέγης δεν ήταν εφικτή μέσω της χρηματοδοτικής μίσθωσης. Η δυνατότητα αυτή όμως δίδεται πλέον στις επιχειρήσεις, γεγονός που έχει δώσει ιδιαίτερη δυναμική στον κλάδο.

Στα πλαίσια της αγοράς Leasing ο ανταγωνισμός υφίσταται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο αφορά τον ανταγωνισμό που αναπτύσσεται μεταξύ τραπεζικής χρηματοδότησης και χρηματοδοτικής μίσθωσης και το δεύτερο αφορά τον ανταγωνισμό μεταξύ των εταιριών Leasing.

Σχετικά με το πρώτο επίπεδο, σημειώνουμε καταρχήν ότι σύμφωνα με σχετικά πρόσφατη τροποποίηση του νόμου περί χρηματοδοτικής μίσθωσης, δημιουργούνται ιδιαίτερα ευνοϊκές προϋποθέσεις για την επέκταση της εφαρμογής του θεσμού χρηματοδοτικής μίσθωσης ακινήτων. Πλέον είναι δυνατή η ενέργεια “sale and lease back”, στην οποία μπορούν να προβούν οι επιχειρήσεις οι οποίες διαθέτουν επαγγελματική στέγη, μόνο μέσω εταιριών Leasing και όχι μέσω τραπεζικού δανεισμού. Συγκεκριμένα μπορούν να πωλήσουν το ιδιόκτητο ακίνητο που έχουν στην κατοχή τους σε εταιρία χρηματοδοτικής μίσθωσης και να το ανακτήσουν με τη διαδικασία του Leasing. Αυτή η μέθοδος εξασφαλίζει στις επιχειρήσεις πρόσθετα πλεονεκτήματα (σε αντιστοιχία με τον τραπεζικό δανεισμό) σημαντικότερα των οποίων είναι καταρχήν ότι επιτρέπει στις επιχειρήσεις να ανακτήσουν αυξημένη ρευστότητα, ενώ παράλληλα επιτυγχάνουν την αποπαγιοποίηση του ισολογισμού τους. Γενικότερα, η εν λόγω δυνατότητα προσδίδει σημαντικά πλεονεκτήματα στον

κλάδο και επιτρέπει μέσω νομικού πλαισίου στις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης να παρέχουν στις επιχειρήσεις πιστώσεις οι οποίες δεν είναι εφικτές μέσω του τραπεζικού δανεισμού. Το γεγονός αυτό σαφέστατα προσδίδει στις εταιρίες Leasing συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντι στις τράπεζες.

Επιπλέον παράγοντας που βοηθάει τις εταιρίες Leasing στον ανταγωνισμό τους με τα τραπεζικά ιδρύματα, είναι το γεγονός ότι παρόλο που η χρηματοδοτική μίσθωση αποτελεί ουσιαστικά μορφή χρηματοδότησης, στην πράξη δεν εμφανίζεται ως δανεισμός στα οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων. Αντιθέτως εμφανίζοντας τα μισθώματα απευθείας στα αποτελέσματα χρήσεως, οι εταιρίες κατορθώνουν να μειώνουν το επίπεδο κερδών τους, με αποτέλεσμα την πληρωμή λιγότερων ποσών σε φόρους. Επίσης θα θέλαμε να προσθέσουμε ότι τα έξοδα χρηματοδότησης στην περίπτωση του Leasing είναι μειωμένα (ειδικά στα ακίνητα), η καταβολή του Φ.Π.Α. γίνεται σταδιακά, ενώ σημειώνουμε ότι όσον αφορά τα ακίνητα δεν γίνεται προσημείωση εφόσον οι εταιρίες Leasing είναι ήδη εξασφαλισμένες λόγω του ότι έχουν στην ιδιοκτησία τους το ακίνητο.

Συνοψίζοντας, τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης έναντι του τραπεζικού δανεισμού, έχουν ως κάτωθι:

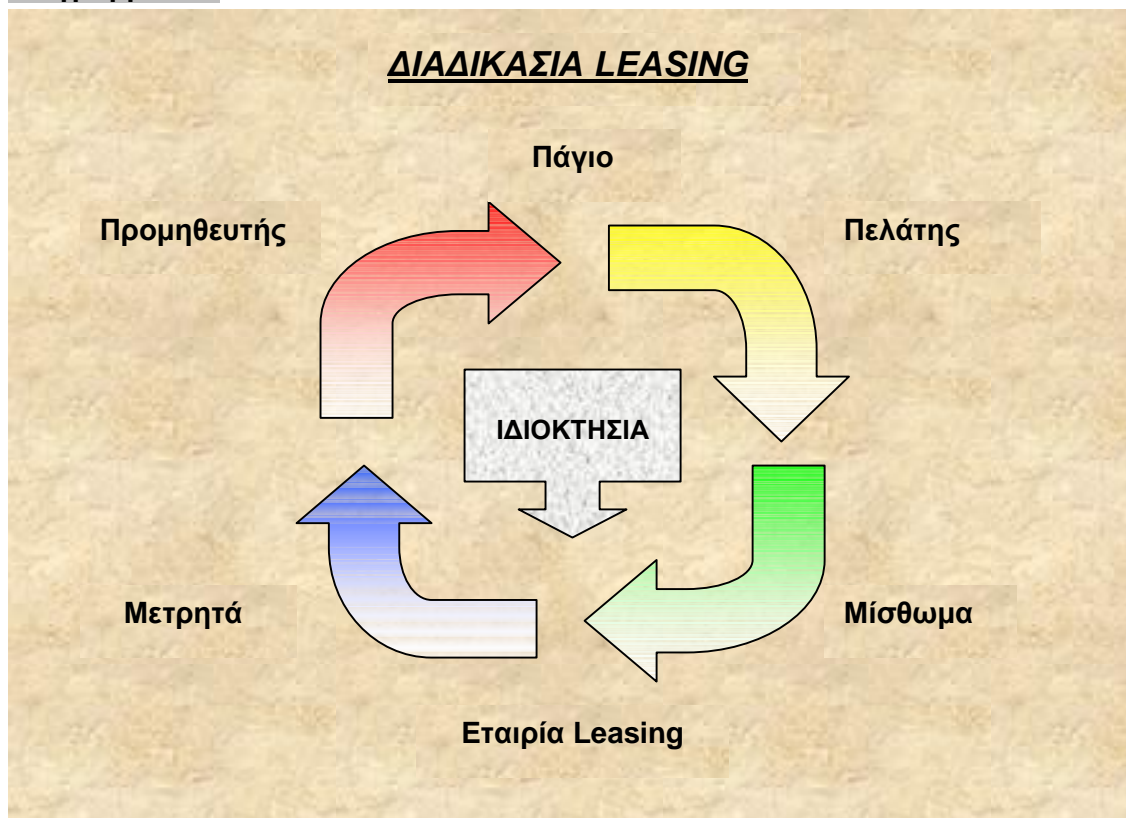
- 100% φορολογική απαλλαγή του μισθώματος
- Ουδεμία επιβάρυνση των “Υποχρεώσεων” της εταιρίας
- Ουδεμία αύξηση των χρεωστικών τόκων
- Αποπαγιοποίηση του Ενεργητικού
- Καμμία ίδια συμμετοχή
- Σταδιακή καταβολή του Φ.Π.Α.
- Αύξηση των λειτουργικών εξόδων
- Δεν γίνεται προσημείωση (σε περιπτώσεις ακινήτων)

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω πλεονεκτήματα, μπορούμε να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι το Leasing συμφέρει κυρίως τις επιχειρήσεις με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Υψηλά επίπεδα κερδοφορίας
- Υψηλός φορολογικός συντελεστής
- Χαμηλός συντελεστής απόσβεσης

Κρίνουμε σημαντική την παρουσίαση της διαδικασίας χρηματοδοτικής μίσθωσης στο **Διάγραμμα 2.2.**

Διάγραμμα 2.2.

Πηγή: Alpha Leasing

Σημαντικό στοιχείο που διαφοροποιεί την διαδικασία Leasing με τη διαδικασία του τραπεζικού δανεισμού, είναι η επαφή της εταιρίας Leasing με τον προμηθευτή, καθώς και το γεγονός ότι την ιδιοκτησία του παγίου κατέχει η εταιρία Leasing.

Προχωρώντας στην ανάλυση του ανταγωνισμού μεταξύ των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης, παραθέτουμε τον **Πίνακα 2.8.** με τα υπόλοιπα χρηματοδότησης των σημαντικότερων σε μέγεθος εταιριών Leasing που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά. Διακρίνουμε ότι οι τρεις μεγαλύτερες σε υπόλοιπα εταιρίες δεν είναι “Δημοσίου” συμφέροντος, ενώ επίσης αξίζει να σημειώσουμε ότι όλες οι εταιρίες που παρουσιάζουμε στο συγκεκριμένο πίνακα είναι θυγατρικές τραπεζικών ιδρυμάτων. Άλλωστε, όπως είναι γνωστό στην αγορά, ένα μεγάλο μέρος των χρηματοδοτήσεών τους προέρχεται από το δίκτυο καταστημάτων των τραπεζών. Επίσης σημαντικό στοιχείο είναι η απουσία της Εθνικής τράπεζας σε κάποια από τις μεγαλύτερες εταιρίες του κλάδου.

Πίνακας 2.8. (ποσά σε εκατ. ευρώ)

	ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΑΓΟΡΑΣ LEASING		
	2000	2001	2002
EURO LEASING	225,0	243,4	294,5
ALPHA LEASING	173,9	231,2	276,9
ΠΕΙΡΑΙΩΣ LEASING	225,0	219,1	205,0
ΑΤΕ LEASING	122,7	121,7	111,0
ΕΜΠΟΡΙΚΗ LEASING	92,0	97,4	100,0
ΚΥΠΡΟΥ LEASING	71,6	133,9	192,8
ΛΟΙΠΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ LEASING	112,5	170,4	356,1

Πηγή: Ένωση Ελληνικών Εταιριών Χρηματοδοτικής Μίσθωσης

Αξίζει να παρουσιάσουμε και τον παρακάτω **Πίνακα 2.9.** στον οποίο παραθέτουμε τα υπόλοιπα όλων των εταιριών Leasing στην Ελλάδα ανά κατηγορία χρηματοδότησης. Παρατηρούμε τα πολύ υψηλά υπόλοιπα των δύο πρώτων κατηγοριών. Σύμφωνα με πληροφορίες αρμόδιων στελεχών, το Leasing ακινήτων συνεχώς αυξάνει το μερίδιό του στην συνολική αγορά.

Κάτι που πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα, είναι ότι η συνολική αγορά της χρηματοδοτικής μίσθωσης, παρόλο που συνεχώς αυξάνεται με ρυθμούς μάλιστα υψηλότερους από τη συνολική πιστωτική επέκταση στη χώρα, εξακολουθεί να βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, για το έτος 2002, η αγορά Leasing δεν ξεπερνάει το 2% της συνολικής πιστωτικής επέκτασης.

Πίνακας 2.9. (ποσά σε εκατ. ευρώ)

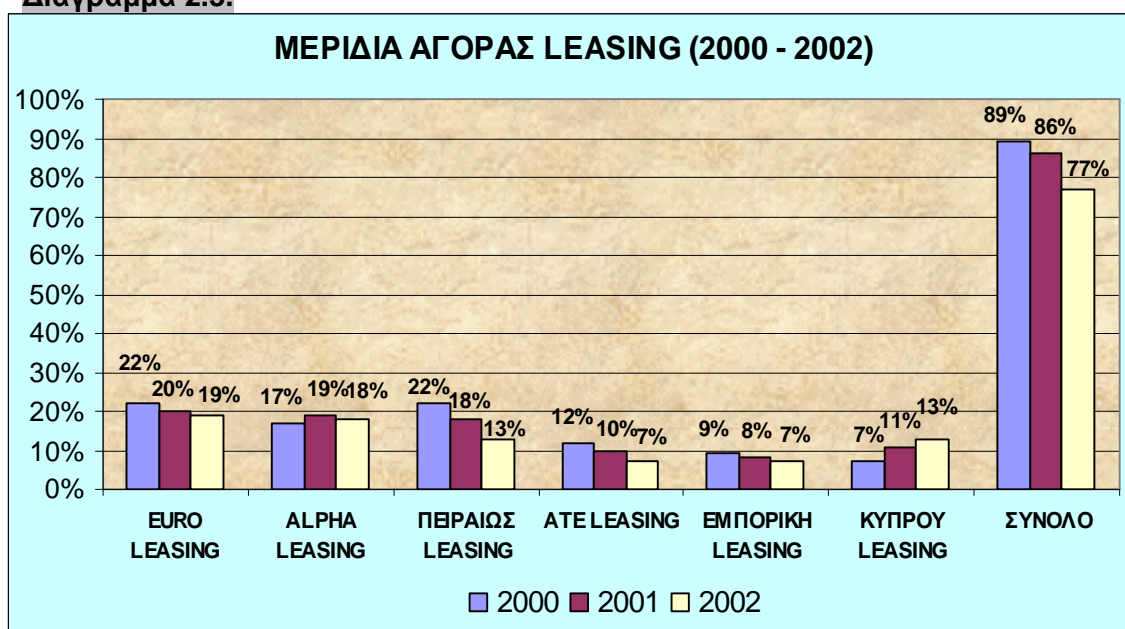
	ΑΓΟΡΑ LEASING 2002	
	ΥΠΟΛΟΙΠΑ	ΠΟΣΟΣΤΑ
Ακίνητα	433,6	28,2%
Μηχανήματα	528,2	34,4%
Εξοπλισμός Γραφείου	86,8	5,6%
Επαγγελματικά Οχήματα	248,2	16,2%
Επιβατικά Αυτοκίνητα	146,1	9,5%
Λοιπά	93,5	6,1%
Σύνολο	1.536,4	100%

Πηγή: Ένωση Ελληνικών Εταιριών Χρηματοδοτικής Μίσθωσης

Θεωρούμε ότι σημαντικότεροι λόγοι είναι καταρχήν η άμεση εξάρτηση των εταιριών Leasing από τις μητρικές εταιρίες (τράπεζες) στον πολύ καίριο παράγοντα των πωλήσεών τους (οι τράπεζες ασκούν δεσπτόζουσα επιρροή), καθώς και η πιο υψηλή τιμολόγηση (επιτόκιο) των προϊόντων τους.

Χρησιμοποιώντας τα στοιχεία που παρουσιάσαμε στους ανωτέρω πίνακες, παραθέτουμε στο **Διάγραμμα 2.3.** τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων εταιριών Leasing στην Ελλάδα.

Διάγραμμα 2.3.

Πηγή: Alpha Leasing

Όσον αφορά την πορεία του κλάδου, εκτιμούμε ότι θα παρουσιάσει αξιοσημείωτη άνοδο, λόγω ποικίλων παραγόντων. Τα χαμηλά επιτόκια που παρουσιάζονται και στην ελληνική αγορά, όπως ακριβώς αναλύσαμε και στις υπόλοιπες μορφές χρηματοδότησης, αποτελούν πολύ σημαντικό παράγοντα και για τον τομέα της χρηματοδοτικής μίσθωσης, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι το Leasing αφορά πάγιες επενδύσεις. Επιπλέον η διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων και το Γ' ΚΠΣ, αποτελούν παράγοντες που βραχυπρόθεσμα επίσης θα προσδώσουν δυναμική στον κλάδο.

Συνεπώς με την αυξητική πορεία του Leasing, θεωρούμε δεδομένη την αύξηση του επιπέδου ανταγωνισμού, γεγονός στο οποίο συμβάλλει και η στενή σχέση των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης με τα τραπεζικά ιδρύματα.

B.2. Factoring

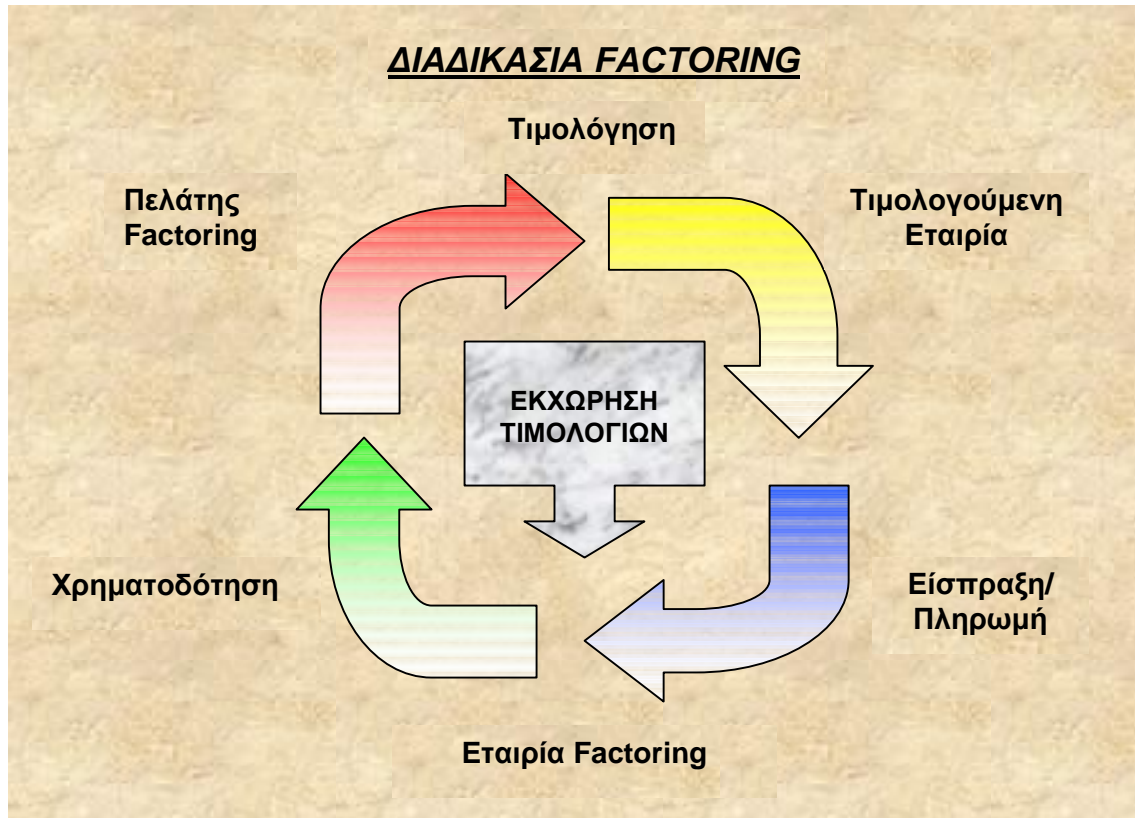
Μια δεύτερη εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης αποτελεί το Factoring ή η “Πρακτορεία Επιχειρηματικών Απαιτήσεων”, όπως είναι η ελληνική μετάφραση του όρου. Το Factoring είναι γνωστό στην ελληνική αγορά εδώ και δύο περίπου δεκαετίες. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η εν λόγω δραστηριότητα χρησιμοποιείται από εταιρίες σε όλον τον κόσμο, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου κύκλου εργασιών εταιριών Factoring, πραγματοποιείται στην Ευρώπη (περίπου το 65% για το έτος 2001).

Ο συγκεκριμένος όρος περικλείει αρκετές δραστηριότητες και προσφέρει μια ποικιλία υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, οι κυριότερες των οποίων είναι οι κάτωθι:

- Εκχώρηση απαιτήσεων με ή χωρίς δικαίωμα αναγωγής,
- Εξουσιοδότηση είσπραξης απαιτήσεων,
- Μερική ή ολική κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου,
- Λογιστική παρακολούθηση του καθολικού των πελατών,
- Διαχείριση και είσπραξη των απαιτήσεων,
- Χρηματοδότηση, με προεξόφληση τιμολογίων.

Λόγω του αντικείμενου της παρούσης εργασίας, θα αναλωθούμε κυρίως με τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων μέσω των εταιριών πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων. Θεωρούμε σημαντική την παρουσίαση της διαδικασίας της συγκεκριμένης δραστηριότητας (**Διάγραμμα 2.4.**). Όπως διακρίνουμε και στο διάγραμμα, ο πελάτης της εταιρίας Factoring αφού τιμολογήσει τον πελάτη του (πρόκειται βεβαίως για επιχείρηση) εκχωρεί τα τιμολόγια στον πράκτορα (Factor). Ο πράκτορας με τη σειρά του χρηματοδοτεί **μέρος** των εκχωρούμενων τιμολογίων (αναλόγως με την πιστοληπτική ικανότητα του οφειλέτη), ενώ και η οφειλή που θα προκύψει για τη χρηματοδοτούμενη εταιρία θα εξοφληθεί με την πληρωμή των τιμολογίων. Βεβαίως το υπερβάλλον ποσό που προκύπτει από το προϊόν της εξόφλησης επιστρέφεται στην επιχείρηση.

Διάγραμμα 2.4.

Πηγή: ABC Factros

Όπως ακριβώς και στην περίπτωση της χρηματοδοτικής μίσθωσης, έτσι και στην πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων, ο ανταγωνισμός υφίσταται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο αφορά τον ανταγωνισμό που αναπτύσσεται μεταξύ των εταιριών Factoring και των τραπεζών και το δεύτερο αφορά τον ανταγωνισμό μεταξύ των εταιριών του κλάδου.

Ξεκινώντας από το πρώτο επίπεδο, αναγκαία κρίνουμε την παράθεση των πλεονεκτημάτων της χρηματοδότησης μέσω της πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων, σε σχέση με τον τραπεζικό δανεισμό. Τα κυριότερα πλεονεκτήματα είναι τα εξής:

- Έλεγχος φερεγγυότητας των πελατών των επιχειρήσεων και μείωση των επισφαλειών,
- Βελτίωση της εικόνας του ισολογισμού σε ότι αφορά τις δανειακές υποχρεώσεις,

- Μείωση του λειτουργικού κόστους της επιχείρησης σε ότι αφορά τη διαχείριση και την παρακολούθηση των προεξοφλημένων τιμολογίων.

Τα παραπάνω πλεονεκτήματα είναι πράγματι σημαντικά και βοηθούν την ανάπτυξη και την πορεία των επιχειρήσεων. Όμως παρατηρούμε πως τα υπόλοιπα χρηματοδοτήσεων που συγκεντρώνουν οι εταιρίες Factoring είναι χαμηλότερα στη χώρα μας, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα υπόλοιπα που προκύπτουν μέσω του τραπεζικού δανεισμού. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες, σημαντικότερος των οποίων είναι η συνήθης πρακτική πωλήσεων των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, στη χώρα μας είναι ευρέως διαδεδομένα ως μέσα διακίνησης κεφαλαίων, οι συναλλαγματικές και κυρίως οι επιταγές, τις οποίες χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις δίδοντάς τις ως ενέχυρο για την κάλυψη τραπεζικού δανεισμού. Αντιθέτως, το γεγονός της μη ύπαρξης μεταχρονολογημένων επιταγών στο εξωτερικό, συντείνει στην ανάπτυξη του κλάδου της πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων. Επίσης, έτερος λόγος είναι η ύπαρξη συγκεκριμένων κριτηρίων, τα οποία είναι λιγότερο ή περισσότερο δεσμευτικά έτσι ώστε μια επιχείρηση να χρησιμοποιήσει τα προϊόντα που προσφέρει η αγορά του Factoring. Κυριότερα εξ αυτών είναι τα ακόλουθα:

- Σημαντικός κύκλος εργασιών (συνήθως αποκλείονται εταιρίες που εντάξαμε στην κατηγορία των μικρών επιχειρήσεων, δηλαδή με κύκλο εργασιών κάτω του 1.000.000 ευρώ),
- Σταθερό πελατολόγιο,
- Πωλήσεις επί πιστώσει (όπου η πίστωση δεν πρέπει να ξεπερνά τους 12 μήνες),
- Αποκλείονται οι Ναυτιλιακές εταιρίες.

Σημαντική παρατήρηση που πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα, αφορά το γεγονός ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων, οι εταιρίες Factoring αποτελούν θυγατρικές εταιρίες τραπεζών που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας. Συνεπώς ο ανταγωνισμός μεταξύ των εταιριών πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων, είναι μια προέκταση (όπως και στην περίπτωση του Leasing) της ανταγωνιστικότητας που υφίσταται μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Αξίζει στο σημείο αυτό να παρουσιάσουμε τα υπόλοιπα χρηματοδοτήσεων των κυριότερων εταιριών του κλάδου πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων στον παρακάτω **Πίνακα 2.10**.

Πίνακας 2.10. (ποσά σε εκατ. Ευρώ)

	ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ FACTORING		
	2000	2001	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ
ABC FACTORS	168,6	288,2	70,9%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ FACTORING	46,9	122,8	162,1%
ΛΑΪΚΗ FACTORING	12,4	23,6	90,0%
EFG FACTORS	27,5	90,8	230,5%

Πηγή: ABC Factros

Όσον αφορά τα μερίδια αγοράς των κυριότερων εταιριών του κλάδου, αυτά αποτυπώνονται στον **Πίνακα 2.11.** και αναφέρονται στο συνολικό κύκλο εργασιών των εταιριών Factoring και όχι μόνο στον τομέα των χρηματοδοτήσεων.

Πίνακας 2.11. (ποσά σε εκατ. Ευρώ)

	Υπόλοιπα – Μερίδια Αγοράς FACTORING (2001)	
	ΥΠΟΛΟΙΠΑ	ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ
ABC FACTORS	1.269	53,4%
ΕΜΠΟΡΙΚΗ FACTORING	416	17,5%
ΛΑΪΚΗ FACTORING	102	4,3%
EFG FACTORS	227	9,6%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	57	2,4%
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	140	5,9%
MULTIFACTORING	164	6,9%
ΣΥΝΟΛΟ	2.375	100%

Πηγή: ABC Factros

Διακρίνουμε ότι η ABC Factors, διατηρεί το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς με πολύ μεγάλη διαφορά από τις υπόλοιπες εταιρίες, τόσο στον τομέα των χρηματοδοτήσεων όσο και στο σύνολο του κύκλου εργασιών. Βεβαίως το ποσοστό αύξησης των εργασιών της υπολείπεται των άλλων εταιριών του κλάδου, γεγονός που αποδεικνύει ότι η εντεινόμενη δραστηριοποίηση και άλλων “πρακτόρων” στην αγορά τώρα αρχίζει να γίνεται ορατή και εκτιμούμε ότι η ανταγωνιστικότητα στο χώρο θα ενταθεί κατά τα επόμενα έτη.

Επιπροσθέτως, κάτι που θα θέλαμε να τονίσουμε, είναι η απουσία κάποιας σοβαρής προσπάθειας από την Εθνική Τράπεζα και στον κλάδο του Factoring όπως ακριβώς είχαμε παρατηρήσει και στον κλάδο του Leasing.

Η περαιτέρω ανάπτυξη του Factoring στην Ελλάδα πρέπει να θεωρείται δεδομένη και με την επέκταση του είναι συνδεδεμένη και η ανταγωνιστικότητα των εταιριών του κλάδου σε όλα τα επίπεδα. Παράγοντες που προβλέπεται να βοηθήσουν την ανάπτυξή του είναι καταρχήν οι Ολυμπιακοί αγώνες μέσω των μεγάλων έργων υποδομής, η αδυναμία πολλών επιχειρήσεων να διαχειριστούν τις απαιτήσεις τους, η σύγκλιση των επιτοκίων και βεβαίως η συνεχής τεχνολογική εξέλιξη στην παρακολούθηση των απαιτήσεων.

Σύνοψη – Συμπεράσματα Β' Μέρους

1. Σύνοψη Β' Μέρους

Στο Β' Μέρος της παρούσης εργασίας, αναλωθήκαμε στην παρουσίαση των χορηγητικών προϊόντων των τραπεζών, τα οποία ομαδοποιήσαμε ανά μορφή δανειοδότησης, με σκοπό την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με την ανταγωνιστικότητα του τραπεζικού συστήματος. Για το λόγο αυτό προβήκαμε στην παράθεση πολλών αριθμητικών και στατιστικών στοιχείων που πιστεύουμε ότι βοήθησαν στην κατανόηση τόσο της υφιστάμενης όσο και της παρελθούσης κατάστασης του τραπεζικού συστήματος στον τομέα των χρηματοδοτήσεων.

Σχετικά με τον κλάδο της χρηματοδότησης ιδιωτών (φυσικών προσώπων), είδαμε πως κατά τα τελευταία έτη το επίπεδο ανταγωνισμού βαίνει συνεχώς αυξανόμενο, με τους τομείς της στεγαστικής και καταναλωτικής πίστης να κρατούν από κοινού τα ινία της σημαντικότητας μεγέθυνσης που γνώρισε και γνωρίζει ακόμη ο κλάδος. Η μελλοντική πορεία της πιστωτικής επέκτασης της ιδιωτικής χρηματοδότησης σίγουρα θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για τον ανταγωνισμό των πιστωτικών ιδρυμάτων. Καίριοι παράγοντες που συντείνουν στην περαιτέρω επέκτασή του εκτιμούμε πως είναι οι κάτωθι:

- Η διατήρηση του παρεμβατικού επιτοκίου σε χαμηλά επίπεδα,
- Τα χαμηλά επίπεδα δανεισμού των ελληνικών νοικοκυριών σε σχέση με αυτά τις ευρωζώνης,
- Το γεγονός ότι οι τράπεζες δεν έχουν εξαντλήσει τα όρια μείωσης των επιτοκίων στα χρηματοδοτικά προϊόντα που προσφέρουν στους ιδιώτες,
- Η απελευθέρωση της καταναλωτικής πίστης.

Θεωρούμε ότι, ακόμη και εάν η αύξηση της πιστωτικής επέκτασης δεν είναι αυτή που αναφέραμε παραπάνω, ο κλάδος της χρηματοδότησης των φυσικών προσώπων θα συνεχίσει να γνωρίζει υψηλά επίπεδα ανταγωνισμού. Τα υπόλοιπα δανεισμού που έχουν πλέον διαμορφωθεί, έχουν φθάσει σε τέτοια επίπεδα που ακόμη και στην περίπτωση στασιμότητας του κλάδου, οι τράπεζες είναι βέβαιο ότι θα συνεχίσουν να μάχονται για μεγαλύτερα μερίδια αγοράς σε συνάρτηση με τα υψηλότερα δυνατά επίπεδα κερδοφορίας.

Η χρηματιστηριακή αξία των πιστωτικών ιδρυμάτων, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι επηρεάζεται έμμεσα από την εισχώρηση κάθε τράπεζας στον κλάδο της ιδιωτικής χρηματοδότησης με βάση δύο μεταβλητές. Η πρώτη μεταβλητή αφορά το επίπεδο επηρεασμού της συνολικής κερδοφορίας (η ιδιωτική χρηματοδότηση παρουσιάζει υψηλότερα επίπεδα μικτών τουλάχιστον κερδών) και η δεύτερη αφορά τις προσδοκίες των επενδυτών για τις τράπεζες που δραστηριοποιούνται έντονα στη λιανική τραπεζική.

Στον κλάδο της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, ο ανταγωνισμός υφίσταται για περισσότερα έτη. Εκτιμούμε ότι παρόλο που η πιστωτική επέκταση στον εν λόγω κλάδο δεν παρουσιάζει αντίστοιχη αύξηση με αυτή των ιδιωτών, το ύψος χρηματοδοτήσεων είναι τέτοιο που δεν αφήνει περιθώρια χαλάρωσης στις διοικήσεις των τραπεζών. Άλλωστε, η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης (προσωρινή σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας) είναι ένας από τους καίριους παράγοντες που οδήγησαν τις τράπεζες σε στροφή προς τις μικρές επιχειρήσεις, προσφέροντας μαζί προϊόντα τα οποία αποφέρουν και καλύτερα αποτελέσματα.

Οι παράγοντες που στη σημερινή συγκυρία υποβοηθούν για την περαιτέρω ανάπτυξη της χρηματοδότησης επιχειρήσεων είναι:

- Η διατήρηση του παρεμβατικού επιτοκίου σε χαμηλά επίπεδα,
- Τα χαμηλά επίπεδα δανεισμού των ελληνικών επιχειρήσεων σε σχέση με αυτά της ευρωζώνης,
- Το γεγονός ότι οι τράπεζες δεν έχουν στραφεί μέχρι πρόσφατα στον τομέα χρηματοδότησης μικρών επιχειρήσεων,
- Τα Ολυμπιακά έργα και το Γ' ΚΠΣ.

Στο σύνολο των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων προς κάθε πιθανή κατεύθυνση (συμπεριλαμβανομένων και των προϊόντων Leasing και Factoring), πιστεύουμε ότι ο ανταγωνισμός που υφίσταται είναι υψηλού επιπέδου και βαίνει συνεχώς αυξανόμενος. Εάν το διοικητικό και το θεσμικό πλαίσιο βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση, είναι βέβαιο ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα θα γίνει ακόμη πιο ανταγωνιστικό όχι μόνο εντός συνόρων αλλά και στα πλαίσια της ευρωπαϊκής αγοράς.

ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

➤ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- “Συνεργασία και Ανταγωνισμός: Τα 70 χρόνια της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών” (Κώστας Κωστής, 1998)
- “Το παρόν και το μέλλον των Ελληνικών Τραπεζών” (Δ. Μόσχος, Δ. Φραγγέτης, 1997)
- “Το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό σύστημα, τάσεις και προοπτικές” (Γ. Προβόπουλος, 1995)
- “Το Factoring ως σύμβαση πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων” (Σπύρος Δ. Ψυχομάνης)
- “”

➤ Έρευνες – Μελέτες:

- Χρηματοπιστωτικά Εργαλεία – Προϊόντα (ICAP, Δεκ/2000)

➤ Τράπεζα της Ελλάδος

- Απολογισμοί της ΤτΕ ετών: 2000 και 2001

➤ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών:

- Δελτία της Ε.Ε.Τ. των τριμήνων:
Γ' 2000, Α' 2001, Δ' 2001, Α' 2002, Β' 2002
- Μηνιαία Στατιστικά Δελτία

➤ Διευθύνσεις Τραπεζών:

- Alpha Bank:
 - Διεύθυνση Marketing
 - Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών
 - Διεύθυνση Καρτών

➤ Λοιποί μη Τραπεζικοί Οργανισμοί:

- Alpha Leasing
- ABC Factors
- Δέλτα Πληροφορική
- Ένωση εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης

➤ Καταστήματα και Υποκαταστήματα:

- Εθνικής Τραπέζης	- Alpha Bank
- EFG Eurobank Ergasias	- Εμπορικής Τραπέζης
- Τραπέζης Πειραιώς	- HSBC
- Τραπέζης Κύπρου	- Nova Bank
- Γενικής Τραπέζης	- Αγροτικής Τραπέζης

➤ ΤΥΠΟΣ:

- ΒΗΜΑ
- ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ
- ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ
- ΗΜΕΡΗΣΙΑ
- ΚΕΡΔΟΣ
- ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

➤ INTERNET:

www.credit.gr

www.ethniki.gr

www.ase.gr

www.euro2day.gr

www.icap.gr

www.statistics.gr

www.alpha.gr

www.ate.gr

www.athenstock.gr

www.isotimia.gr

www.in.gr

www.eurobank.gr

www.hsbc.gr

www.naftemporiki.gr

www.imerisia.gr

www.kerdos.gr